

Roosa Immonen & Saija Ronkainen

SISÄLLÖNTUOTTAMINEN OULUN KOULUKIRJASTON SISÄISILLE VERK- KOSIVUILLE

SISÄLLÖNTUOTTAMINEN OULUN KOULUKIRJASTON SISÄISILLE VERK- KOSIVUILLE

Roosa Immonen & Saija Ronkainen
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusoh-
jelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

Tekijät: Roosa Immonen & Saija Ronkainen

Opinnäytetyön nimi: Sisällöntuottaminen Oulun Koulukirjaston sisäisille verkkosivuille

Työn ohjaaja: Ulla Virranniemi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2013

Sivumäärä: 43 + 74

Tilajamme Oulun kaupungin Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikön toiveesta aloimme toukokuussa 2013 suunnitella yhdessä Helena Valtakorven, koulukirjastoinformaation, kanssa sisältöä Oulun Koulukirjaston uusille sisäisille verkkosivuille. Opinnäytetyömme on toiminnallinen ja toiminnallisessa osuudessa teimme materiaalia Oulun Koulukirjaston sisäisille verkkosivuille. Teimme sivustolle lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaunopetuksen tukipaketin, kuvagallerian valituista Oulun koulukirjastoista, tietokantaoppaita ja Kirjavälityksen hankintaoppaan.

Tekemästämme materiaalista on hyötyä Oulun kaupungin työntekijöille, sekä opettajille että kaupunginkirjaston henkilökunnalle. Jatkoa ajatellen olisi hyvä, että Koulukirjaston verkkosivuille tehtäisiin lisää materiaalia, esimerkiksi alakoululaisten tiedonhaun opetukseen, koska sivustolta ei löydy siitä tietoa. Työn edetessä osa tekemästämme materiaalista pääsi myös Koulukirjaston ja Oulun yleisen kirjaston julkisille sivuille, joten myös kuntalaiset voivat hyödyntää niitä. Tekemämme materiaali on esillä opinnäytetyömme liitteissä.

Tietoperustassa kerromme enemmän opinnäytetyön tilaajasta, koulukirjastotoiminnasta yleensä, koulukirjastotoiminnan muodoista, koulun ja kirjaston yhteistyöstä ja verkkosivujen suunnittelusta koulukirjastojen näkökulmasta. Toiminnallista osuutta tehdessämme käytimme hyväksi tietoja, joita opimme tietoperustaa kirjoittaessamme. Käytimme tietoperustassa useita lähteitä: verkkosivuja, kirjoja, lakeja, sähköposteja, toimintakertomuksia ja lehtiartikkeleita. Opinnäytetyömme perusteella olemme kirjoittaneet ajatuksiamme koulukirjastojen tulevaisuudesta, ongelmista ja mahdollisista jatkokysymyksistä pohdintaan.

Asiasanat: koulukirjastot, tiedonhaku, tiedonhankinta, www-sivut, suunnittelu, kirjastot, Oulu, Oulun Koulukirjasto

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Authors: Roosa Immonen & Saija Ronkainen
Title of thesis: Content creation for Oulu School Library internal website
Supervisor: Ulla Virranniemi
Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2013
Number of pages: 43 + 74

In May 2013 started the functional part of the thesis for the Oulu city school library. This thesis was commissioned by Helena Valtakorpi. The purpose of the thesis was to create material on to the Oulu school library internal website, Akkuna.

In the theoretical background further information is provided on the commission and information about school library services. There will be examples about cooperation among school libraries and public libraries as well as web page planning from the school libraries viewpoint. The theoretical background consisted of the following sources: web pages, professional literature, laws, e-mails, annual reports and articles.

The created material contains information retrieval support guide for upper secondary school teachers and for the lower secondary stage teachers and a photo gallery for the Oulu School Library internal website. There are also information retrieval guides how to use databases and a guide which will facilitate the book ordering from the Kirjaväylä. All of the material is on the Oulu School Library internal website. Therefore the functional part of the thesis will help city's employees, teachers and librarians in Oulu. The information retrieval guides will also help inhabitants in Oulu area because they can also be found in public web page. The created material can also be seen in the appendices of the thesis.

In the last chapter are covered how the functional part of the thesis was created. The results are positive but there are areas that could've been improved. There are also covered some aspects which rose while writing the theoretical background, for example school libraries future, what kind of problems school libraries have and the future aspects of the thesis. There are given hints about possible subjects for future thesis or projects.

Keywords: school libraries, information retrieval, web sites, planning, libraries, Oulu, Oulu School Library

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1	Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikkö	7
2.2	Oulun koulukirjasto	8
3	KOULUKIRJASTOTOIMINTA	11
3.1	Kokoelmatyö koulukirjastossa	14
3.2	Koulukirjaston tilavaatimukset	15
4	KOULUKIRJASTON TOIMINNAN MUOTOJA	17
4.1	Tiedonhaun välineet koulussa ja kirjastossa	18
4.2	Mediakasvatus koulussa ja kirjastossa	19
4.3	Informaatiolukutaito osana koulukirjastotoimintaa	22
5	KOULUN JA KIRJASTON YHTEISTYÖ	24
5.1	Malliesimerkki kirjaston ja koulun yhteistyöstä Vaasassa	26
5.2	Koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö Oulussa	26
6	VERKKOSIVUJEN SUUNNITTELU KOULUKIRJASTOJEN NÄKÖKULMASTA	28
6.1	Intranet eli työntekijöiden sisäinen verkko	29
6.2	Esimerkkejä koulukirjastojen julkisista verkkosivuista	30
7	OULUN KOULUKIRJASTON UUDET SISÄISET VERKKOSIVUT	32
8	POHDINTA	35
	LÄHTEET	39
	LIITTEET	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aihe on sisällön tuottaminen Oulun Koulukirjaston sisäisille verkkosivuille, Akkunaan. Tilaajanamme on Oulun Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikkö ja yhteistyöhenkilönämme koulukirjastoinformaattikko Helena Valtakorpi. Teimme Akkunaan materiaalia lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaun opetukseen, tietokantaoppaita, Kirjavälityksen hankintaoppaan ja kuvapankin valikoiduista Oulun koulukirjastoista. Sen lisäksi autoimme jo olemassa olevan aineiston siirtämisessä uusille sisäisille verkkosivuille. Sivustojen yhtenä päätarkoituksena on toimia opettajien tiedonhaun opetuksen tukena ja linkkipakettina. Osa tekemästämme materiaalista on Koulukirjaston julkisilla verkkosivuilla ja Oulun kaupunginkirjaston sivuilla, joten se on myös kuntalaisten käytettävissä. Pääsääntöisesti teimme kuitenkin materiaalia Koulukirjaston sisäisille verkkosivuille. Opinnäytetyömme on toiminnallinen. Toiminnallinen opinnäytetyö on käytännön toimintaa korostava. Käytännön toiminta voi olla ohjeistamista, opastamista tai toiminnan järjestämistä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Meidän tapauksessamme se on osa näitä kaikkia.

Valitsimme opinnäytetyön aiheeksemme sisällöntuottamisen, koska verkkosivujen sisällön suunnittelu kiinnosti meitä molempia heti aluksi. Halusimme olla mukana sellaisessa opinnäytetyössä, jossa toimitaan työelämälähtöisesti, sillä tulevaisuudessa työelämässä toimiessamme saamme luultavasti tuottaa samankaltaista materiaalia verkkosivuille, koska verkkosivujen sisältöihin tullaan panostamaan entistä enemmän. Aiheen valintaan vaikutti myös tilaajan tarve materiaalille. Lasten- ja nuorten kirjastotyön tukeminen on meille tärkeää. Koulukirjastotoiminta tukee lasten lukuharrastuksen kehittymistä ja samalla se tukee myös lasten itsenäistä tiedonhakua.

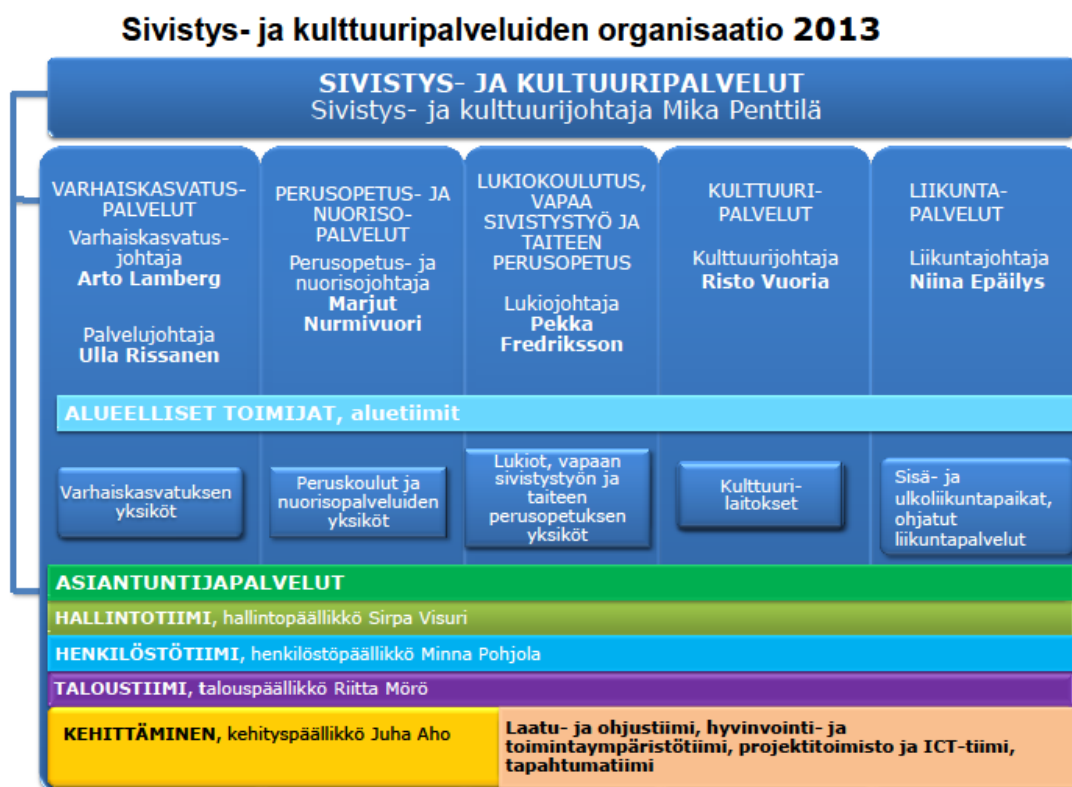
Opinnäytetyömme viitekehyksessä käsittelemme koulukirjastotoimintaa, kokoelmatyötä koulukirjastossa, koulukirjaston tilavaatimuksia, koulukirjastotoiminnan eri muotoja, koulun ja kirjaston yhteistyötä erilaisin esimerkein ja verkkosivujen suunnittelua koulukirjastojen näkökulmasta. Mielestämme näiden asioiden pohtiminen on tärkeää, koska nämä asiat ovat keskeisiä ja kertovat koulukirjastojen nykytilanteesta ja haasteista. Ne myös osaltaan selittävät miksi ja miten toiminnallinen osuus kannattaa toteuttaa.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden toimintaympäristö koostuu kahdesta eri toimijasta: Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelujen yksiköstä ja sen alaisuuteen kuuluvasta perusopetus- ja nuorisopalvelujen yksiköstä, jonka alaisuuteen Oulun kaupungin koulukirjastotoiminta kuuluu. Käsitlemme näitä kahta ympäristöä alaluvuissa 2.1 ja 2.2. Yhteyshenkilömme opinnäytetyössämme on koulukirjastoinformaattikko Helena Valtakorpi.

2.1 Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikkö

Sivistys- ja kulttuuripalveluihin (SIKU) kuuluvat varhaiskasvatuspalvelut, perusopetus- ja nuorisopalvelut, lukiokoulutus, vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus, kulttuuripalvelut ja liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut. Koulukirjastotoiminta kuuluu perusopetus- ja nuorisopalveluihin. Asiantuntijapalveluihin kuuluvat SIKU:n hallinto-, henkilöstö-, kehittämis- ja talouspalvelut. Hallintoyksikkö toimii lautakuntavalmistelun ja päätöksenteon tukena ja vastaa johdon sihteeripalveluista. Hallintoyksiköstä saa ohjeistusta muun muassa toimivaltaan ja hankintamenettelyyn, ja asianhallintaan liittyvissä kysymyksissä. Henkilöstöyksikkö neuvoa esimiehiä ja muuta henkilöstöä erilaisissa henkilöstöjohtamiseen liittyvissä kysymyksissä sekä osallistuu henkilöstöasioiden kehittämiseen. (Valtakorpi 10.9.2013, sähköpostiviesti.) Kuviossa 1 on kuvattu Oulun kaupungin Sivistys- ja kulttuuripalveluiden organisaation eri toimijat.

KUVIO 1. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden organisaatio 2013. (Oulun kaupunki 2013a, hakupäivä 17.9.2013).

2.2 Oulun koulukirjasto

Oulun kaupungin koulukirjastotoiminta on osa perusopetus- ja nuorisopalveluja. Oulun koulukirjastoon kuuluu noin 90 koulukirjastoa ja yli sata koulukirjasto-opettajaa. Koulukirjastotoiminta on jaettu neljään alueeseen: pohjoinen, itäinen, eteläinen ja keskinen. Jokaisella alueella on oma aluevastaavansa, niin sanottu mallikoulukirjasto-opettaja, joka kutsuu alueensa koulukirjasto-opettajat kokouksiin kaksi kertaa lukuvuodessa. Ohjausryhmä ohjaa ja valvoo koko koulukirjastotoimintaa. Ohjausryhmä kokoontuu noin 4-5 kertaa lukuvuodessa, ja sen jäseniä ovat rehtorit, ohjaavat opettajat, koulukirjasto-opettajat ja kaupunginkirjaston informaatikko. Ohjausryhmä asettaa lukuvuoden tavoitteet ensimmäisessä kokouksessaan. (Valtakorpi 22.8.2013, sähköpostiviesti.)

Koulukirjastojen arkipäiväinen toiminta on koulukirjasto-opettajien vastuulla. Heillä on viikossa noin kaksi tuntia aikaa hoitaa koulukirjaston asioita. Tuntimäärä voi vaihdella koulun koosta riippuen. Tällä hetkellä koulukirjastojärjestelmässä olevien koulujen koulukirjasto-opettajat vastaavat

muun muassa koulukirjastojen hoidosta, aineiston hankinnasta ja lainauskuntoon saattamisesta, lainauksesta, palautuksesta, uusien kirjastokorttien aktivoinnista, koulukirjastotietokannan ja kaupunginkirjaston tietokannan opettamisesta jokaisella luokka-asteella, kirjallisuusdiplomeista ja lehtien tilauksesta. Nykyinen resursointi on koulukirjasto-opettajan työhön täysin riittämätön. Tämän takia opinnäytetyömme on merkittävä. Tekemämme materiaali helpottaa osaltaan koulukirjasto-opettajien työtä. (Koulukirjaston tuki- ja ohjausryhmä 2008, 14.)

Koulukirjastojen toimintaa tukevat monet henkilöt ja ryhmät. Aluevastaava huolehtii alueensa koulukirjastojen toiminnasta ja toimii yhdessä kaupunginkirjaston alueelle nimeämän yhteistyöstä vastaavan henkilön kanssa. Koulukirjastotoimintaa on tukemassa koulukirjaston tuki- ja ohjausryhmä, johon kuuluu koulukirjasto-opettajia eri kouluasteilta, eri luokka-asteiden edustajia, sekä edustajia opetustoimesta että kaupunginkirjastosta. Koulukirjastojen toimintaa ovat tukemassa myös rehtori, työryhmiä sekä ohjaavia opettajia, jotka huolehtivat muun muassa oppilaiden koulutustarpeesta, esimerkiksi tiedonhankinnan suhteen. Toiminnassa on mukana koulukirjastoinformaattikko, joka vastaa koulujen ja kaupunginkirjaston yhteistyöstä, koulukirjaston aineiston luetteloinnista sekä Oulun koulukirjaston kehittämistehtävistä ja toimintasuunnitelmien laatimisesta. (sama, 14–17.)

Jo yli kymmenen vuoden ajan Oulun opetustoimessa on tehty kehittämistoimintaa koulukirjastojen parissa. Esimerkiksi Tietoyhteiskunnan koulukirjasto-hankkeessa oli mukana 14 oululaista koulua, joiden koulukirjastoja päivitettiin 2000-luvulle hankkeen aikana. (sama, 5.) Oulun koulukirjaston kehittämistoimintaa ovat edistäneet myös monet eri asiakirjat ja strategiat. Näitä ovat esimerkiksi Opetusministeriön Tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmän raportti, Perusopetuksen ja lukio-opetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä Oulun kaupungin ja opetustoimen strategia. Oulun kaupungin strategian huomioiminen kaikkien muiden toimintaa ohjaavien asiakirjojen lisäksi luo koulukirjastosta opetustoimen läheisen toimijan. Kaupungin strategiassa huomioitavia kohtia ovat esimerkiksi miten otetaan huomioon kansainvälistyminen aineistojen ja käyttäjien suhteen sekä miten otetaan käyttöön uusia käytäntöjä ja rohkaistaan niiden käyttämiseen. (sama, 10–12.)

Oulun koulukirjastolla on oma tietokantansa, Pallas-kirjastojärjestelmä, johon luetteloidaan kaikkien koulukirjastojen aineistot. Koulukirjastoissa on vähitellen siirrytty PallasPro-ohjelman käytöstä PallasExtran käyttöön. Madetojan musiikkilukio, Merikosken koulu, Oulun Lyseon lukio ja Kansainvälinen koulu ovat kuitenkin halunneet säilyttää luettelointimahdollisuuden, joten näillä kouluilla on käytössä PallasPro-ohjelma. Lukuvuoden 2011–2012 päätteeksi tietokantaan oli luetteloi-

tu jo 47 koulukirjaston materiaalit. Luetteloinnista on vastannut koulukirjastoinformaattikko Helena Valtakorpi. Lukuvuonna 2011–2012 kokonaislainauksen määrä oli 69 698, johon on laskettu sekä kirjastojärjestelmällä tehdyt lainat että käsilainat. Käsilainoja ovat ne materiaalit, joita ei ehditä luetteloimaan tietokantaan, muun muassa koululuokissa olevat kirjasarjat ja lehdet. (Oulun koulu-kirjasto 2011, 3–6.)

Koulukirjastojen kirja-aineistot hankitaan pääasiallisesti Kirjavälityksen kautta. Teimme osana toiminnallista osuutta opettajille Kirjavälityksen hankintaoppaan. Oppaan on tarkoitus helpottaa ja nopeuttaa tilaamista. Koulukirjaston aineiston hankintamäärärahat eivät ole kovin suuria. Koulut saivat kuitenkin koulukirjastojen kehittämisrahaa Kapiostolta lukuvuonna 2011–2012. Kehittämisrahaa sai kahdeksan koulua ja rahasummat vaihtelivat 2000–8000 euron välillä. Osa hankinnoista tehdään esimerkiksi vanhempainyhdistysten antamalla lahjoitusrahoilla. Koulukirjastojen aineistomäärät eivät kuitenkaan ole olleet kasvussa, sillä kirjastoissa on tehty paljon vanhan ja kulu-neen aineiston poistamista. (sama, 8.)

3 KOULUKIRJASTOTOIMINTA

Koulukirjastotoiminnalla tarkoitetaan koulujen tiloissa toimivaa kirjastotoimintaa, joka palvelee sekä koulun oppilaita että henkilökuntaa. Toiminnan laajuus vaihtelee koulujen oman panostuksen mukaan. Kirjasto voi olla avoinna vain muutaman tunnin viikossa riippuen koulukirjasto-opettajan aikatauluista tai se voi olla auki koko koulupäivän ajan, esimerkiksi niin, että lainat hoidetaan itsepalvelumenetelmällä. Koulukirjastona voi toimia myös lähikirjasto, joka toimii koulun tiloissa tai koulun läheisyydessä. Näitä kirjastoja kutsutaan kombikirjastoiksi. Kirjastotilat eroavat paljon toisistaan, sillä koulut päättävät itse, kuinka paljon panostavat koulukirjastoihinsa. Tästä kerromme lisää alaluvussa 3.2.

Unescon koulukirjastojulistus määrittelee koulukirjastojen perustehtävät ja tavoitteet. Koulukirjastojulistuksen mukaan koulukirjaston tarjoamat tiedot ja ideat luovat pohjan yksilön tulevaisuudelle tietoja sekä tietämystä hyödyntävässä yhteiskunnassamme. Koulukirjasto edistää elinikäistä oppimista antamalla oppilaille siihen tarvittavia taitoja. (Suomen Unesco-toimikunta 2001, 8.) Koulukirjastot ovat tärkeitä lasten ja nuorten tulevaisuutta silmällä pitäen, sillä ne voivat tehdä lapsista myös yleisten ja tieteellisten kirjastojen tulevan asiakkaan (Frantsi, Kolu & Salminen 2002, 18). Koulukirjastoissa opetellaan kirjaston käyttöä ja sen on tarkoitus innostaa lukemisharrastuksen pariin. Monista koulukirjastojen aktiivisista käyttäjistä tulee yleisten kirjastojen asiakkaita.

Unescon koulukirjastojulistuksen mukaan koulukirjaston tehtävä on opiskelua helpottavien palveluiden tarjoaminen kaikille kouluyhteisön toimijoille, joita ovat muun muassa koulun henkilökunta ja oppilaat. Palveluita on tarjottava kaikille tasapuolisesti iästä, sukupuolesta, uskonnosta tai muusta syystä riippumatta. On myös tarjottava erityispalveluita niitä tarvitseville henkilöille. Koulukirjaston on kohdeltava kaikkia kouluyhteisön jäseniä tasavertaisesti ja kirjaston käytösäännöt on oltava selvillä kirjastokorttia laatiessa. (Suomen Unesco-toimikunta 2001, 8.) Kouluyhteisöstä tehty tarkka analyysi takaa sen, että koulukirjaston kokoelma ottaa huomioon kaikkien käyttäjien tarpeet. Koulun ja yhteisön analyysi on lähtökohtana koulukirjastoissa tehtävälle kokoelmatyölle. (Frantsi ym. 2002, 12.) Koulukirjaston tarjoamia opiskelua helpottavia palveluita voivat olla esimerkiksi tietokoneet ja materiaalin tulostus, jotta jokaisella oppilaalla on mahdollisuus tulostaa tietokoneella kirjoittamansa kotitehtävä.

Koulukirjaston on tavoitteena olla tukena sekä oppilaiden että opettajien jokapäiväisessä koulutyöskentelyssä. Koulukirjaston on huomioitava koulun opetussuunnitelma järjestäessään palveluitaan. Koulukirjastossa olisi hyvä työskennellä tehtävään koulutettuja henkilöitä, joilla on käsitys sekä koulun että kirjaston toiminnasta. (Suomen Unesco-toimikunta 2001, 8–10.) Monipuolisen koulukirjaston palveluita voivat olla esimerkiksi tiedonhaun opetus, lukupiirit ja erilaisten tapahtumien järjestäminen. Kokoelmatyössä on huomioitava koulun opetussuunnitelma, jotta kirjastossa on mahdollisimman paljon opiskelua tukevaa aineistoa (Lauronen 2005, 71). Koulukirjastossa työskentelevien henkilöiden työnkuva on siis hyvin monitahoinen, johon kuuluu myös asiakaspalvelua toimistotyön lisäksi. Jos työntekijä työskentelee koulukirjaston parissa yksin, on hyvä olla yhteydessä muihin samankaltaisissa olosuhteissa työskenteleviin ihmisiin, jotta saisi uudenlaista näkökulmaa toiminnan kehittämiseen. (Suomen Unesco-toimikunta 2001, 10.)

Liisa Niinikangas kirjoittaa, että koulukirjastoa tarvitaan, jotta voidaan taata oppilaiden tasavertainen tiedonlähteille pääsy. Kaikilla ihmisillä ei ole kotonaan internetyhteyttä ja tietokonetta, joten internetin käyttö koulukirjastossa koulun jälkeen voi olla ainoa vaihtoehto näille oppilaille. Koulussa on myös apua lähetyvillä, sillä koulukirjaston henkilökunta auttaa mielellään tiedonhaun tekemisessä. (2003, 19.) Tiedonhaku ei ole enää pelkästään kirjojen etsimistä, vaan etsii myös muun muassa dokumentteja internetistä, erilaisia internetsivuja, lehtiartikkeleita ja multimediaa sisältäviä lähteitä (Sinko 2005, 22). Pelkkä tiedonlähteille pääsy ei takaa oikean tiedon löytymistä ilman tiedonhaun taitoja, sen vuoksi näiden taitojen opettaminen lapsille koko koulutaipaleen aikana on tärkeää.

Niinikankaan (2003, 19) mukaan koulukirjastojen olisi oltava tukena informaatiolukutaidon ja tiedonhallintataitojen opettamisessa. Informaatiolukutaito tarkoittaa sitä, että henkilö osaa etsiä, tulkita ja valita informaation, joka on luotettavaa ja tarpeellista hänen etsimäänsä tarkoitukseen (Tampereen yliopiston kirjasto 2013, hakupäivä 6.6.2013). Informaatiolukutaitoa on hyvä opettaa jo lapsesta lähtien, jotta lapset tajuavat, että kaikkeen julkaistuun tietoon ei voi luottaa. Tiedonhakijan on hyvä käyttää omaa maalaisjärkeä ja pohtia lähteen sekä tiedon luotettavuutta. Tietoa löytyy varmasti liikaa, joten on osattava karsia tiedonlähteiden määrää arvioimalla lähteiden luotettavuutta. (Frantsi 2005, 40.) Tiedonhakua voi harjoitella esimerkiksi internet-tiedonhakuja tekemällä, vaikka internetin hakukoneilla saa liikaa hakutuloksia. Tiedonhakuja tehdessään kannattaa käyttää hakua tarkemmaksi rajaavia ominaisuuksia ja on osattava arvioida lähteen luotettavuutta kriittisesti.

Niinikangas kirjoittaa Suomesta puuttuvan positiivisen koulukirjastopolitiikan. Hänen mukaansa on erikoista, että kunnallisten koulujen kirjastot ovat niukkoja, kun taas yksityiset ja valtion koulut ovat panostaneet kirjastojensa modernisointiin. Monet kunnat eivät varsinkaan nykyisessä taloudellisessa tilanteessaan panosta koulujensa kirjastoihin, vaan monia kouluja lakkautetaan, vaikka tilat olisivat hyvässä kunnossa. Koulukirjastoihin olisi panostettava kunnallisella tasolla, eikä vain odotettava yleisten kirjastojen hoitavan kaikkia yleissivistäviä tehtäviä. Päättäjät olisi saatava huomaamaan koulukirjastojen tärkeys lasten kehityksessä. Koulukirjaston olemassaololla on myönteisiä vaikutuksia lasten tulevaisuuteen, muun muassa oppimisen, tiedonhallinnan ja luku-harrastuksen suhteen. (2003, 17.) Moderniin koulukirjastoon kuuluisi ajan tasalla olevan kokoelman lisäksi tietokoneita, hiljaista tilaa, monitoimilaitteita, televisioita ja pelejä.

Koulukirjastot toimivat yhdessä yleisten kirjastojen kanssa lasten ja nuorten kirjallisuusharrastuksen edistämisessä. Koulukirjastojen kokoelmat ovat suppeampia ja pienempiä kuin yleisten kirjastojen kokoelmat. On siis hyvä, että koulu ja kirjasto toimivat yhteistyössä muun muassa koululaisten kirjastovierailuissa, tiedonhaun opetuksissa, kirjavinkkauksissa ja muissa tapahtumissa. Koululaiset oppivat koulukirjastossa kirjastonkäyttäjiksi ja sitä myötä myös yleisten kirjastojen tuleviksi asiakkaita. (Frantsi ym. 2002, 18). Koulukirjastossa opetellut käytännöt opettavat lapsia toimimaan kirjastossa, esimerkiksi lainauksen, palautuksen ja kirjojen luokituksen suhteen. Kirjaston ja koulun välinen yhteydenpito tapahtuu useimmiten lastenkirjastonhoitajan ja koulukirjasto-opettajan välillä (sama, 18).

Koulukirjastoja on monenlaisia. Osa kouluista ei välitä kirjastostaan ollenkaan, vaan se on vain olemassa ja siellä oleva aineistot ovat kymmeniä vuosia vanhoja. Toiset koulut, joista useimmilla ovat uusitut tilat, ovat panostaneet aivan eri suhteessa kirjastojensa nykyaikaisuuteen. Näissä moderneissa koulukirjastoissa on paljon kaikkea, uusista tietokoneista käteviin itsepalvelulla toimiviin lainausautomaatteihin. Uusitus koulukirjastossa on kirja- ja taidenäyttelyitä sekä taideteoksia luomassa viihtyvyyttä. Unescon koulukirjastojulistuksen jälkeen koulukirjastotoiminta on saatu myös Perusopetuslakiin opetusta tukevana muuna toimintana (Perusopetuslaki 628/1998 8:47 §). Koulukirjastotoiminta on silti vapaaehtoista, mutta siitä on maininta laissa, mikä on jo saavutus sinänsä.

3.1 Kokoelmatyö koulukirjastossa

Koulukirjaston tärkein tehtävä on toimia koululaisten oppimisen sekä opettajien työskentelyn apuna. Koulukirjaston kokoelma on hyvin tärkeässä osassa näiden toteutumisessa ja kokoelmaa kasattaessa on otettava huomioon kirjaston käyttäjien tarpeet sekä kehittämisen mahdollisuudet. Kokoelman on tuettava oppimista ja toimittava oppimisen resurssina. (Lauronen 2005, 71–72.) Kokoelmatyön perustana on suunnitelma, jossa tehdään koulun ja yhteisön analyysi. Koulun ja yhteisön analyysi tarkoittaa koulukirjaston käyttäjäryhmien analysointia. Kokoelmatyössä on otettava huomioon käyttäjien tarpeet, joten on kirjastoon varattava käyttäjien tarvitsemaa materiaalia. (Frantsi ym. 2002, 12). Koulukirjaston kokoelmassa on oltava käyttäjiään hyödyttävää materiaalia, esimerkiksi koulussa toteutettavien ryhmätöiden ja esitelmien teon avuksi. Tietysti kokoelmaa olisi hyvä kehittää tarpeen mukaan, esimerkiksi hankkimalla erilaisia elektronisia aineistoja painetun aineiston sijaan.

Koulukirjastojen kokoelmaan kuuluu niin sähköisiä kuin painettuja aineistoja. Yleensä kirjaston tärkeimmäksi tehtäväksi muodostuu lainattavien kirjojen ja lehtien kokoelmat, sillä joissakin kouluissa kirjastossa asioiminen on mahdollista vain tiettyinä aikoina, eivätkä ne toimi ajanviettopaikkoina. Koulukirjastossa on mahdollisesti myös tietokoneita sähköisten aineistojen käyttöön, sillä myös ne ovat osa kirjaston kokoelmaa. Sähköiset aineistot voivat tarjota ajankohtaisempaa tietoa, kun taas painetuista aineistoista tieto löytyy helpommin. (Lauronen 2005, 72–74.) Sähköisten aineistojen käyttäminen voi olla nopeampaa ja tieto on yleensä uudempaa, vaikka osassa painetuista aineistoista, kuten historiasta kertovista teoksista, tieto ei vanhene, eikä uutta tietoa ole odotettavissa. Uusia painettuja aineistoja ilmestyy paljon, mutta vanhat ”klassikkoteokset” pysyvät silti edelleen ajankohtaisina ja niitä luetaan sekä lainataan edelleen paljon.

Kokoelman luokittelu helpottaa aineiston hakemisen ja käyttämisen kanssa. Luokittelu voi olla yksinkertaista, kuten kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden jakaminen omiin luokkiinsa, tai vähän vaativampaa, niin kuin esimerkiksi Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmän (YKL) käyttäminen. YKL-luokituksen käyttäminen koulukirjastossa valmistaa lapsia käyttämään myös yleisiä kirjastoja, joissa on sama luokitus käytössä. YKL:ssä on kymmenen pääluokkaa ja niillä useampia alaluokkia. (Lauronen 2005, 77–78.) Luokituksen avulla kirjaston aineistot ovat paremmassa järjestyksessä ja helpommin löydettävissä.

Hyvään kokoelmaan liittyy sen säännöllinen hoito eli uusien materiaalien luetteloiminen sekä vanhojen materiaalien korjaaminen ja poistaminen. Kokoelmaa pitää uskaltaa karsia, sillä kirjastoon jäävän aineiston pitäisi pystyä vastaamaan käyttäjiensä tarpeisiin. Uuden aineiston hankkiminen ei ole kovin helppoa rahan niukkuuden vuoksi. Kokoelman kartuttaminen uudella aineistolla kannattaa toteuttaa harkitusti ja suunnitellusti, jotta se käy tehokkaammin, vaikka määrärahat ovat pienet. (Lauronen 2005, 79, 83.) Kokoelman hoito ei ole kovinkaan helppoa, jos uutta aineistoa saa hankkia vain vähän ja vanhaa aineistoa pitäisi karsia aineiston kuluneisuuden tai vähäisen käytön vuoksi. Koulukirjasto-opettajan on tehtävä vaikeita päätöksiä, mutta tärkeintä on pitää mielessä koulukirjaston ja sen aineiston päämäärä. Kun kirjaston kokoelmaa pitää ajankohtaisena ja tuo sen esille hyvin, käyttö lisääntyy ja kokoelma palvelee käyttäjiään oikealla tavalla.

3.2 Koulukirjaston tilavaatimukset

Nykyisessä lainsäädännössä on hyvin vähän koulukirjastojen fyysistä ympäristöä koskevia määräyksiä tai ohjeita, koska laissa ei ole tarkkaa vaatimusta edes koulukirjaston olemassa ololle. Perusopetuslaissa (47 §) kirjastotoiminta mahdollistetaan, mutta siihen ei suoranaisesti velvoiteta: "Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa" (Perusopetuslaki 628/1998 8:47 §). Olemassa olevat koulukirjastot poikkeavat toisistaan huomattavasti.

Koulukirjasto tilana on itsestään selvyys, mutta kaikin paikoin se ei ole vielä todellisuutta, koska useissa kouluissa kirjasto on järjestetty komeroihin, opettajanhuoneisiin tai peräti pommisuijiin. Näissä tiloissa kirjat ovat toki suojassa, mutta poissa käyttäjien läheisyydestä. Tämä ratkaisu viestittää, että kirjastotilaa ei arvosteta. Tilan merkityksellä on kuitenkin suora vaikutus koulukirjastotoimintaan. Varsinaiseen oppimisen tukeen, tiedonhakuun, tiedon työstämiseen ja välittämiseen tai lukuharrastuksen herättämiseen ja syventämiseen huono tai vaatimaton tila ei riitä. (Sinko 2002, 7.) Koulukirjaston tilat voisivat tarjota käyttäjilleen muuta kuin kokoelman, joissakin kouluissa kirjastoihin on tehty viihtyisiä lukunurkkauksia tai panostettu erilaisiin pehmeisiin istuimiin (Lauronen 2005, 99–100). Tilat ovat kuitenkin tiukassa melkein joka koulussa, joten koulukirjaston yhteydessä voi olla luokka tai luokkia, jotka häiritsevät kirjaston käyttöä ja kirjaston käyttö häiritsee opetusta. Näihin ongelmiin pitäisi saada jonkinlaisia ratkaisuja.

Koulukirjasto tarvitsee toimiakseen fyysisen tilan. Koulukirjastossa tarvitaan hyllyjä kirjakokoelmille ja lehdille, tilaa tietokoneille, yhdessä ja yksin työskentelylle, lukemiselle ja oppimisen ohjauk-

selle. Hyllyjen korkeutta määrittää kirjastotilan sisustussuunnitelma ja oppilaskirjaston käyttäjät. Mikäli kirjaston on tarkoitus palvella alakoululaisia, ovat oppilaat vielä pienikokoisia, joten ylähyllyltä kirjojen saaminen voi olla hankalaa. (Hirvimäki 2002, 24–26.) Kirjastossa olisi järkevää olla erilaisia sijoituspaikkoja eri-ikäisille käyttäjille tarkoitetuille materiaaleille, esimerkiksi pienten lasten aineistot olisivat alahyllyllä tai lokerikossa, kun taas isommille käyttäjille materiaalit voivat olla normaaleissa kirjahyllyissä.

Koulukirjasto palvelee tilana sekä opettajia että oppilaita (Niinikangas 2002, 4). Koulukirjasto oppimisympäristönä asettaa siis ymmärrettävästi tilasuunnittelulle suuria haasteita. Kirjastotilan viihtyvyttä voidaan nostaa esimerkiksi panostamalla kalustoon ja sisustukseen. Suurin ongelma on kuitenkin tilan ja määrärahojen puute. Vähät rahat kannattaa ymmärrettävästi sijoittaa ensisijaisesti aineiston hankintaan. Myös tietotekniikan kehitys on tarjonnut koulukirjastoille mahdollisuuden oman roolinsa laajentamiseen. Kirjastojärjestelmät ovat esimerkiksi mahdollistaneet tehokkaan tiedonhaun koulukirjaston aineistosta. Monissa kouluissa haaste on otettu vastaan ja koulujen kirjastot ovat laajentuneet koskemaan myös tiedonhakua, mediakasvatusta ja informaatiolukutaitoa. Luonnollisesti tähän liittyen kirjaston tiloissa on oltava tarpeeksi tietotekniikkaa vastaamaan sen käyttäjien tarpeita. (Koivisto 2002, 20.) Joissakin koulukirjastoissa on tietokoneita ja oma tilansa tiedonhakujen opettamiseen ja tekemiseen, osassa kouluista tiedonhaun opetuksessa voi olla esimerkiksi kannettavia tietokoneita, joita on helppo kuljettaa luokasta toiseen.

4 KOULUKIRJASTON TOIMINNAN MUOTOJA

Hyvin toimiva ja ajanmukaisesti varustettu koulukirjasto on oppilaskeskeisen työskentelyn tehokas harjoittelumaasto, joka heijastaa koulun oppimiskäsitystä. Koulukirjastoissa opetussuunnitelma muuttuu eläväksi. Se on oppimisympäristö, jossa tiedonhallintataitoja eri oppiaineissa luontevimmin opitaan. Lisäksi koulukirjastot innostavat lukemiseen ja syventävät kirjallisuudentuntemusta. (Opetushallitus 2010, hakupäivä 29.8.2013.) On vaikea kuvitella, miten koulut voisivat selviytyä ilman koulukirjastoja. Ne toimivat oppilaille porttina yleisten kirjastojen palveluihin ja ne kehittävät oppilaiden itsenäisiä tiedonhakutaitoja. Pelkät Google-haut eivät riitä, vaan tietokoneiden lisäksi tarvitaan myös kirjoja ja sanoma- ja aikakauslehtiä (Sinko 2005, 22).

Kouluissa äidinkielen ja kirjallisuuden opetus kantaa päävastuun koululaisten tiedonhaun opetuksesta. Tiedonhakua tehdään toki myös muissa oppiaineissa, mutta se ei ole niin vahvasti esillä. Oppilaat etsivät ison osan tiedosta Googlen tai Wikipedian, vapaan internetissä olevan tietosanakirjan, kautta. Koulukirjasto tarjoaa tiedonhakutaitojen oppimiseen juuri oikeanlaisen oppimisympäristön. Kirjastossa tieto on jo valmiiksi järjestettyinä kokonaisuuksina, luokitettuna ja asiasanoitettuna, mikä helpottaa oppilaiden tiedonhakua suunnattomasti. (Frantsi 2005, 39.) Tiedonhaun opetukseen tarvittaisiin apua, jota koulut saavat kirjastosta rajoitetun määrän, mutta esimerkiksi jonkinlaisia opastuksia ja oppaita erilaisten hakemistojen ja hakumahdollisuuksien käyttöön tarvittaisiin lisää.

Uutena tiedonhallinnan osa-alueena kouluille ja kirjastoille on tullut lasten ja nuorten mediakasvatus, johon sisältyy tiedonhaku internetistä, pelit, sosiaalinen media, tekijänoikeus, lähdekritiikki ja informaatiolukutaito. Nämä median osa-alueet ovat mukana lasten ja nuorten jokapäiväisessä arjessa. Näistä eri osa-alueista olemme ottaneet mediakasvatuksen ja informaatiolukutaidon osaksi tätä lukua, koska ne ovat selkeimmin mukana koulukirjastojen tekemässä mediakasvatuksessa.

4.1 Tiedonhaun välineet koulussa ja kirjastossa

Koulukirjastot tarjoavat käyttäjilleen monenlaisia tiedonhaun välineitä. Koulukirjaston keskeinen tiedonhaun väline on ajantasainen tietokanta oman kirjaston kokoelmista. Koulukirjastoille on olemassa niille sopivia kirjastojärjestelmiä, joita on muokattu yleisissä kirjastoissa käytettävistä järjestelmistä. Esimerkiksi PallasExtra on modifioitu versio PallasProsta. (Halttunen 2003, 84.)

Koulukirjasto voi lisäksi hankkia käyttöönsä ulkopuolisia tietokantoja, mutta on syytä miettiä onko se järkevää, koska tietokannat voivat olla kalliita. Kotimaisia artikkeliviitetietokantoja ovat esimerkiksi ALEKSI (<http://aleksi.btj.fi/>) ja ARTO (<https://arto.linneanet.fi/>), joista ALEKSI-tietokanta on maksullinen ja ARTO-tietokanta on kaikkien vapaassa käytössä. Molemmat tietokannat sisältävät tietoa kotimaisista aikakauslehdissä ilmestyneistä artikkeleista. (Halttunen 2003, 84–91.) Ulkomaisista ulkopuolisista tietokannoista puhuttaessa on mainittava EBSCO (<http://search.ebscohost.com/>). Se on laaja ja monialainen useita tietokantoja yhdistävä palvelu, jossa on artikkeleita useista akateemisista julkaisuista, mutta tietokanta on maksullinen.

Internetistä löytyy lukuisia hyviä maksuttomia tiedonlähteitä. Kenties tunnetuin ja käytetyin suomalainen aihehakemisto on Hämeenlinnan kaupunginkirjaston ja Kirjastot.fi:n ylläpitämä Makupalat (www.makupalat.fi). Makupaloihin on yhdistetty entinen Kirjastot.fi:n Linkkikirjasto ja nykyään sitä ylläpidetään Kirjastot.fi:n kautta (Makupalat 2013, hakupäivä 4.11.2013). Kotimaisista hyvistä tiedonlähteistä kouluille voidaan mainita myös Verkkokoulukirjasto (<http://www.koulukirjasto.fi>), joka sisältää aineistoja useista eri oppiaineista.

Ulkomaisista maksuttomista kokotekstitietokannoista mielenkiintoisin tällä hetkellä on Project Gutenberg, joka sisältää maksuttomia elektronisia kirjoja (www.gutenberg.org). Elektroniset kirjat ovat vielä varsin kalliita, joten sivuston maksuttomuus antaa niille lisäarvoa. Internetistä löytyy myös tietokantoja eri aihepiireihin liittyen, esimerkiksi kirjallisuudesta ja musiikista on olemassa lukuisia tietokantoja. Hyvä suomalainen maksuton kirjallisuustietokanta on Kirjasampo (www.kirjasampo.fi), joka sisältää tietoa useista eri kirjallisuuden genreistä ja niihin kuuluvasta kirjallisuudesta. Musiikista voidaan ottaa esimerkiksi vaikkapa Metal Archives (www.metal-archives.com), jossa on tietoa raskaamman musiikin ystäville. Internet-tiedonhakuja tehtäessä on hyvä kuitenkin opettaa oppilaille lähdekritiikkiä ja informaatiolukutaitoa, joista kerromme lisää myöhemmissä alaluvuissa.

Koulut tekevät paljon yhteistyötä yleisten kirjastojen kanssa, niin myös tiedonhaun osalta. Kirjastot tarjoavat kouluille välineitä tiedonhaun opetukseen. Koulujen järjestämällä kirjastovierailuilla kirjastotyöntekijöiden on mahdollisuus opettaa oppilaille tiedonhakua kirjaston omasta kirjastojärjestelmästä. Yksi kirjastokäynti ei kuitenkaan riitä vaan niitä tulisi olla vuosittain joka luokkasteella. Näin oppilaiden tietovarantoja voidaan syventää vähitellen ja palauttaa mieleen jo aikaisemmilta vuosilta opittuja asioita. Esimerkiksi Oulussa tämä asia on järjestetty luomalla oppilaille tiedonhaun portaot, joissa on määritelty tavoitteet luokittain tiedonhaun opetuksen osalta ja portaot sisältävät myös tavoitteet luokkakohtaisille kirjastovierailuille (Oulun kaupunki 2013d, haku-päivä 11.9.2013).

4.2 Mediakasvatus koulussa ja kirjastossa

Mediakasvatus kehittää yksilön perustaitoja mediakulttuurissa selviämiseen. Mediakasvatuksella pyritään vaikuttamaan ihmisten mediataitoihin ja median käyttöön. Mediakasvatus kehittää medialukutaitoa, joka tarkoittaa kykyä hankkia tietoa, tulkita, luoda sekä kykyä tuottaa erilaisia mediatekstejä. (Sallmén 2009, 9–10.) Medialukutaidon synonyymina voidaan pitää verkkolukutaitoa. Verkkolukutaidossa korostetaan enemmän tieto- ja viestintätekniistä osaamista kuin medialukutaidossa, muun muassa taitoa tallentaa eri tiedonlähteet, niin että niihin voi palata helposti uudelleen. (Lammi 2013, 73–74.)

Mediakasvatuksessa ei korosteta tekniikan tai tietokoneiden käyttöä, vaan se opettaa muun muassa medioiden kohtuulliseen käyttöön ja sen tarkoituksena on suojata lapsia eri medioiden epäilyttäviltä puolilta. Alan asiantuntijoiden mukaan vastuu mediakasvatuksen opetuksesta kuuluu kaikille niille tahoille, joiden parissa lapset ja nuoret käyttävät eri medioita. (Sallmén 2009, 9–10.) Mediaa voidaan hyödyntää opetuksessa, esimerkiksi perinteisen luennoinnin lisäksi on mahdollista ottaa opetukseen mukaan videoita, musiikkia, keskusteluja luokassa tai verkon tarjoamissa oppimisympäristöissä ja tekstejä perinteisessä sekä sähköisessä muodossa. (Hepworth 2010, 6–7.)

Vaikka Kirjastolaissa (904/1998) ei ole erityistä mainintaa mediakasvatuksesta, sitä tehdään kirjastoissa jatkuvasti. Kirjastoissa tapahtuvaa mediakasvatusta ovat muun muassa satutunnit, kirjavinkkaus, tiedonhaun- sekä kirjastonkäytön opetus. Kirjastoissa on hyvä tietää koulujen käyttä-

mistä opetussuunnitelmista ja myös kouluissa opettajien olisi hyvä olla perillä kirjastojen tarjoamista opetusmahdollisuuksista. (Sallmén 2009, 11–13.) Koulukirjastot voivat myös tarjota näitä mediakasvatukseen liittyviä palveluita, mutta monien koulukirjastojen resurssit ovat liian pienet, joten yleisten kirjastojen palveluiden käyttäminen on suositeltavaa. Koulukirjastot ovat tärkeitä mediakasvatuksen ja medialukutaidon edistäjiä muun muassa tiedonhaun opetuksen ja kirjavinkkauksen suhteen. Näitä voidaan toteuttaa pienimuotoisesti, kuten tiedonhaun opetusta seinille laitettavien ohjein sekä yksilöllisen opetuksen suhteen sekä kirjavinkkausta esimerkiksi uutuskirjoja mainostavien julisteiden avulla.

Mediakasvatuksen yksi osa-alue ovat pelit. Lapset ja nuoret pelaavat tietokone- ja konsolipelejä, kännykkäpelejä sekä erilaisia internetpelejä. Aikuisen vastuulla on tuntee pelien ikärajat ja valita lapsille sopivia pelejä. Ikäraja ei kuitenkaan kerro pelin sopivuudesta, vaan varoittaa mahdollisesti haitallisesta sisällöstä. (Mustikkamäki 2013, hakupäivä 3.9.2013.) Koulukirjastoilla ei ole varaa ottaa pelejä osaksi niiden kokoelmia. Koulukirjastojen on kuitenkin tiedostettava, että myös pelejä voidaan käyttää osana opetusta. Onneksi yleiset kirjastot ovat ottaneet pelit osaksi kokoelmiaan. Jo 1990-luvun alkuvuosina kirjastoissa oli lasten tai nuorten käytössä Cd-rom-asemalla varustettu tietokone, jolla on pyörinyt peleihin rinnastettava multimediaohjelma. Pelikonsolit sen sijaan ovat varsin uusi tuttavuus kirjastoissa. (Mediakasvatus.kirjastot.fi 2013c, hakupäivä 3.9.2013.) Jotkin kirjastot ovat järjestäneet omia pelihuoneita, joissa pelejä voi pelata ilman, että ne häiritsevät muita asiakkaita.

Mediakasvatukseen liittyy hyvin vahvasti sosiaalinen media, joka tarkoittaa erilaisia verkkopalveluita, joiden avulla ihmiset voivat jakaa tekemiään sisältöjä sekä kommunikoida toisten käyttäjien kanssa. Muiden käyttäjien kanssa kommunikoimisen vuoksi sosiaalista mediaa voidaan kutsua myös yhteisölliseksi mediaksi. Sosiaalisen median palveluita ovat esimerkiksi blogit, wikit, kuvalpalvelut, Facebook ja Twitter. (Haasio 2011, 123.) Osaa sosiaalisen median palveluista voidaan käyttää älypuhelimien internetin avulla, ja joidenkin palveluiden käyttöön tarvitaan internetyhteydellä varustettu tietokone. Erilaiset sosiaalisen median palvelut ovat erityisesti nuorten suosimia. Nuoret ovat hyvin tietoisia uusista palveluista ja osaavat myös käyttää niitä.

Sosiaalista mediaa käytetään opetuksessa melkein kaikilla koulutusasteilla. Ajatuksena on konstrukttiivinen oppiminen, jossa tieto luodaan itse ja oppiminen on prosessimaista. (Haasio 2011, 129.) Sosiaalisen median muotoja voidaan hyvin hyödyntää opetuskäytössä. Oppilaat saavat itse mahdollisuuden luoda materiaalia internetiin ja toiset oppilaat sekä muut käyttäjät voivat oppia

uutta käyttäessään aineistoa. Haasion mukaan sosiaalisen median käyttö opetuksessa voi motiivoida oppilaita. Oppilaan on perehdyttävä uuden palvelun käyttöön tarkemmin, jotta osaa julkaista tekemänsä materiaalin oikealla tavalla. Osassa sosiaalisen median palveluista käyttökielenä on vain englanti, joten oppilailla on oltava tarpeeksi kielitaitoa käyttääkseen palvelua. (2011, 129.) Sen vuoksi ainakin alakoulujen opetuksessa olisi parempi käyttää palveluita, joihin ei vaadita muiden kielten erikoissanastojen osaamista. Sosiaalisen median ollessa osana opetusta on kuitenkin tiedostettava sen käytöstä seuraavat riskit ja pyrittävä ennakoimaan niitä. Opetuksessa voidaan käyttää hyväksi esimerkiksi sellaisia sosiaalisen median muotoja, jotka eivät vaadi omien käyttötilien luomista. Näin esimerkiksi oppilaiden tietoturva ei vaarannu.

Mediakasvatukseen liittyy myös tekijänoikeudet. Tekijänoikeuslaki (404/1961 1:1 §) määrittelee tekijänoikeuden olevan sillä henkilöllä, joka on luonut taiteellisen tai kirjallisen teoksen. Tekijänoikeus syntyy automaattisesti teosta luodessa, eikä tekijänoikeutta näin ollen tarvitse erikseen anoa. Tekijänoikeudet voivat kuitenkin vaihtaa omistajaa, kuten myymällä ne eteenpäin jollekin toiselle osapuolelle. (Haasio & Haasio 2008, 156–157.) Tiedolla ei ole tekijänoikeussuojaa. Kaikki saavat siis opiskella ja hyödyntää saatavilla olevaa tietoa. Teoksen lähdeaineistona käyttäminen tarkoittaa sitä, että henkilö on omaksunut uutta tietoa, joka on ollut hyödyksi oman teoksen luomisessa. (Mansala 2009, 42.) Esimerkiksi opinnäytetyöt ovat tällaisia teoksia, joissa käytetään hyödyksi muita teoksia, joiden avulla omaksuttu tieto auttaa oman tekstin luomisessa. Tietysti on hyvän tavan mukaista käyttää lähdeviitteitä ja mainita tekijä, jonka tekstiä on lainattu ja referoitu.

Tekijänoikeudet on tärkeää huomioida koulussa sekä opiskelijan että opettajan näkökulmasta. Erilaisten valokopioiden ottaminen, elokuvien ja tv-ohjelmien näyttäminen luokalle ovat tekijänoikeuden alaista, joten niistä on maksettava maksu tekijänoikeusjärjestöille. Kouluihin hankitaan yleensä kopiointioikeudet Kopiostolta, jotta materiaalia voidaan kopioida laillisesti myös oppilaille jaettavaksi, ja jotta tekijät saavat korvauksen heidän teostensa kopioinnista. (Mansala 2009, 43–45.) Omaan käyttöön kopiointi on maksutonta. Oppilaiden luomaa materiaalia voidaan myös käyttää osana opetusta, esimerkiksi esitelmien esittäminen on sallittua. (sama, 47).

Mediakasvatusseuran ylläpitämä Mediakasvatus.fi – internetsivusto on hyödyllinen lähde lasten ja nuorten kasvattajille, jotka käyttävät opetuksessaan mediaa hyväksi. Sivustolla on paljon erilaista materiaalia, jota voi käyttää opetuksen apuna, muun muassa aikakauslehtiin, internetiin ja peleihin liittyen. Materiaalia on eri-ikäisten oppilaiden opetukseen päiväkodissa käyvästä lapsista toi-

sen asteen opiskelijoihin. Materiaalin tuottajina ovat olleet monet toimijat Opetushallituksesta yksityisiin tuottajiin. (Mediakasvatusseura Ry 2013, hakupäivä 4.7.2013.)

4.3 Informaatiolukutaito osana koulukirjastotoimintaa

Informaatiolukutaito voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Kyseessä on kuitenkin tiedontarpeen tunnistaminen, tiedon hakeminen ja paikantaminen sekä lopulta tiedon kriittinen tarkasteleminen. Informaatiolukutaitoinen yksilö kykenee rajaamaan tutkimusongelman, hakemaan tietoa useista eri lähteistä, arvioimaan tietoa ja käyttämiään tiedonlähteitä ja ymmärtämään tiedon käyttöön liittyviä näkökohtia, muun muassa tekijänoikeuksia. Informaatiolukutaidosta on paljon hyötyä opimisessa. (Asikainen 2009, 29–30.) Vaikka informaatiolukutaito vaikuttaa paljon tiedonhankinnalta, on siinä erilaisia puolia, esimerkiksi lähteiden käyttäminen teksteissä ja oman tekstin tuottaminen. Informaatiolukutaitoinen henkilö osaa sekä lukea että ymmärtää tekstin sisällön ja pystyy arvioimaan tietoa kriittisesti.

Nuoret käyttävät yleensä nopeasti tapahtuvaa tiedonhakua internetistä hakukoneiden avulla. Vaikka nuoria keuhataan osaaviksi internetin käyttäjiksi, vain harva osaa käyttää erilaisia hakumenetelmiä ja tietokantoja. Nuoret eivät vaivaudu selaamaan monia lähteitä, vaan päätyvät usein käyttämään Wikipedian tietoja. Tämä ei ole hyvä asia, sillä usein monet nuoret ottavat lukemansa tiedon vastaan kritiikittömästi. (Asikainen 2009, 31–32.) Lapsille kannattaa alkaa opettaa informaatiolukutaitoa jo varhaisessa vaiheessa, jotta he eivät luottaisi kaikkeen tietoon, mitä sattuvat lukemaan internetissä. On hyvä, että he osaavat arvioida lähteiden luotettavuutta, esimerkiksi sivuston tekijän ja sivuston viimeisimmän päivityskerran mukaan. Tuoreimman tiedon käyttö on jossain tapauksissa, esimerkiksi teknologian alalla, järkevää, mutta historiaa koskeva tieto ei välttämättä päivity koskaan, joten ”vanhaan” tietoon voi luottaa.

Informaatiolukutaitoon liittyy vahvasti lähdekritiikki, joka tarkoittaa lasten ja nuorten kykyä käyttää ja arvioida verkkotietoa (Haasio & Haasio 2008, 136). Käytettävä tieto on arvioitava ja sitä olisi hyvä vertailla muihin samankaltaisiin lähteisiin. Tietoa etsiessään ei siis kannata tyytyä ensimmäisenä löytyvään lähteeseen, vaan lähteitä on hyvä etsiä mahdollisimman paljon, jotta saa parhaimman tuloksen sekä oikeimman tiedon. (Haasio 2008, 252.) Tiedon luotettavuuden voi määrittellä myös itse tiedonhakija, sillä joissain tapauksissa tiedon käyttötarkoitus ei ole sellainen, että

tiedon olisi oltava ammattilaisen aikaansaamaa, esimerkiksi etsittäessä tietoa muotivaatteista tai peleistä voidaan haluta tietoa, jonka muut käyttäjät ovat tuottaneet.

Informaatiolukutaidon opetuksen tavoitteena on saada aikaan itsenäisiä ja elinikäisiä oppijia. Opetusmenetelmät, joissa korostetaan oppijan omaa aktiivista roolia, ovat samankaltaisia kuin informaatiolukutaito. Esimerkiksi ongelmaperustaisessa oppimisessä, Problem Based Learning (PBL), tiedonhankinta on suuressa osassa oppimisprosessia. (Asikainen 2009, 33–34.) Ongelmälähtöisessä oppimisessä toimitaan sekä ryhmissä että erikseen. Yleensä mukana on ohjaaja, joka antaa ryhmälle työelämlähtöisen ongelman, johon ryhmän pitäisi saada ratkaisu. (Hakkarainen 2008, 135.) Ongelmaperustainen oppiminen tuo esille monia näkökohtia, joihin ei tulisi törmäneeeksi yksin toimiessa. Ongelmaperustaisessa oppimisessä voidaan kuitenkin toimia myös yksin, esimerkiksi tiedonhaun toteuttamisessa.

5 KOULUN JA KIRJASTON YHTEISTYÖ

Koulun ja kirjaston yhteistyöllä tarkoitetaan niitä lasten ja nuorten lukemisen, tiedonhaun, informaatiolukutaidon ja mediakasvatuksen tukimuotoja, joita kirjasto ja koulu toteuttavat yhdessä. Yhteistyön määrä ja tapa vaihtelevat hyvin paljon kirjastoittain, kouluittain ja alueittain. Uudenlainen tapa tehdä yhteistyötä on kombikirjastotoiminta.

Kombikirjastotoiminta on koulun ja kirjaston yhteistyömuoto. Kombikirjastot ovat koulukirjastojen ja lähikirjastojen fuusioiden seurauksia. Kombikirjastomallissa koulukirjasto ja lähikirjasto yhdistyvät yhdeksi kuntalaisia ja koulua palvelevaksi kirjastoksi. Kirjastot sijaitsevat koulujen vieressä tai samassa rakennuksessa ja ne palvelevat koulujen oppilaiden ja opettajien lisäksi myös kuntalaisia. Kirjaston ja koulun fyysinen läheisyys antaa enemmän yhteistyömahdollisuuksia, jos vain molemmilta osapuolilta löytyy tahtoa yhteisillä ehdoilla toimintaan. (Lappalainen 2005, 118.) Kirjastojen yhdistymisellä haetaan uusia etuja. Yhdistymisen myötä kunta säästää ja koulu hyötyy saadessaan käyttöönsä kirjastoalan ammattilaisen. Koulu saa myös käyttöönsä laajemman kokonaisuuden (Mustonen, K. & Keski-Korpela, N. 2013, hakupäivä 21.10.2013).

Osa yhteistyöstä on hioutunut toimiviksi ja tarpeellisiksi peruspalveluiksi (Mediakasvatus.kirjastot.fi 2013a, hakupäivä 8.6.2013). Esimerkiksi kirjastovierailut, joissa oppilaita opastetaan käyttämään kirjaston palveluita ja tiedonhakua on osa peruskirjastotyötä. Luokkien kirjastossa tapahtuvan kirjastovierailun tulisi olla hyvin suunniteltua, jolloin kirjastovierailujen, kirjastonkäytön opetuksen tai muun toiminnan järjestäminen kirjaston ja koulun aikatauluun on sujuvaa. Vierailusta on hyvä tehdä esimerkiksi toimintasuunnitelma, jota voi muokata tarpeen mukaan lukuvuoden alussa. Hyvä toimintasuunnitelma on tasa-arvoinen ja ottaa huomioon molemmat osapuolet. (sama, hakupäivä 8.6.2013.) Tutustuminen kirjastojen opetusmateriaalia sisältäviin verkkosivuihin on opettajille hyvä tapa valmistautua vierailuun, jotta myös he itse hallitsevat kirjastojen tiedonhakua, ja he voivat opastaa lapsia kirjastonhoitajan tukena (Jäppinen 2000, 100).

Koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyötä tukee myös se, että kouluilla ja kirjastoilla on keskenään sama tavoite eli innostaa oppilaita lukemaan ja opettaa heille tiedonhakua. Hyväksi havaittuja keinoja lukemisen innostamiseksi on kirjallisuus- tai lukudiplomi. Lukudiplomin ideana on se, että lapsi valitsee itse kirjallistalta itseään kiinnostavat vaihtoehdot ja lukee niitä diplomiin vaadittavan määrän. (Soppela 2008, 10.) Kirjallisuussuoritusdiplomien lukulistat laaditaan yhdessä yleisen kir-

jaston kanssa, joten kirjoja on lainattavissa sekä koululta että lähikirjastosta. Kirjallisuudiplomeja on yleensä mahdollista suorittaa alakoulussa, yläkoulussa ja toisella asteella, lukiossa. Esimerkiksi Oulussa kirjallisuudiplomit suoritetaan niin, että alakoulussa jokaisella luokalla on luettava muutamia teoksia, jotka tentitään erilaisin keinoin ja kirjallisuudiplomi on suoritettu kuudennella luokalla ja kirjojen lukemisesta saa kunniakirjan. Myös välidiplomeja jaetaan vuosittain. (Oulun kaupunki 2013c, hakupäivä 16.9.2013.)

Toinen hyvä keino innostaa oppilaita lukemaan on kouluilla tai kirjastossa tapahtuva kirjavinkkaus, jossa kirjasta esitetään pieni pätkä ja kirjan loppu jää lukijan itsensä selvittäväksi, jos lukija kiinnostuu kirjasta. Kirjavinkkaus on lukemaan houkuttelua, ja sitä voidaan tehdä esimerkiksi teema-, draama- tai vertaisvinkkauksena. Näistä vinkkauksen lajeista teema- ja vertaisvinkkaus toteutetaan oppilaslähtöisesti, niin että oppilaat pääsevät itse vinkkaamaan tai että kirjastotyöntekijä vinkkaa heidän valitsemiaan kirjoja. Draamavinkkauksessa vinkkaaja on pukeutunut rooli-asuun ja kertoo kirjoista tai kirjasta näyttelemällä. (Mediakasvatus.kirjastot.fi 2013b, hakupäivä 18.9.2013.)

Tiedonhakuun oppilaita houkutellaan erilaisten pienten tehtävien avustuksella, joiden on tarkoitus olla mahdollisimman mielenkiintoisia. Tiedonhakutehtävät voivat olla esimerkiksi tietokilpailun kysymyksiä, kirjastosuunnistus, jossa pitää osata etsiä oikea kirja kirjaston tietokannalla ja lopulta suunnistaa kirjastossa oikealle osastolle ja noutaa kirja sieltä, tai haku esitelmän aiheeseen liittyen. (Mediakasvatus.kirjastot.fi 2013d, hakupäivä 5.11.2013.) On olemassa tiettyjä informaation käytön perustaitoja, jotka jo pieni lapsi voi oppia ja joita myös vanhemmat lapset pitävät hyödyllisinä (Kuhlthau 2000, 118). Kirjastossa tai koulussa tapahtuvissa tiedonhaun opetuksissa oppilaita ohjaa kirjastonhoitaja opettajan avustamana (Seinäjoen kaupunki, hakupäivä 4.11.2013). Tiedonhaun opetuksessa opetellaan käyttämään yleisen kirjaston tietokantaa ja mahdollisesti myös koulun omaa tietokantaa, jos sillä sellainen on.

Yleisenä etuna koulun ja kirjaston yhteistyössä voidaan nähdä kahden eri ammattiryhmän osaaamisen yhdistyminen. Tiedonhallinnan ammattilaisella on paljon annettavaa koulumaailmaan ja kirjasto saa vaikutuspiiriinsä pedagogisia taitoja omaavia henkilöitä tekemällä yhteistyötä koulujen kanssa. Kirjasto myös saa tietoa lähikoulujen opetusohjelmista ja voi ottaa ne huomioon omassa suunnittelussaan. Suurimpana etuna kirjastolle tässä yhteistyössä voidaan nähdä uusien sukupolvien totuttaminen kirjaston käyttöön ja lasten sekä nuorten kirjastokäyntien aloittamisen madaltaminen. (Mediakasvatus.kirjastot.fi 2013a, hakupäivä 8.6.2013.)

5.1 Malliesimerkki kirjaston ja koulun yhteistyöstä Vaasassa

Malliesimerkkinä kirjaston ja koulun yhteistyöstä olemme valinneet Vaasan, koska Vaasan yleinen kirjasto tekee aktiivisesti yhteistyötä eri koulujen kanssa. Vuonna 2010 Vaasan kaupunginkirjasto sai Vuoden kirjastokehittäjä-palkinnon. Yksi palkinnon saamista edesauttava tekijä oli kirjaston ja koulun välinen yhteistyö. Kirjastossa työskentelee kolme lasten- ja nuorten kirjastoinformaattikkoa. Informaatikot auttavat opettajia koulukirjastotoiminnassa, luetteloivat koulujen aineistot niiden järjestelmään, järjestävät tiedonhaunopetusta ja kirjavinkkauksia ja kirjastonkäytön opetusta. Kirjasto on opettanut esimerkiksi 7.-luokkalaisille kirjastonkäyttöä järjestämällä *Amazing Race* -tyylisen kilpailun, jota kutsutaan *Amazing Library Raceksi*, jossa suoritetaan erilaisia kirjastoon liittyviä tehtäviä ja ensimmäisenä tehtävänsä suorittanut joukkue on voittaja. (Piikkilä & Sångfors 2013, 18–19.)

Yhteistyömuotoja kehitetään myös kokoajan aktiivisesti eteenpäin. Yhteistyötä on tehty esimerkiksi erilaisissa yhteisissä hankkeissa ja projekteissa. (sama, 19.) Koulun ja kirjaston uusin yhteinen hanke on Koulukirjastokeskus. Se pyrkii entisestään vahvistamaan kirjaston ja koulun yhteistyötä. Hanke sai alkunsa vuoden 2011 seutukirjastoselvityksestä, jossa havaittiin että seutukirjaston kasvun seurauksena kirjastojen läheisyydessä toimivien koulujen määrä on kasvanut, joten kirjaston ja koulun yhteistyötä on siis syytä kehittää myös seutukirjastoon liittyvien koulujen kanssa. Hankkeen tavoitteena on esimerkiksi keksiä uusia tapoja innostaa lapsia ja nuoria lukemaan, järjestää erilaisia tapahtumia liittyen lukemiseen ja osaamisen jakaminen eri organisaatioiden välillä. (Kirjastot.fi 2013, hakupäivä 15.10.2013.)

5.2 Koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö Oulussa

Oulussa koulun ja kirjaston yhteistyötä kutsutaan Kirjastoreitiksi, jonka tarkoituksena on että jokainen oululainen koululainen oppii hakemaan tietoa kirjastosta ja saa osallistua kirjavinkkaukseen. Kirjastoreitti on Oulun kaupunginkirjaston ja opetustoimen yhteinen kirjastonkäytön kokonaisuus, jolla halutaan tehdä kirjasto tutuksi kaikille Oulun koululaisille. Tämä koskee niin ala- ja yläkoulua, kuin erityiskouluja. Kirjastoreitti tarjoaa 1. -luokkalaisille kirjastonkäytönopetuksen, 3. -luokkalaisille kirjavinkkaustunnin sekä 5. - ja 7. -luokkalaisille tiedonhaun opetusta. Näihin kirjastokäynteihin lapset osallistuvat luokittain. Koulujen kirjastokäynneissä huomioidaan kunkin ryhmän erityistarpeet. Erityisryhmien kirjastonkäytön opetuksen ja kirjavinkkauksen asiasisältö on

vastaava kuin muilla. Sen sijaan esityksen selkeyteen kiinnitetään erityistä huomiota. Opetusta voidaan havainnollistaa tukiviittomin ja erilaisin, havainnollistavin apuvälinein. (Oulun kaupunki 2013b, hakupäivä 8.6.2013.)

Kirjastoreitillä on omat verkkosivut, jossa yhteistyön eri osa-alueita on jaoteltu omiksi osioiksi, kuten kuviosta kaksi voi huomata. Alakouluosio käsittelee koulun ja kirjaston yhteistyönmuotoja ala-asteella ja yläkouluosio puolestaan sisältää tietoa koskien yläasteita. Lukio-osio käsittelee lukiodien kirjastovierailuja ja niiden sisältöä. Kirjallisuusdiplomi-osiossa on luokkien kirjalistat ja tehtävät. Materiaalipankissa on tietoa esimerkiksi koskien tiedonhakua ja mediakasvatusta. Oulun koulukirjasto osiossa on tietoa koulukirjastoista ja koulukirjastotoiminnasta. Tämä osio on samalla Oulun koulukirjaston julkinen verkkosivu.

KUVIO 2. Kirjastoreitti-verkkosivut. (Oulun kaupunki 2013e, hakupäivä 11.10.2013).

6 VERKKOSIVUJEN SUUNNITTELU KOULUKIRJASTOJEN NÄKÖKULMASTA

Tässä luvussa käydään läpi sekä julkisten että sisäisten verkkosivujen suunnittelua ja toteuttamista. Verkkosivujen tekeminen on järkevää aloittaa sivuston perusteellisella suunnittelulla. Aluksi on mietittävä verkkosivun tarkoitusta, käytettävä hyväksi verkon tarjoamia mahdollisuuksia, suunniteltava sivut erilaiseen käyttöön sopiviksi, käytettävä hyvää kieltä ja pidettävä sivusto tarpeeksi yksinkertaisena. Verkkosivujen suunnittelun alussa kannattaa siis pohtia kohderyhmää, ihmisiä, joiden käyttöön sivusto tulee, julkaisumuotoa, joka määrittelee onko sivusto kaikille avoin vai suunnattu työporukalle, sivuston laajuutta, materiaaleja ja paljon muuta. (Korpela & Linjama 2003, 50, 64, 69–70.) Verkkosivut on järkevää pitää tarpeeksi yksinkertaisena, jotta käyttäjä pääsee haluamiinsa tietoihin käsiksi tarpeeksi nopeasti. Jos verkkosivulta ei löydy käyttäjän haluamaa tietoa tarpeeksi helposti ja nopeasti, moni henkilö voi kyllästyä käyttämään liian monimutkaista sivua.

Sivustoa ei ole järkevää toteuttaa englanniksi, jos sen käyttäjät ovat suomalaisia. Työntekijät kaipaavat erilaista tietoa kuin asiakkaat, joten työntekijöille olisi hyvä olla oma sisäisen käytön verkkosivu, intranet. Verkkosivuston perustavoitteisiin kuuluu tarjota ajankohtaista tietoa, ylläpitää tietovarastoa ja sisältää perustiedot verkkosivuston ylläpitäjästä. (Korpela & Linjama 2003, 49–52.) Jos verkkosivu on julkinen, on sen kerrottava tarpeeksi yrityksestä tai toimijasta, jotta käyttäjän on helppo hahmottaa ja ymmärtää toiminnan tarkoitus. Ajankohtaisen tiedon tarjoaminen sekä asiakkaille että työntekijöille on kannattavaa, joten verkkosivua on hyvä päivittää usein. Verkkosivun suunnittelussa on otettava huomioon, kuka päivittää sivulle uutta materiaalia ja tietoa jatkossa.

Verkkosivujen jokaista sivua yhdistävät värit, taustakuva, tekstityypit, logo ja linkkipalkit. Ulkoasua suunniteltaessa on otettava huomioon käyttäjäkunta, joka vaikuttaa värien käyttöön, tekstin määrään, tekstityyppien käyttöön ja kuvitukseen. Sen jälkeen päästään suunnittelemaan sivustolle tulevaa sisältöä: tekstiä ja kuvia. (Korpela & Linjama 2003, 361–362.) Käyttäjäkunta voi vaikuttaa ulkoasuun ja yksityiskohtiin tapauksissa, joissa suunnitellaan sisältöä täysin omalle käyttäjäryhmälle, esimerkiksi lapsille tai opiskelijoille, jolloin nämä käyttäjät tarvitsevat erilaista materiaalia ja värimaailma eroaa paljon toisistaan.

Verkkosivustolla on järkevää olla yhtenäinen ulkoasu, jonka avulla sivusto näyttää yhtenäiseltä kokonaisuudelta, kun jokaisella sivulla on samanlaisia kiinteitä elementtejä. Sivuston ulkoasu vaikuttaa merkittävästi käyttäjän sivustosta saamaan ensivaikutelmaan. (Korpela & Linjama 2003, 363–364.) Yhtenäinen ulkoasu kertoo myös sivuston omistajasta, jos sivusto on laaja ja siellä on paljon eri asioihin keskittyneitä alasivuja, esimerkiksi yleisten kirjastojen verkkosivut ovat yleensä kunnan tai kaupungin sivun alaisina. Sivuston ulkoasun kannattaa olla käytännöllinen ja selkeä kokonaisuus, jotta käyttäjät käyttävät sivustoa jatkossa. Ensivaikutelma voi vaikuttaa käyttäjien mielessä kauan, joten sivuston ulkoasuun kannattaa panostaa. Myös verkkosivuston käytettävyyteen kannattaa panostaa. Käytettävyys tarkoittaa sitä, että sivuston käyttö on helppo oppia, virhetilanteita syntyy vähemmän, sivuston käyttö ja liikkuminen sivustolla on sujuvaa ja hyödyllistä. (Kauhanen-Simanainen 2001, 100.) Kun sivuston käyttö on helppoa ja mahdollisimman sujuvaa, se motivoi käyttäjiä sivuston ahkeraan käyttöön ja hyödyntämiseen.

Tekstien kirjoittaminen on yksi osa verkkosivujen sisällön tuottamista. Jakob Nielsenin mukaan verkkoon kirjoittamisessa pätee kolme sääntöä: on kirjoitettava ytimekkäästi, tekstin olisi oltava silmäiltävissä ja teksti kannattaa jakaa usealle sivulle aiheiden mukaisesti. Tekstin tulisi olla täyttä asiaa, ja sen pystyisi silmäilemään läpi nopeasti ja samalla hahmottamaan pääkohdat. Verkkosivulla oleva teksti kannattaa jakaa aiheidensa avulla omiin sivuihinsa, joihin jokaiseen on oma linkki. (2000, 101.) Toisaalta jos avattavia linkkejä alkaa olla liikaa, voi sivuston käyttäminen olla monimutkaista. Linkkien toimivuus on tarkistettava, jotta linkit vievät oikeille sivuille ja ulkopuolisille verkkosivuille vievien linkkien ja dokumenttien toimivuus kannattaa myös tarkistaa. Verkkosivuston suunnittelussa on muistettava myös tekstin luettavuus. Tekstin ja taustan värien pitäisi olla tasapainossa, niin että niiden välillä on tarpeeksi suuri kontrasti, jotta tekstiä on helppo lukea. (sama, 125–126.)

6.1 Intranet eli työntekijöiden sisäinen verkko

Intranet tarkoittaa sivustoa, joka on työpaikan sisäisessä verkossa, ja sen tarkoituksena on palvella yrityksen työntekijöitä. Intranetin suunnittelussa kannattaa noudattaa pääasiassa samoja ohjeita kuin julkisten verkkosivujen suhteen, mutta on otettava huomioon erilainen käyttäjäryhmä, päämäärä ja rajoitukset. Työntekijät tarvitsevat intranetiä kaikenlaisen työssä tarvittavan tiedon hankkimiseen, joten intranet voi olla hyvin laaja sivusto ja sisältää moninkertaisen määrän sivuja

kuin julkinen verkkosivu. Sisäinen verkko ja julkinen verkkosivu kannattaa suunnitella ulkoasultaan erilaisiksi, jotta työntekijät erottavat helpommin julkisen ja luottamuksellisen tiedon eron. (Nielsen 2000, 264–265.)

Intranetissä oleva sisältö voi sisältää esimerkiksi valokuvia työntekijöistä, joita ei kaiki teta julkisille verkkosivuille laitettaisi. Tekemämme materiaalipaketti on Oulun kaupungin sisäisen verkon, Akun, sivuilla, jossa se on kaikkien Oulun kaupungin työntekijöiden nähtävillä ja hyödynnettävissä. Koulukirjaston verkkosivua päivittävät jatkossa ne koulukirjaston työntekijät, joille on annettu oikeudet sivuston ylläpitoon.

6.2 Esimerkkejä koulukirjastojen julkisista verkkosivuista

Etsimme materiaalin suunnitteluun vinkkejä koulukirjastojen julkisilta sivuilta, mitkä ratkaisut olivat toimivia ja mielenkiintoisia ja mitkä eivät niin hyviä. Pian huomasimme, että koulukirjastojen julkiset verkkosivut voivat olla hyvin erilaisia. Koulukirjastoilla on olemassa erilaisia julkisia verkkosivuja, joiden sisällöt vaihtelevat monipuolisista kokonaisuuksista suppeisiin kirjastoesittelyihin. Yleisimpänä muotona koulukirjastot tuntuvat käyttävän kuntien verkkosivuja, joissa niillä on oma osionsa. Esimerkkinä voitaneen käyttää vaikkapa Kaarinan koulukirjaston verkkosivua (Kaarinan kaupunki 2013, hakupäivä 9.9.2013). Kuntien verkkosivujen osallisina koulukirjastolla on yksi pääsivu, jossa on sen lyhyt esittely, aukioloajat ja yhteystiedot sekä säännöt. Tällainen malli on toki informatiivinen ja antaa vanhemmille ja oppilaille perustiedot, mutta se ei varsinaisesti tue koulukirjaston yhtä tarkoitusta, se ei tue oppilaiden itsenäistä tiedonhakua tai houkuttele lukuharrastuksen pariin heidän vapaa-ajallaan.

Koulukirjastoilla on myös monipuolisia ja visuaalisesti mielenkiintoisia verkkosivuja. Tästä hyvinä esimerkkeinä Ymmerstan koulukirjaston verkkosivut (Ymmerstan koulu 2013, hakupäivä 10.9.2013) ja Hykin luovaluola. Ymmerstan koulun sivusto on siitä erikoinen, ettei se ole osa Espoon kunnan sivuja, vaan se on itsenäinen sivusto, jossa koulukirjastolla on oma osio. Ymmerstan koulukirjaston sivut sisältävät koulukirjaston perusesittelyn lisäksi erillisiä välilehtiä, joissa on selitetty eri toimintojen tavoitteita esimerkiksi kirjallisuuden opetuksen tavoitteet. Sivusto on rakennettu myös siten, että niitä on helppo käyttää ja haluttu tieto löytyy nopeasti. Sivuston väri-

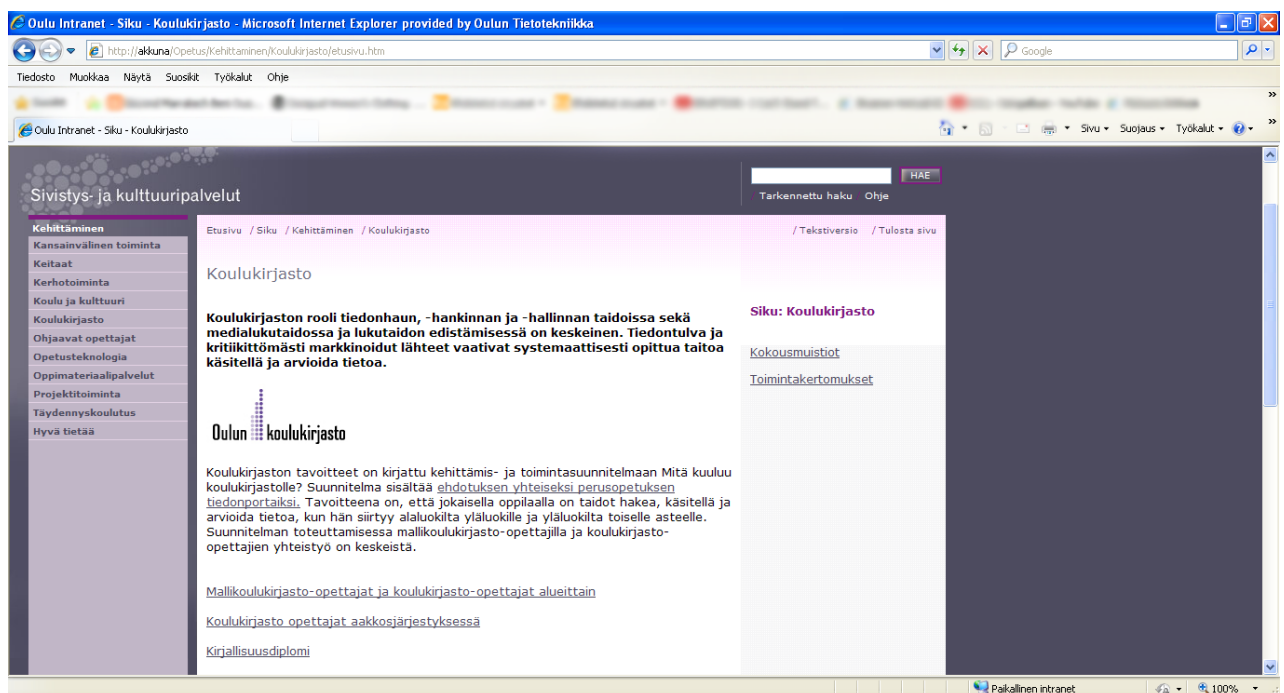
maailma on värikäs ja se erottuu hyvin muiden koulukirjastojen verkkosivuista. Sivusto on myös hyvin huomioinut sen käyttäjät. Oppilaille ja vanhemmille tarkoitettu tieto on selkeästi jaoteltu.

Vantaalaisen Tuomelan koulun Hykin koulukirjaston verkkosivut eli Hykin luovaluola (Hykin koulukirjasto 2013, hakupäivä 10.9.2013) on Ymmerstan koulukirjaston verkkosivuista vielä hieman paranneltu versio. Sivusto on rakennettu usealle eri välilehdelle, mikä helpottaa halutun tiedon löytymistä. Sivusto tarjoaa myös oppilaille luokkakohtaisesti linkkejä, joita he voivat käyttää itsenäisen tiedonhaun tukena. Sivuston tulevaisuus on valitettavasti epävarmaa, koska koulukirjasto on yhdistymässä Tuomelan lähikirjaston kanssa.

Koulukirjastojen yleiset verkkosivut ovat olleet tasoltaan vaihtelevia. Joillakin paikkakunnilla koulukirjastojen verkkosivuihin on panostettu suuresti, joidenkin paikkakuntien verkkosivuilla koulukirjastoista ei ole edes mainintaa tai sivut ovat kaupungin verkkosivulla muutaman lauseen mittaisina. Kouluilla on vaihtoehto panostaa koulukirjastotoimintaansa ja samalla myös koulukirjastojen verkkosivuihin. Sen vuoksi monillakaan koulukirjastoilla ei ole omia verkkosivuja, vaikka niihin voitaisiin koota tiedonhakuvinkejä ja -linkkejä, koulun oma blogi, valokuvia koulukirjastosta ja paljon muuta materiaalia.

7 OULUN KOULUKIRJASTON UUDET SISÄISET VERKKOSIVUT

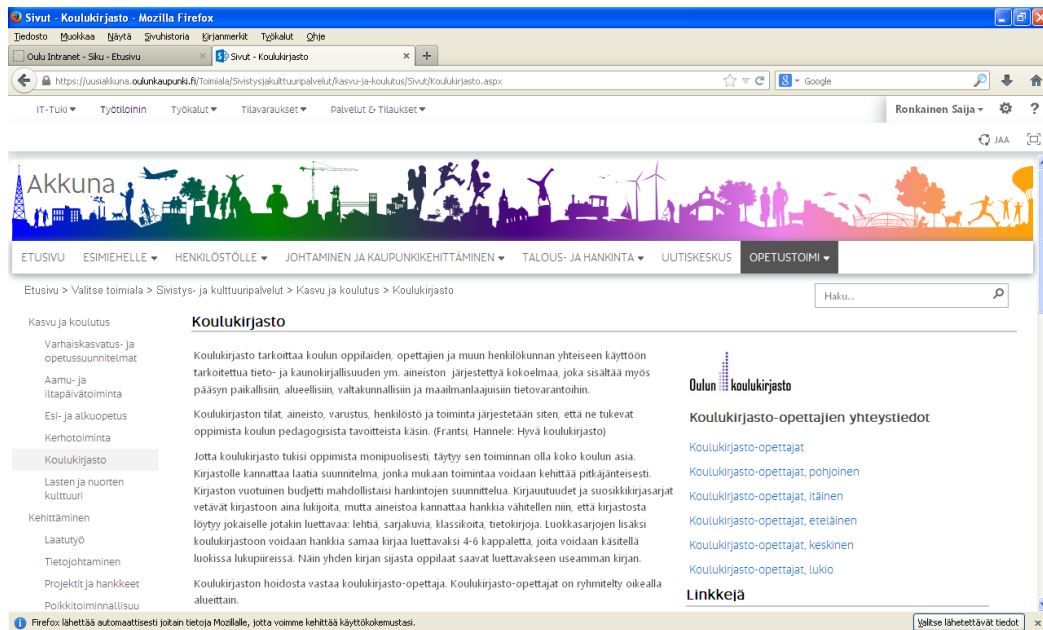
Oulun kaupungin sisäinen verkko, Akkuna, uudistui syksyllä 2013. Uusille verkkosivuille Oulun koulukirjasto sai yhden oman sivun, jonne materiaalia voi lisätä muun muassa tiedostoin ja linkkein. Koulukirjaston vanhoilla sivuilla ei ollut paljon sisältöä ja sivujen tausta oli tumma, kuten kuvioista 3 nähdään. Koulukirjaston sivuilla olevassa materiaalissa oli kokousmuistioita, toimintakertomuksia, listoja koulukirjasto-opettajista ja muutama tiedosto, muun muassa kirjallisuudiploimista ja tiedonhaun portaista. Sivuille haluttiin enemmän sisältöä liittyen tiedonhankintaan, erilaisia oppaita tietokannoista, kuvia koulukirjastoista ja hyödyllisiä linkkejä tiedonhaun avuksi. Koulukirjaston entiset sivut olivat Akkunassa Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yhteydessä. Sikun sivuilta valittiin vielä kaksi linkkiä, Kehittäminen-linkki ja lopuksi Koulukirjasto-linkki, joka johti Koulukirjaston omalle sivulle.

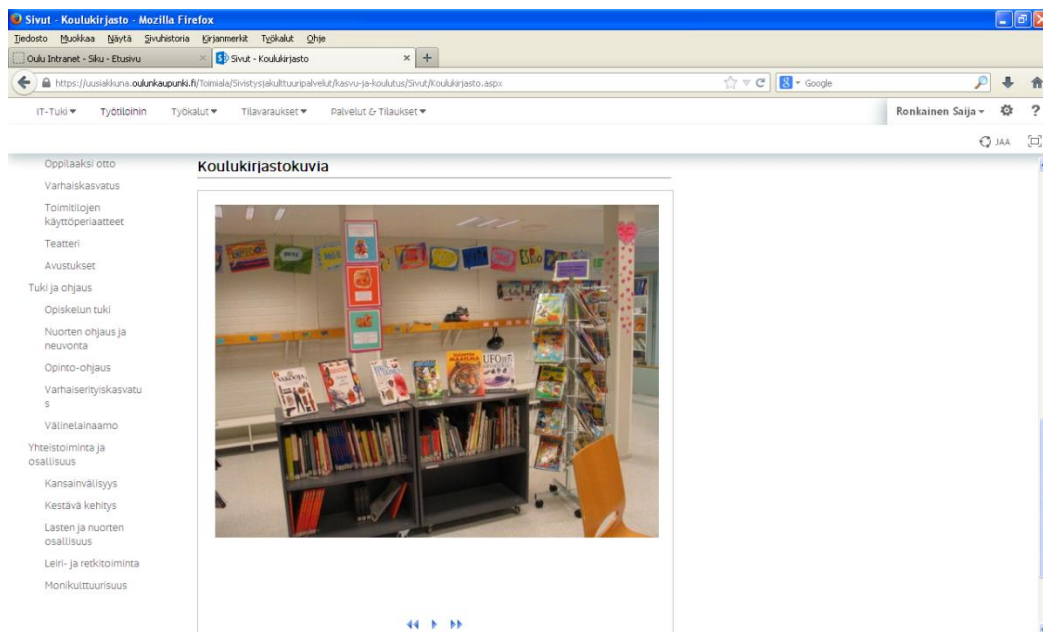
KUVIO 3. Oulun Koulukirjaston entinen sisäinen verkkosivu.

Oulun kaupungin uudet sisäiset verkkosivut julkaistaan joulukuussa 2013. Otimme kuvakaappauksia keskeneräisistä sivuista, jonne olimme jo syöttäneet tekemämme materiaalin. Sivustolle johtava polku on hankala. Ensin painetaan päävalikon Opetustoimi-linkkiä, jossa on alavalikkona Sivistys- ja kulttuuripalvelut -linkki, josta mennään koulukirjaston pääsivulle. Sivujen värimaailma

ja ulkoasu on täysin erilainen verrattuna aikaisempiin sivuihin (kuvio 3). Uusi Akkuna on värimaailmaltaan pirteämpi ja selkeämpi (kuvio 4). Sivusto koostuu eri osioista. Sivuston eri osioita ovat esittely Oulun koulukirjastotoiminnasta, yhteystiedot, ohjeet, linkit, esittely ja kuvaesitys. Sivustolla on enemmän sisältöä kuin entisillä sivuilla. Sivustolla on entisten materiaalien lisäksi erilaisia pikaoppaita, joista me teimme muutaman (liitteet). Tekemämme Lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaun opetuksen tukipaketti on sivustolla ohjeet -osiossa. Ottamamme valokuvat pyörivät sivuston alareunassa valokuvaesityksenä (kuvio 5).

KUVIO 4. Oulun Koulukirjaston uusi sisäinen verkkosivu.

KUVIO 5. Koulukirjastokuvia sivustolla.

Veimme sivustolle tekemämme materiaalin itse ja suunnittelimme niiden sijaintia yhdessä toimik-
siantajan kanssa. Värimaailmaan ja tekstityyliin emme voineet vaikuttaa. Lukiolaisten ja yläas-
teikäisten tiedonhaun opetuksen tukipaketista nostimme sivustolle esiin Linkit -osioon muutamia
tiedonhaun lähteitä niiden löytämisen helpottamiseksi. Linkit -osioon teimme myös erillisen osion,
jossa on esimerkkejä julkisista koulukirjastojen verkkosivuista. Tekemämme materiaali avautuu
aina, joko uudessa välilehdessä tai erillisenä dokumenttina. Tähän ratkaisuun päädyimme, koska
näin käyttäjä ei vahingossa sulje pääsivua. Tämä ratkaisu helpotti myös visuaalista suunnittelua.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tekeminen alkoi toukokuussa 2013 tapaamisella Helena Valtakorven kanssa. Tapaamisessa sovimme alustavasti materiaalin tuottamisesta ja aikataulusta. Aikataulu ei ollut tilaajan puolesta tiukka, vaan uudet sisäiset sivut olisivat käytössä vasta syksyllä 2013. Aloimme suunnitella materiaalia, joka muuttui matkan varrella useasti. Materiaalin piti alun perin olla suunniteltu vain lukiolaisten tiedonhaun opetukseen, mutta päädyimme ottamaan mukaan myös yläkoululaiset, koska tiedonhaun opetus ja mediakasvatuksen eri osatekijät ovat tärkeitä opetettavia jo yläkouluissa. Teimme materiaaliin myös kolme tietokantaopasta Koulukirjaston toiveesta. Tietokantaoppaat ovat nähtävillä opinnäytteemme liitteiden lisäksi myös Oulun kaupunginkirjaston, Kirjastoreitin, verkkosivuilla. Lisäksi materiaaliin kuuluu Kirjavälityksen hankintaopas, sillä jokainen Oulun koulukirjasto hankkii omat kirjansa sitä kautta ja materiaalin hankintaan haluttiin ohjeet sen selkeyttämiseksi. Materiaalin lisäksi otimme valokuvia neljästä Oulun koulukirjastosta. Valokuvia tuli näkyville Koulukirjaston sisäisille verkkosivuille sekä myös kaupunginkirjaston julkisille verkkosivuille.

Uskomme tekemällämme työllä olevan merkitystä tilaajallemme, sillä materiaali on koko Oulun kaupungin työntekijöiden luettavissa ja hyödynnettävissä verkkosivuilla. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus helpottaa Oulun koulukirjasto-opettajien työtä. Koulukirjasto-opettajien tarvitsema tieto on helposti löydettävissä uudessa Akkunassa. Tekemämme Kirjavälityksen hankintaopas helpottaa Kirjavälitystä tilaamista ja lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaunopetuksen tukipaketti antaa opettajille uutta tietoa tiedonhausta ja ilmaisista tiedonlähteistä. Myös kuntalaiset hyötyvät tietokantaoppaistamme (liite 1, liite 2 & liite 3), koska ne ovat saatavilla Oulun kaupunginkirjaston verkkosivuilla.

Opinnäytetyö osoittautui työn edetessä vaativammaksi kuin olimme odottaneet, sillä toiminnallisen osuuden eri materiaalien laatiminen vei paljon aikaa ja niiden lisääminen Akkunaan oli haastavaa. Materiaalien lisäämisen haastavuutta selittää osaltaan se, ettemme saaneet toivomaamme koulutusta uuden sivuston tekemiseen. Jälkikäteen ajatellen olisimme voineet keskittyä toiminnallisessa osuudessa pelkästään tietokantaoppaiden tekemiseen ja valokuviin. Etenkin ottamiemme valokuvien muokkaaminen jäi suppeaksi.

Opinnäytetyömme materiaalia joutuu päivittämään muutaman vuoden päästä, jos esimerkiksi sosiaalisen median palvelut uudistuvat. Muunlaisen materiaalin, esimerkiksi monimuotoisempien tietokantaoppaiden, tekeminen voi olla mahdollista, jos tekemämme oppaat eivät ohjaa tarpeeksi yksityiskohtaisesti tai tietokantojen haut ja ominaisuudet muuttuvat. Lisämateriaalia kaivattaneen myös valokuviiin, jos halutaan esitellä enemmän koulukirjastoja, sillä otimme kuvia vain neljästä koulukirjastosta, joka on vain pieni osa Oulun 90 koulukirjastosta. Lisäksi uskoisimme, että olisi hyvä olla tukipaketti myös alakoululaisten tiedonhaun opetukseen, sillä alakoululaisille ei voida opettaa yhtä vaativia tiedonhakuun liittyviä asioita kuin yläkoululaisille ja lukiolaisille, joille tekemämme materiaali on pääsääntöisesti tarkoitettu.

Tulevaisuudessa Oulun koulukirjastotoimintaa kehitetään edelleen. Monilukutaito uutena opetus-suunnitelman osana haastaa kouluja oppimisympäristöjen monipuoliseen materiaalin tarjontaan. Elektroniset kirjat täydentävät kokoelmaa ja ovat hyvä vaihtoehto sarjakirjoille ja klassikoille. Toisaalta niiden hyödyntäminen on vielä jokseenkin hankalaa niiden tekijänoikeuksien takia, niiden kehitystä on kuitenkin syytä seurata. Aineistomäärärahoja on myös lisättävä ja niiden jatkuvuus on taattava.

Koulukirjasto-opettajan koulukirjaston hoidon resurssit eivät ole vielä täydellisiä. Kirjasto-opettajien kirjastonhoitoon varattua aikaa tarvitaan enemmän. Oulussa kehitetään eri yhteistyömuotoja tukemaan koulukirjasto-opettajia. Esimerkiksi Kirjastoreittiä kehitetään vuorovaikutteisempaan suuntaan innostamalla oppilaita kirjallisuuden pariin esim. omien näyttelyiden ja luovan kirjoittamisen avulla, myös lukiolaiset otetaan osaksi Kirjastoreittiä. Koulukirjasto alueiden yhteistyötä kehitetään myös.

Viitekehyksen kirjoittaminen oli kohtalaisen helppoa, koska koulukirjastoihin liittyvää aineistoa on paljon. Viitekehyksessä ongelmia aiheuttivat kuitenkin luvut 3.2, 4 ja 5. luvun kombikirjastotoiminta. Luvun 3.2 Koulukirjaston tilavaatimukset kuuluminen opinnäytteeseen oli epävarmaa, koska toiminnallinen osuutemme ei varsinaisesti sisällä tilavaatimuksiin liittyviä yksityiskohtia. Ottamamme valokuvat ovat ainut yhteys tähän lukuun. Luvussa 4 käsittelemme koulukirjaston toiminnan eri muotoja, ja tätä lukua oli haastava kirjoittaa, koska koulukirjastojen käytänteet poikkeavat toisistaan huomattavasti. Lukuun 5 kuuluva kombikirjastokappale puolestaan oli haastava, koska emme löytäneet siihen paljon lähteitä, mikä toisaalta on ymmärrettävää, koska kombikirjastotoiminta on kohtalaisen uutta kirjastoalalla. Viitekehyksessä olisimme voineet käsitellä myös koulukirjastojen historiaa, mutta koimme sen menevän liian syvälliseksi. Koulukirjastojen historian laa-

timinen voisikin olla uusi opinnäytetyön aihe. Myös kombikirjastotoiminta ja kombikirjastojen kartoitus olisi mielestämme hyvä opinnäytetyön aihe.

Opinnäytetyömme viitekehyksen pohjalta olemme sitä mieltä, että koulukirjastotoiminta on tärkeää, mutta sitä pidetään edelleen ylimääräisenä toimintana. Tätä ajatusta tukee koulukirjastolain puute, kokoelmatyöhön varattu määräraha, tilojen pienuus tai niiden puute ja se ettei kaikilla koulukirjastoilla ole omaa kirjastojärjestelmää tai julkisia verkkosivuja. Koulukirjastojen julkisien verkkosivujen tarvetta perustelemme yhteiskunnanmuutoksella. Internet on tullut osaksi ihmisten jokapäiväistä arkea ja mielestämme tieto on helpointen saatavilla internetistä. Etenkin helposti muuttuva tieto on helpoiten löydettävissä internetistä.

Verkkosivujen suunnittelu on monimutkaista ja aikaa vievää, joten suunnittelu kannattaa aloittaa tarpeeksi ajoissa. Suunnittelussa on otettava huomioon monia seikkoja, muun muassa liittyen tuleviin käyttäjiin ja sivuston laajuuteen sekä toimivuuteen. Kaikissa tapauksissa sivuston ulkoasuun ei päästä vaikuttamaan, sillä ulkoasu voi tulla valmiina korkeamman tahon määräämänä, esimerkiksi kaupungin verkkosivuilla. Ulkoasua tärkeämpää on sivuston sisältö, jota varten käyttäjät vierailevat sivustolla. Sisällön tuottamiseen liittyvät tekstien lisäksi kuvat ja muu media, joita verkkosivuille tuotetaan. Verkkosivuja tehdessä on otettava huomioon sivuston käytettävyys, toimiiko sivu tarpeeksi nopeasti ja suunnitellulla tavalla.

Kouluilla on nykyään entistä enemmän tietokoneita, joita lapset käyttävät internetin selailuun ja pelien pelaamiseen. Lapsia ja nuoria on syytä neuvoa internetin ja sosiaalisen median eri varoista, mutta myös palveluista ja niiden hyödyllisestä käytöstä. Opetukseen on mahdollista ottaa mukaan erilaisia opetustapoja, joissa lapset luovat itse materiaalia, esimerkiksi blogin tai wikin muodossa. Näihin opetustapoihin on olemassa paljon ohjeistavaa materiaalia monissa kirjoissa sekä internetissä. Kuitenkin erilaisten opetustapojen hyödyntäminen ei saa mennä niin pitkälle, että normaalia luennointia ja opetusta ei ole ollenkaan, sillä oppilaat kuormittuvat mitä enemmän heillä on tehtävää ja eri ohjelmien käytön opettelemista. Myös niiden käytöstä seuraavat riskit on huomioitava ja niitä on pyrittävä ennakkoimaan. Uudenlaiset opetusmenetelmät vievät paljon aikaa, joten myös siihen on varauduttava.

Koulukirjastojen olemassa olo koko lasten koulutaipaleen ajan voi tehdä lapsista tulevia yleisten kirjastojen käyttäjiä. Koulukirjaston on tarkoitus innostaa lapsia lukuharrastuksen ja kirjallisuuden pariin. Pelkästään sitä varten koulukirjastot eivät ole olemassa, vaan niitä on myös siksi, että

jokaisella lapsella olisi tasavertainen mahdollisuus tehdä koulutehtäviään tietokoneella ja hankkia tietoa tarvitsemiinsa koulutehtäviin. Jos koulukirjastossa ei ole tiloja tietokoneille tai tiedonhakuun, koulussa on hyvä olla tietokoneluokka siihen tarkoitukseen. Koulukirjaston tulisi olla tila, eikä vain pelkkä kirjavarasto kymmeniä vuosia vanhalle aineistolle. Kirjaston tulisi houkutella lapsia käyttämään sen palveluita, olivat ne sitten lainausta tai ajanviettoa. Kaikkien koulujen lähellä ei ole lähikirjastoa tai kirjastoauto ei käy koululla, joten koulukirjastopalveluiden olisi suotavaa olla kunnossa, jotta lapsille tarjotaan edes jonkinlainen kirjastopalvelu. Koulukirjastojen tulevaisuutta ajatellen onkin mielenkiintoista nähdä miten kombikirjastotoiminta kehittyy ja tulevatko kombikirjastot jatkossa korvaamaan perinteiset koulukirjastot.

LÄHTEET

Asikainen, I. 2009. Informaatiolukutaitoa kirjastosta. Teoksessa S. Verho (toim.) Mediakasvatus kirjastossa. Helsinki: BTJ, 29–34.

Frantsi, H. 2005. Tiedonhallintaa perusopetuksessa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ, 39–40.

Frantsi, H., Kolu, K. & Salminen, S. 2002. Hyvä koulukirjasto. Helsinki: Opetushallitus.

Haasio, A. & Haasio, M. 2008. Pulpetit virtuaalivirrassa. Helsinki: BTJ.

Haasio, A. 2008. Kaikki irti internetistä. Helsinki: BTJ.

Haasio, A. 2011. Mitä iloa internetistä? Helsinki: BTJ.

Hakkarainen, P. 2008. PBL informaatiolukutaidon yhteisöllisenä tukena ja näkyväksi tekijänä. Teoksessa E. Sormunen & E. Poikela (toim.) Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 135.

Halttunen, K. 2003. Aineistot löytyvät ja verkkoon pääsee: Tiedonhaku ja tietotekniikka koulukirjastossa. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa. Helsinki: BTJ, 84–91.

Hepworth, M. 2010. The changing teaching and learning environment. Teoksessa D. Parkes & G. Walton (toim.) Web 2.0 and Libraries: Impacts, technologies and trends. Oxford: Chandos Publishing, 6–7.

Hirvimäki, E. 2002. Virikkeellinen ja toimiva oppimisympäristö tuottaa hyviä oppimistuloksia. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjasto tilana. Jyväskylä: Gummerus, 24–32.

Hykin koulukirjasto. 2013. Hykin koulukirjasto Luovaluola. Hakupäivä 10.9.2013 <http://hykinkirjasto.weebly.com/index.html>.

Jäppinen, E. 2000. Kirjasto oppimisen ja kasvun tukena. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulu kirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ, 100.

Kaarinan kaupunki. 2013. Kaarinan koulukirjastot. Hakupäivä 9.9.2013 http://www.kaarina.fi/kirjasto/kirjastot/koulukirjastot/fi_FI/koulukirjastot/.

Kauhanen-Simanainen, A. 2001. Sisältöä verkkoon: mitä sisällön tuottajan pitää hallita. Helsinki: IRH konsultointi.

Kirjastolaki 4.12.1998/904.

Kirjastot.fi. 2013. Koulukirjastokeskus. Hakupäivä 15.10.2013
<http://hankkeet.kirjastot.fi/hanke/koulukirjastokeskus>.

Koivisto, J. 2002. Koulukirjasto ja tietotekniikka. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjasto tilana. Jyväskylä: Gummerus, 20.

Korpela, J. K. & Linjama, A. 2003. Web-suunnittelu. Jyväskylä: Docendo.

Koulukirjaston tuki- ja ohjausryhmä. 2008. Mitä kuuluu koulukirjastolle? Oulun koulukirjaston kehittämis- ja toimintasuunnitelma 2008-2013. Oulu: Oulun kaupunki, opetustoimi.

Kuhlthau, C. C. 2000. Informaatiosta oppimisen prosessi. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastossa – kirjasto oppimisympäristönä. Helsinki: BTJ, 188.

Lammi, O. 2013. Opi ja työskentele verkossa: tätinörtti opastaa. Jyväskylä: Docendo, 73–74.

Lappalainen, U. 2005. Jaetaan osaamista ja vastuuta – koulukirjaston ja yleisen kirjaston yhteistyö. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ, 118.

Lauronen, K. 2005. Koulukirjastokokoelman hoito. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Koulukirjastonhoidon opas. Helsinki: BTJ, 71–83, 99–100.

Makupalat. 2013. Info. Hakupäivä 4.11.2013. <http://www.makupalat.fi/fi/content/info>.

Mansala, M–L. 2009. Tekijänoikeus opetuksessa: opas opettajille, kouluttajille ja opetushallintoon. Helsinki: Edita.

Mediakasvatus.kirjastot.fi. 2013a. Kirjastojen kouluyhteistyö. Hakupäivä 8.6.2013
<http://mediakasvatus.kirjastot.fi/kirjastojen-kouluyhteisty%C3%B6>.

Mediakasvatus.kirjastot.fi. 2013b. Kirjavinkkaus. Hakupäivä 18.9.2013.
<http://mediakasvatus.kirjastot.fi/projektit/kirjavinkkaus>.

Mediakasvatus.kirjastot.fi. 2013c. Pelit kirjastossa. Hakupäivä 3.9.2013
<http://mediakasvatus.kirjastot.fi/pelit/kirjastossa>.

Mediakasvatus.kirjastot.fi. 2013d. Kirjasto mukana luokalta toiselle. Hakupäivä 5.11.2013.
http://mediakasvatus.kirjastot.fi/kirjasto_mukana_luokalta_toiselle.

Mediakasvatusseura Ry. 2013. Mediakasvatus. Hakupäivä 4.7.2013
<http://www.mediakasvatus.fi/>.

Mustikkamäki, M. 2013. Pelit ja pelaaminen lasten ja nuorten näkökulmasta. Hakupäivä 3.9.2013
<http://www.mediakasvatus.fi/artikkelit/pelit>.

Mustonen, K. & Keski-Korpela, N. 2013. Kombikirjastossa koululaisten lisäksi sekä iPadeja että iKuisia. Hakupäivä 21.10.2013
http://yle.fi/uutiset/kombikirjastossa_koululaisten_lisaksi_seka_ipadeja_etta_ikuisia/6834781.

Nielsen, J. 2000. WWW-suunnittelu. Helsinki: Edita.

Niinikangas, L. 2003. Miksi koulukirjastot ovat tärkeitä? Teoksessa L. Niinikangas (toim.) Kirjasto koulussa. Helsinki: BTJ, 17–19.

Opetushallitus. 2010. Koulukirjasto oppimisympäristönä. Hakupäivä 29.8.2013
http://www.edu.fi/perusopetus/koulukirjastot/koulukirjasto_oppimisymparistona.

Oulun kaupunki. 2013a. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden organisaatio 2013. Hakupäivä 17.9.2013
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=4493c281-80d4-4541-b0f0-78753b4ca2e8&groupId=64277.

Oulun kaupunki. 2013b. Kirjastoreitti – kirjasto tutuksi jokaiselle Oulun koululaiselle. Hakupäivä 8.6.2013
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=8f93722b-dad8-463e-8337-2146a52a3f85&groupId=78400.

Oulun kaupunki. 2013c. Kirjallisuudiplomi. Hakupäivä 16.9.2013
<http://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/kirjallisuudiplomi>.

Oulun kaupunki. 2013d. Oulun kaupungin perusopetuksen tiedonportaat (1.–9. luokat). Hakupäivä 11.9.2013
http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=d015b021-f8e9-49c2-9286-34c73f0fce2c&groupId=64277.

Oulun kaupunki. 2013e. Kirjastoreitti. Hakupäivä 11.10.2013
<http://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti>.

Oulun koulukirjasto. 2011. Toimintakertomus lukuvuosi 2011–2012. Oulu: Oulun kaupunki, opetustoimi.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Piikkilä, T. & Sågfors, L. 2013. Working together is the key to success. Educational investments within Vaasa city library. *Scandinavian Library Quarterly* 13 (1), 18–19.

Sallmén, P. 2009. Mediakasvatusta vai mediasivistystä kirjastosta? Teoksessa S. Verho (toim.) *Mediakasvatus kirjastossa*. Helsinki: BTJ, 9–13.

Seinäjoen kaupunki. 2013. Opetuspaketit. Hakupäivä 4.11.2013.
<http://www2.seinajoki.fi/kirjasto/opetuspaketit.html>.

Sinko, P. 2002. Tilaa koulukirjastolle! Teoksessa L. Niinikangas (toim.) *Koulukirjasto tilana*. Jyväskylä: Gummerus, 7.

Sinko, P. 2005. Koulukirjaston pedagoginen perusta. Teoksessa L. Niinikangas (toim.) *Koulukirjastonhoidon opas*. Helsinki: BTJ, 22.

Soppela, S. 2008 Kirjaston ja koulun yhteistyö. Tapaustutkimus Seinäjoen kaupunginkirjaston ja peruskoulun 1–6. luokkien yhteistyöstä. Tampereen yliopisto. Informaatiotutkimuksen laitos. Pro gradu-tutkielma.

Suomen Unesco-toimikunta. 2001. Unescon koulukirjastojulistus. Helsinki: Suomen Unesco-toimikunta, 8–10.

Tampereen yliopiston kirjasto. 2012. Informaatiolukutaito opiskelutaitona. Hakupäivä 6.6.2013.
<http://www.uta.fi/kirjasto/oppaat/tiedonhankinnanperusteet/jkk/tavoitteet/informaatiolukutaito/index.html>.

Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.

Valtakorpi, H., informaatikko, Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikkö. Koulukirjaston intran sivut. Sähköpostiviesti. 22.8.2013.

Valtakorpi, H., informaatikko, Sivistys- ja kulttuuripalveluiden yksikkö. Koulukirjaston. Sähköpostiviesti. 10.9.2013.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Ymmerstan koulu. 2013. Koulukirjasto. Hakupäivä 10.9.2013

<http://www.ymmerstankoulu.fi/koulukirjasto/koulukirjasto.htm>.

LIITTEET

Liite 1: EBSCO tietokantaopas

Liite 2: ALEKSI tietokantaopas

Liite 3: ARTO tietokantaopas

Liite 4: Kirjavälityksen hankintaopas

Liite 5: Lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaun opetuksen tukipaketti

Ebsco on monialainen useita tietokantoja yhdistävä palvelu. Ebsco mahdollistaa tiedonhaun monista tieteellisistä aineistoista sisältävistä eri alojen tietokannoista. Ebsco on englanninkielinen palvelu ja se on maksullinen. Kielen voi vaihtaa suomeksi oikean yläreunan alavetovalikosta Languages, jolloin kaikki hakukentät muuttuvat suomenkielisiksi. Hakuja voi tehdä myös suomenkielisin termein, mutta tuloksia voi löytyä huonosti. Sen takia kaikki ohjeet, joita tähän olemme koonneet, on otettu englanninkielisestä versiosta.

Miten Ebscoa päästään käyttämään?

Ensiksi on mentävä Oulun kaupunginkirjaston sivuilta tiedonhakuportaali **Pohjanporttiin** tai suoraan osoitteeseen: <http://www.pohjanportti.fi>.

The screenshot shows the Pohjanportti website interface. At the top, there is a header with the logo and the title "TIEDONHAKUPORTAALI". Below the header, there are four navigation buttons: "PIKAHAKU", "MONIHAKU", "TIETOKANNAN VALINTA", and "OMAPORTAALI". The main content area is divided into several sections. On the left, there is a sidebar with a button "AJANKOHTAISTA" and a section titled "ETÄLAINAUS POHJANPORTIN KAUTTA LOPPUU" with a brief description. The main content area has a section "POHJANPORTTI SISÄLTÄÄ" with a description and a "Lue lisää" link. Below that is a section "VOIT TEHDÄ HAKUJA" with a description and a "Lue lisää" link. Further down is another "ETÄLAINAUS POHJANPORTIN KAUTTA LOPPUU" section with a description and a "Lue lisää" link. At the bottom, there is a section "TIETOKANTOJEN ETÄKÄYTTÖ" with a description and a "Lue lisää" link. On the right side of the main content area, there are language options: "på svenska" (with a Swedish flag), "in english" (with a UK flag), and "sámegiellii" (with a Finnish flag). There is also a small image of two people looking at a laptop. At the bottom of the page, there is a footer with the NELLI logo and the text "The National Electronic Library Interface" and "Powered by MetaLib".

Seuraavaksi edessä on kirjautuminen sisään. Tässä vaiheessa tarvitset omia *Kirjastokortin numeroasi* sekä *Pin-koodia*. Seuraavaksi on valittava alasvetovalikosta kirjastoksi *Oulun kaupunginkirjasto*. Viimeiseen kohtaan *Hyväksyn henkilötietojen luovutuksen* on laitettava ruksi, jos haluaa käyttää Ebscoa kotikoneella tai muulla kuin kirjaston verkossa olevalla tietokoneella. Sitten vain kirjaudutaan sisään painamalla *Login*-nappia.

Sisäänkirjautuminen

Inloggning

Login

Kirjastokortin numero / Barcode:

PIN-koodi / PIN code:

Kirjasto / Library:

Oulun kaupunginkirjasto ▼

Hyväksyn henkilötietojen luovutuksen /
I Accept the release of personal information:

☐

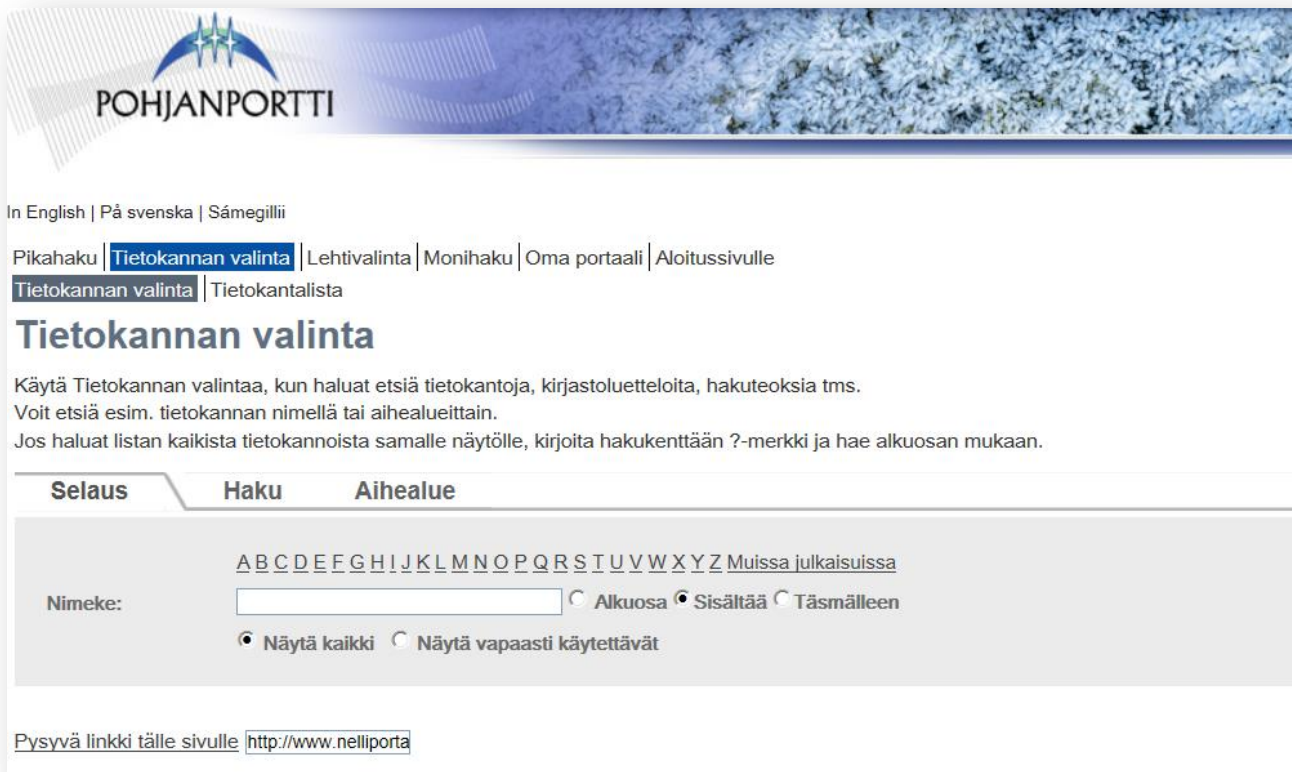
[Rekisteriseloste](#)

Login

Back

Login

Pohjanportin otsikon alapuolella olevasta valikosta painetaan **Tietokannan valinta**- linkkiä.

POHJANPORTTI

In English | På svenska | Sámegilli

Pikahaku | **Tietokannan valinta** | Lehtivalinta | Monihaku | Oma portaali | Aloitussivulle

Tietokannan valinta | Tietokantalista

Tietokannan valinta

Käytä Tietokannan valintaa, kun haluat etsiä tietokantoja, kirjastoluetteloita, hakuteoksia tms.
Voit etsiä esim. tietokannan nimellä tai aihealueittain.
Jos haluat listan kaikista tietokannoista samalle näytölle, kirjoita hakukenttään ?-merkki ja hae alkuosan mukaan.

Selaus | **Haku** | **Aihealue**

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ Muissa julkaisuissa

Nimeke: ☐ Alkuosa ☒ Sisältää ☐ Täsmälleen

☒ Näytä kaikki ☐ Näytä vapaasti käytettävät

Pysyvä linkki tälle sivulle <http://www.nelliporta>

Tietokannan valinta- sivulla, painetaan Selaus- kohdan kirjainta E.

Esiin tulee tietokantalista, josta painetaan EBSCO Masterfile Premier- linkkiä (nimen kohdalta).

Tietokantalista

Haku "A-Z -lista = E" löysi 12 tietokantaa

Lista [Lyhyet tiedot](#)

Early - EUR-Lex		Siirry: Monihaku	<Edellinen Seuraava>
Tietokannan nimi	Tyyppi	Toiminnot	
 Early English Books Online (EEBO) Full Text	hakuteokset	i	
 EBSCO Masterfile Premier Full Text	e-lehdet	i	
Eduskunnan kirjasto - SELMA	kirjastotietokannat	i + Full Text Full Text	
 Eighteenth Century Collections Online (ECCO) Kajaani Full Text	e-kirjat	i	
 Eighteenth Century Collections Online (ECCO) Oulu Full Text	e-kirjat	i	
 Eighteenth Century Collections Online (ECCO) Rovaniemi Full Text	e-kirjat	i	
 Elektra - kotimaisia tieteellisiä julkaisuja sähköisessä muodossa Full Text	e-lehdet	i	
Elonet- elokuvatietokanta	hakuteokset	i + Full Text Full Text	
Elävä arkisto (YLE)		i +	
ERIC - Education Resources	viitetietokannat	i + Full Text Full Text	
ERIKI - erikoiskirjastojen tietokanta	kirjastotietokannat	i + Full Text Full Text	
EUR-Lex	hakuteokset	i +	

Early - EUR-Lex

Siirry: [Monihaku](#)

<Edellinen Seuraava>

Pysyvä linkki tälle sivulle <http://www.nelliporta>

Choose Databases | [Select another EBSCO service](#)

To search within a single database, click the database name listed below. To select more than one database to search, check the boxes next to the databases and click *Continue*.

Continue

☐ Select / deselect all

☐ **Library, Information Science & Technology Abstracts**

Library, Information Science & Technology Abstracts (LISTA) indexes more than 560 core journals, nearly 50 priority journals, and nearly 125 selective journals; plus books, serials, and more. Coverage includes librarianship, classification, cataloging, bibliometrics, online information retrieval, information management and more. Coverage in the database extends back to 1968.

[Title List](#) [More Information](#)

☐ **GreenFILE**

GreenFILE offers well-researched information covering all aspects of human impact to the environment. Its collection of scholarly, government and general-interest titles covers pollution, sustainable agriculture, renewable energy, recycling, and more. The database provides indexing and abstracts for more than 384,000 records, as well as Open Access full text.

[Title List](#) [More Information](#)

☐ **MasterFILE Elite**

Designed specifically for public libraries, this multidisciplinary database provides full text for more than 1,050 general reference publications with coverage dating as far back as 1968. In addition to general interest, *MasterFILE Elite* also includes 52 full text reference books and an Image Collection of over 502,000 photos, maps and flags.

[Title List](#) [More Information](#)

Continue

Ebscon etusivu

Hakua suunniteltaessa kannattaa miettiä, millaista tietoa on etsimässä, sillä jokainen tietokanta on suunnattu eri tieteenaloille palvelemaan niiden tarpeita.

- GreenFILE: tietokannasta voi hakea tietoa liittyen luontoon ja ympäristöasioihin.
- Library, Information Science & Technology Abstracts: tietokanta kirjasto- ja tietopalvelutiedonhakua käsitteleviin hakuihin.
- MasterFILE Elite: tietokanta on suunniteltu erityisesti yleisille kirjastoille ja se sisältää yli 1000 yleistä lehteä kokoteksteinä sekä tiivistelminä.

Näitä tietokantoja yhdistelemällä saat hakuasi parhaiten kattavat tulokset.

Searching: **Library, Information Science & Technology Abstracts** [Choose Databases](#)

Enter any words to find books, journals and more

Search

Clear

[Search Options](#) [Basic Search](#) [Advanced Search](#) [Search History](#)

Search Options

Reset

Search Modes and Expanders

Search modes

- ☐ Boolean/Phrase
- ☒ Find all my search terms
- ☐ Find any of my search terms
- ☐ SmartText Searching [Hint](#)

Apply related words

Limit your results

Linked Full Text

Scholarly (Peer Reviewed) Journals

Publication

Number of Pages

References Available

Publication Date

Month Year: - Month Year:

Publication Type

All
Academic Journal
Periodical
Reference Book

Image Quick View

Image Quick View Types

- ☐ Black and White Photograph
- ☐ Color Photograph
- ☐ Graph
- ☐ Map
- ☐ Chart
- ☐ Diagram
- ☐ Illustration

Haun rajaaminen

Search modes: Hakusanavaihtoehtojen tarkentaminen. Mahdollisuus valita haku, jossa käytetään Boolean operaattoreita (Boolean operaattorien käyttöohjeet). Haku (Find all my search terms), jossa haetaan kaikilla hakutermeillä yhtä aikaa. Haku (Find any of my search terms), jossa haetaan kaikkia hakutermejä, mutta tuloksissa voi esiintyä vaikka sellaisiakin vaihtoehtoja, jotka sisältävät vain yhden käytetyistä hakutermeistä. SmartText Searching on sellaisiin hakuihin, joissa hakee esimerkiksi artikkelin nimen tai alaotsikon perusteella.

Limit your results-osiossa on mahdollisuus rajata hakua esimerkiksi julkaisuajan, kokotekstiartikkelin, julkaisijan ja kuvatyypin (kuva/kuvio) mukaan. Jokaisen tietokantatyypin hauissa on mahdollisuus rajata hakua myös Special limiters- rajoituksilla.

Haun aikanakin on toki mahdollista rajata hakua. Sivun vasempaan laitaan tulee Refine Search (kuva oikealla), jossa voi rajata esimerkiksi materiaalin, julkaisuajan ja tietokannan mukaan

Refine Search <<

▼ 208,902 Results for...
Find all my search terms:
[school libraries](#)

▼ Refine your results

☐ Linked Full Text

☐ References Available

☐ Scholarly (Peer Reviewed) Journals

1902 Publication Date 2013

[Show More »](#)

▼ Source Types

☒ All Results

☐ Reviews (151,022)

☐ Trade Publications (22,312)

☐ Magazines (16,235)

☐ Academic Journals (15,667)

☐ Books (2,891)

[Show More](#)

► Subject

► Publication

Aleksi-artikkeliviitetietokanta on tietokanta kotimaisten sanoma- ja aikakauslehtien sisältöjen hakemiseen. Artikkeliviitetietokanta tarkoittaa tietokantaa, joka sisältää tärkeitä hakutietoja, esim. asiasanoituksen, kirjoittajan, ilmestymisvuoden sekä numeron, artikkelista. Artikkeliviitetietokannassa ei aina ole artikkeleita luettavissa kokonaisuudessaan, mutta poikkeuksia löytyy, sillä jotkin artikkelit ovat luettavissa internetistä, esimerkiksi lehden verkkosivuilla. Aleksi on maksullinen tietokanta, jonka käyttöön tarvitaan tunnukset. Aleksi sisältää n. 300 kotimaisen lehden artikkeliviitteitä.

Web-Origo
BTJ Aleksi

Etusivu

Tiedonhaku
Selaushaku
Kori
Tilastotietoja
Yhteystiedot & palaute
Lehtiluettelo
Ohje

Kirjautuu ulos

På svenska
In English

Tervetuloa! Tämä on BTJ Aleksin kotisivu.

Aleksi on BTJ Finland Oy:n tuottama hakupalvelu kotimaisten lehtien sisältöihin.

Vuonna 2012 ilmestymisensä päättäneiden lehtien tilalle otetaan Aleksiin uusina lehtinä 2013 seuraavat julkaisut: Long Play (verkkolehti), Muscle & fitness hers, Noste, Nuorgam (verkkolehti), Palliatiivinen hoito, Sylvi (verkkolehti) ja Taika. Siirtolaisuus-lehden indeksointi aloitetaan uudelleen. Savon sanomien lähettäminen Aleksi-toimitukseen päättyi 2012 lopussa ja samalla myös lehdestä tehdyn artikkelivalikoiman kartuttaminen.

Aleksin avulla voit tehdä aihehakuja ilman että tiedät etukäteen, missä lehdessä etsimäsi materiaali on. Tiedonhaku on käytettävissä Aleksin tilaissa kirjastoissa ja oppilaitoksissa. Sisällönkuvailu on suomeksi, olipa artikkeli minkä kielinen tahansa. Valtaosa kirjoituksista on kuitenkin suomeksi, pieni osa ruotsiksi.

Aleksin lehtivalikoima kattaa laajan aihepiirin kirjojen. Valikoimassa on ajateltu sekä yleisten kirjastojen asiakkaita että eri alojen ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita. Toisaalta Aleksi auttaa myös kirjastoja tietämään, mitä kukin kirjastoon tilattu lehti sisältää – tai on sisältänyt, mikäli artikkeli on enää saatavissa sähköisenä kaukopalvelukopiona Varastokirjastosta.

Aleksissa on linkkejä lehtien internetsivujen maksuttomiin kokoteksteihin sekä tietojen maksullisten tekstien hankintaehdoista. Yhä suurempi osa lehtien sisällöistä on saatavissa netin kautta ja lehtien julkaisemisen muuttuessa nettijulkaisemiseksi on Aleksissa yhä enemmän tietoa artikkeleista, jotka eivät ole koskaan ilmestyneet painettuina.

Etäyhteys oppilaitoksen verkkoon tekee Aleksin käytön mahdolliseksi myös kotona tai mobiililaitteella. Samoin, jos kuntasi yleinen kirjasto on rakentanut kirjastojärjestelmänsä yhteyteen etäkäyttämömahdollisuuden, pääset käyttämään Aleksiä kirjaututtuasi kirjastojärjestelmään kirjastokorttisi numerolla ja omalla PIN-koodillasi.

[Katso video "Aleksi auttaa!"](#)

Aleksi-artikkeliviitetietokannan etusivu.

Aleksin etusivulla on esittelytekstejä muun muassa erilaisiin hakumahdollisuuksiin ja muutamaa hyödylliseen linkkiin. Vasemmalla puolella olevasta valikosta päästään erilaisiin hakuihin, tilastotietoihin, lehtiluetteloon ja ohjeeseen, joka on hyödyllinen lukea ennen käyttöä.

Valikosta voi myös valita kieleksi ruotsin tai englannin, jos haluaa käyttää tietokantaa eri kielillä. Tietokantaa on siis mahdollista käyttää myös vieraskielisten. Kuitenkin tietokannasta voidaan hakea sekä suomeksi, englanniksi että ruotsiksi, oli ihan mikä tahansa niistä kielimahdollisuuksista käytössä. Eli suomenkielisestä versiosta voidaan hakea ruotsinkielisin hakusanoin ja toisin päin.

Tiedonhaku ?

Hakusanat	<input type="text"/>	?
Asiasanat / kohteet	<input type="text"/>	?
Vuosi	<input type="text"/>	?
Otsikko	<input type="text"/>	?
Lehden nimi	<input type="text"/>	?
ISSN-tunnus	<input type="text"/>	?
YKL-luokka	<input type="text"/>	
Luokkaryhmä	<input type="text" value="Kaikki"/>	?
Kirjoittaja	<input type="text"/>	?

Tiedonhaku-sivulla hakuvaihtoehtoina on seuraavia

- 1) Hakusanat : vapaasanahaku
- 2) Asiasanat/kohteet : hakusanat asiasanoina (YSA:n asiasanoja:
<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/>)
- 3) Vuosi : ilmestymisvuosi
- 4) Otsikko : artikkelin nimi
- 5) Lehden nimi : sanoma- tai aikakauslehden nimi
- 6) ISSN-tunnus : lehden sarjanumero
- 7) YKL-luokka : haku YKL-luokan mukaan (YKL: <http://ykl.kirjastot.fi>)
- 8) Luokkaryhmä : haku luokkaryhmän perusteella, esim. jonkin luokan mukaan,
luokkien selitykset mukana
- 9) Kirjoittaja : artikkelin kirjoittajan nimi

Hakuihin on hyvät ja hyödylliset ohjeet Aleksin omassa ”Ohje”-osiossa, jonne pääsee muun muassa vasemman reunan valikosta tai mm. hakusivujen valkoisella pohjalla olevista kysymysmerkeistä (katso esimerkkikuva alapuolella).

Tiedonhaku ?

B**T****J**

Web-Origo
BTJ Aleksi

Etusivu

Tiedonhaku

Selaushaku

Kori

Tilastotietoja

Yhteystiedot &
palaute

Lehtiluettelo

Ohje

Kirjaudu ulos

På svenska
In English

Selaushaku ?

Asiasana

Hae

Selaushaku-sivulla on mahdollisuus hakea eri kriteerein, jonka voi valita alaspöytävalikosta, esimerkiksi asiasanoin. Hakukohtaan kirjoitetaan haettava asia ja hakutuloksiin voi tulla monenlaisia vaihtoehtoja, joita voi ”selaila”.

Hakutulos - selauslista ?

Asiasana: koirat

Asiasana
☐ homevauriot : koirat
☐ koirat : englanninvinttikoirat
☐ koirat : rodut : basset artésien normand
☐ Koirat for dummies
☐ Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä
☐ koiratanssi
☐ koiratanssi : Suomen mestaruuskisat : Lohja : 2010
☐ koiratutkat
☐ koiratutkat : testit
☐ poliisi : koirat
☐ ravintoarvo : kuivatut elintarvikkeet : koirat
☐ räjähdysaineet : etsintä : koirat
☐ testit : valmisruoat : koirat

Toiminnot

☒ Hae valituilla

[Palaa hakulomakkeelle](#)

Selaushaun hakutulostista näyttää yllä olevan kuvan mukaiselta haussa, joissa kriteereinä olivat "Asiasana" ja koirat.

Aleksin lehtiluettelo

Lehden nimi on linkki lehden kotisivulle. Aleksi seuraa n. 300 kotimaista lehteä. Artikkeliviitteitä on tammikuussa 2013 n. 740 000. Lehtiluettelon lopussa on tietoa ilmestymisensä lopettaneista lehdistä ja lehtien nimenmuutoksista.

Vuonna 2013 uusia lehtiä Aleksissa ovat: Long Play (verkkolehti), Muscle & fitness hers, Noste, Nuorgam (verkkolehti), Palliatiivinen hoito, Siirtolaisuus, Sylvi (verkkolehti) ja Taika. Savon sanomien lähettäminen Aleksi-toimitukseen päättyi 2012 lopussa ja samalla myös lehdestä tehdyn artikkelivalikoiman kartuttaminen.

Aleksiin indeksoidaan vuonna 2013 artikkeleita seuraavista lehdistä:

Sanomalehdet

(Valikoimaa sanomalehtiartikkeleista on toimitettu Aleksiin vuodesta 1996.)

[Aamulehti](#)
[Etela-Saimaa 1999-](#)
[Etela-Suomen sanomat](#)
[Helsingin sanomat](#)
[Hufvudstadsbladet](#)
[Ilkka](#)
[Kaleva](#)
[Kansan Uutiset](#) (viikkolehti)
[Karjalainen](#)
[Keskisuomalainen](#)
[Kotimaa 2003-](#)
[Lapin Kansan](#)
[Maaseudun tulevaisuus 2007-](#)
[Ny tid 2002-](#)
[Satakunnan Kansan](#)
[Turun Sanomat](#)
[Vihreä lanka 2010-](#)

Aikakauslehdet

(Aikakauslehtiartikkeleita on Aleksissa vuodesta 1982 alkaen. Vuosiluku kertoo Aleksin kattaman ajan lehden ilmestymisajasta.)

[3T 2012-](#)
[Aarre 2012-](#)
[Allergia & astma 1984-](#)
[Amnesty \(kokoteksti netissä\) 1983-](#)
[Anna 1984-](#)
[Arkkitehti 1983-](#)
[Aromi](#) (osa artikkeleista netissä) 2003-
[Askartelulehti \(Askartelu\) 2003-](#)
[ATS ydintekniikka \(kokoteksti netissä puolen vuoden viiveellä\) 2003-](#)
[Autismi 2003-](#)

Muita hyödyllisiä kohtia Aleksissa on mm. lehtiluettelo, josta saa selville kaikkien Aleksiin luetteloitujen sanoma- ja aikakauslehtien nimet ja vuodet, josta lähtien niitä on luetteloitu.

Arto sisältää kotimaisten aikakauslehtien artikkeliviitteitä 1990-luvun alusta alkaen. Arto sisältää artikkeleita lukuisista eri aikakausjulkaisuista ([lehtilista](#) löytyy Arto oppaasta). Palvelun on tuottanut Kansalliskirjasto.

The screenshot shows the Arto search interface. At the top, there is a green header with the 'Arto' logo and navigation buttons: 'Haku', 'Lopetus', 'På svenska', and 'In English'. Below the header, the text 'erushaku' and 'tietokanta: ARTO - Kotimainen artikkeliviitetietokanta' is visible. The main search area has three tabs: 'Perushaku' (selected), 'Tarkennettu haku', and 'Tekijähaku'. The search form includes a text input for 'hakusana(t):', a dropdown for 'Hakutyyppi' (set to 'sanahaku'), a dropdown for 'haun rajaus:' (set to 'Kaikki aineisto'), and a dropdown for 'näytä:' (set to '10 viitettä/sivu'). There are 'Hae' and 'Poista valinnat' buttons. At the bottom, a small note reads: 'ohje: Kirjoita hakusana(t). Käytä kysymysmerkkiä (?) hakusanan katkaisuun: browser?. Käytä fraasin / lauseen ympärillä lainausmerkkejä: "world wide web". Haun rajaus ei toimi selaushaissa.'

Etusivu (Perushaku)

Arton etusivulla on suoraan artikkelien perushaku, jossa on mahdollista suorittaa jo tiedonhakuja. Perushaku toimii normaalina asiasana hakuna ja hakusanoja on mahdollista katkaista kysymysmerkillä (esim. koulukir?). Hakutyyppiä voi vaihtaa hakusanan vierestä koskemaan esim. artikkelin tai teoksen nimeä. Sivun yläosassa on Arton navigointi, jossa on mahdollista vaihtaa kieli ruotsiksi tai englanniksi. Lopetus-lehti sisältää Arto oppaan, jossa on lisätietoa Artosta ja sen käytöstä.

Arto
Haku
Lopetus
På svenska
In English

Tarkennettu haku

Arkisto: ARTO - Kotimainen artikkelivietietokanta

Perushaku
Tarkennettu haku
Tekijähaiku

Hakusana(t):
jokin sanoista = OR
Hakutyyppi: Sanahaku

AND

jokin sanoista = OR
Hakutyyppi: Sanahaku

AND

jokin sanoista = OR
Hakutyyppi: Sanahaku

Aika:
☐ Viimeiset 2 vuotta
☐ Vuodesta vuoteen

Ilkaisu: Mikä tahansa

Lähteisto: Kaikki (painettu ja elektroninen)

Kieli: Mikä tahansa

Sivut: 10 viitettä/sivu

Hae
Poista valinnat

Ohje: Kirjoita hakusana(t) omaan laatikkoon ja valitse pudotusvalikosta, miten sanat yhdistetään toisiinsa. Valitse "Hakutyyppi" avulla mihin kenttään hakusi kohdistuu. Voit yhdistää hakulauseesi toisiin

Tarkennettu haku

Tarkennettu haku toimii samoilla periaatteilla kuin perushakukin, siinä vain hakua voidaan rajata paremmin. Tarkennettua hakua käytetään kun halutaan hakea useilla hakusanoilla yhtä aikaa. Tarkennettu haku toimii sanahakuna. Valitse hakutyyppi -valikossa valittavana on lukuisia vaihtoehtoja, jotka kohdistuvat tiettyihin luettelointikenttiin (hakusanojen hakutyyppiä voi vaihtaa oikeasta sivusta). Ja haussa on mahdollisuus käyttää Boolean operaattoreita (katso operaattorit).

Arto

HakuLopetusPå svenskaIn English

tekijähaku

lökanta: ARTO - Kotimainen artikkeliviitetietokanta

PerushakuTarkennettu hakuTekijähaku

Sukunimi

Etinimi tai etukirjaimet

ekdja:

läytä: 10 viitettä/sivu

HaePoista valinnat

huomio: Kirjoita tekijän sukunimi ja niin paljon etunimestä kuin tiedät: *longfellow h.* Kirjoita yhteisötekijän nimi sukunimi-kenttään: *american chemical society*

Tekijähaku

Tekijähaussa voi hakea tietoa sekä henkilö- että yhteisötekijän nimellä. Muuten tekijähaku toimii samoilla periaatteilla kuin perushaku ja tarkennettu haku. Haussa voi käyttää, joko isoja tai pieniä kirjaimia ja niitä voi katkaista kysymysmerkillä.

- <http://www.kirjavalitys.fi/>

Kirjaudu sisään Kirjavalityksen etusivun oikeasta yläreunasta käyttäjätunnuksen ja salasanan avulla.

Omat tiedot

Omien tietojen tarkistaminen ennen tilauksen tekoa on järkevää. Tilauksen tekemisen jälkeen omissa tiedoissa ilmoitettuun sähköpostiin tulee tilausvahvistus, jos sähköposti on vain laitettu omiin tietoihin. Se on siis tärkeää kirjoittaa ylös!

Tilaushistoria

Tilaushistoria-linkki löytyy yläreunan linkkirivistä Omien tietojen jälkeen. Tilaushistoriaan on mahdollista tehdä hakuja, tarkastella tilauksia ja niiden toimitusta sekä jälki-

toimituksessa olevia tilauksia. Hakutoiminto on hyväksi, jos tilaukset tökkivät tai teke-
miään tilauksia ei muista ja on tilaamassa uutta materiaalia.

KIRJAVÄYLÄ

Etusivu | Tarjousväylä | Ennakkotarjonta | Tilauslomake | Ulkomainen kirjallisuus | Uutiset | Omat tiedot | Tilaushistoria | Palaute | Ohjeet | Kirjautu ulos

Pikahaku
> Tarkennettu haku

Hei Oulun kaupungin opetusvirasto, tervetuloa Kirjaväylään!
Olit viimeksi kirjautuneena 08.10.2013

Tuotetietotiedote 3/2013	Kirjastotiedote 4/2013	Mitä Suomi lukee - elokuu 2013	VälitysUutiset 4/2013
Katso muutokset ja korjaukset kirjojen tiedoissa. (julkaistu 24.09.2013)	Tietoa mm. ruotsalaisesta tarjonnastamme! (julkaistu 19.09.2013)	Tilasto perustuu laajan valikoiman kirjakauppojen sekä verkkokauppojen elokuun (1.-31.8.2013) kirjamyyntiin. (julkaistu 06.09.2013)	(julkaistu 03.09.2013)
> Lue lisää...	> Lue lisää...	> Lue lisää...	> Lue lisää...
> Uutisarkisto			

Muu uutuustarjonta
Valikoimatarjonta
Yleinen kirjallisuus 2013
Yleinen kirjallisuus 2012
Yleinen kirjallisuus 2011
Kieliaineistot 2013
Kieliaineistot 2012
Kieliaineistot 2011
Oppikirjat
Muu aineisto 2013
Muu aineisto 2012

Tilauksen tekeminen

Tilausta tehdessä on hyvä käyttää **tarkennettua hakua**. Tarkennettu haku-linkki löytyy vasemmalta puolelta Pikahaun alta.

Hakulomakkeesta kannattanee käyttää *Nimeke*- kenttää, johon kirjoitetaan etsittävän kirjan nimi ja painetaan lopuksi alhaalta *Hae tuotteita*-nappulaa. Seuraavalle sivulle ilmestyy hakutulokset. Hakutulossivulta on klikattava *teoksen nimeä*, joka on linkkinä, jotta päästään näkemään mm. kirjan saatavuus.

Jos kirjan haluaa tilata, on laitettava hinnan jälkeiseen kpl-kohtaan tilattava *kappale-määrä*. Jos haluaa tarkistaa kirjan alennetun tilaushinnan, voi painaa *Hae ostohinta*-nappulaa. Sen jälkeen voi halutessaan tilata kirjan painamalla *Tilaa*-nappulaa.

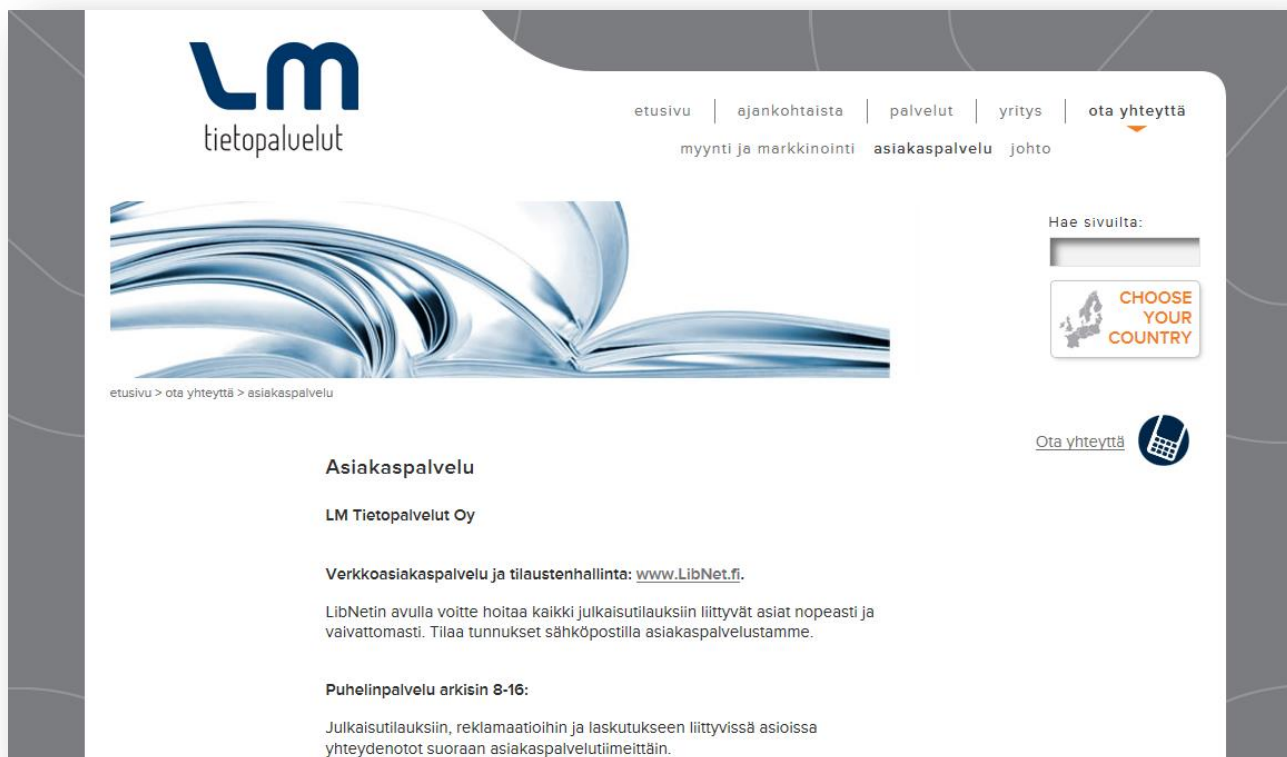
Kun on valinnut kaikki haluamansa kirjat, voi tarkistaa tilanteen Ostoskorista sivun alalaidasta. Ostoskorista tilauksen vahvistamiseen on vielä kolme vaihetta.

On tarkistettava tilaus vielä kerran sekä tietysti toimitus- ja maksutiedot. 1. sivun lopussa on painettava *Jatka tilausta*-nappulaa, 2. sivun lopussa painettava *Jatka tilausta*-nappulaa ja 3. sivulla tilaus vihdoin lähetetään eteenpäin klikkaamalla *Hyväksy tilaus*-nappulaa. Omissa tiedoissa ilmoitettuun sähköpostiin tulee tilausvahvistus, jossa näkyy koko tilaus ja vasemman puoleiset hinnat ovat ne, jotka tulevat koulun maksettavaksi.

Lehtitilaukset

Lehtiä ei Kirjavälityksen kautta voi tilata. Lehtitilaukset on tehtävä LM Tietopalveluiden kautta.

<http://www.lminfo.fi/ota-yhteytta/asiakaspalvelu/>

Kyseisellä sivulla on kohta **Yleiset kirjastot ja julkiset organisaatiot**. Siinä ilmoitettuun sähköpostiin voi lähettää lehtitilauksensa. Sähköpostissa kannattaa pyytää lehden alennettua hintaa erikseen. Tilaustiedoiksi sähköpostiin voi laittaa tilausosoitteeksi koulun osoitetiedot ja maksutiedoiksi kaupungin tiedot.

Lukiolaisten ja yläasteikäisten tiedonhaun opetuksen tuki- paketti

Tekijät: Roosa Immonen & Saija Ronkainen

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 TIEDONHAKU INTERNETISTÄ

3 MAKSUTTOMIA TIEDONHAUN LÄHTEITÄ

4 SOSIAALINEN MEDIA

5 TEKIJÄNOIKEUDET

6 LÄHDEKRITIIKKI

7 PELIT

LÄHTEET

1 Johdanto

Tämä tukipaketti on tarkoitettu ensisijaisesti yläasteikäisten ja lukiolaisten tiedonhaun opetuksen tueksi. Oppaan eri osioita voi käyttää itsenäisesti tai yhdessä. Oppaasta voi esimerkiksi nostaa eri asioita opetukseen teke-mällä niistä vaikkapa PowerPoint-esityksen. Oppaassa on myös erillinen osio internetin ilmaisista tiedonlähteistä, joita oppilaat voivat käyttää itse-näisesti Wikipedian sijaan tehdessään tiedonhakuja.

Oppaan toisessa luvussa käsitellään internet-tiedonhaun eri osa-alueita. Osiosta löytyy tietoa tiedonhaun perusteista, perustietoja Google-hauista, tietoa syvästä webistä, kuinka haetaan tietoa tietokannoista, tietoa asiasanoista, Boolean operaattoreista, sanakatkaisusta, fraasihausta, Yleis-ten kirjastojen luokitusjärjestelmästä ja luokitushausta. Jokaisessa osiossa on havainnollistavia esimerkkejä sitä käsittelevästä asiasta.

Luvussa kolme on maksuttomia internet tiedonlähteitä, joita voidaan käyt-tää eri oppiaineisiin liittyvissä tiedonhauissa. Olemme nostaneet musiikin ja äidinkielen sekä erilaiset oppimismateriaalit erikseen, koska niihin liitty-viä internet lähteitä on niin paljon. Luvun loppuun olemme koonneet vielä listan sivustoista, joissa on ilmaisia tiedonhakuharjoituksia.

Neljäs luku käsittelee sosiaalisen median eri muotoja ja kuinka niitä voi-daan hyödyntää opetuksessa. Luvussa on myös mahdollisesti opettajia kiinnostavia esimerkki sivustoja, siitä millä tavalla sosiaalista mediaa on hyödynnetty opetuksessa. Nostamme luvussa esiin myös sosiaalisesta median käytöstä johtuvia ongelmia.

Luku viisi käsittelee tekijänoikeuksia. Tekijänoikeuteen liittyy kahdenlaisia oikeuksia: moraalisia ja taloudellisia. Koimme, että näiden oikeuksien käsitteleminen oli hyvä ottaa osaksi tätä tukipakettia. Tekijänoikeudet on otettava huomioon myös koulussa erilaisten koulutehtävien sekä kopiaiden tekemisen kanssa.

Kuudennessa luvussa käsitellään lähdekritiikkiä, joka on tärkeä osa tiedonhakua. Lainattaessa muiden tekstejä tai muuta materiaalia, lähde olisi suotavaa ilmoittaa. Lähdekritiikkiin kuuluu myös tiedonhaussa vastaan tulevien aineistojen vertailu ja kriittinen arviointi.

Seitsemäs luku käsittelee pelien ikärajoja ja sisältökuvia. Lopussa on hyödyllisiä linkkejä peleihin liittyen. Tämän jälkeen olemme koonneet käyttämämme lähteet lähdeluetteloon.

2 Tiedonhaku internetistä

Tiedonhaun perusteita

Tiedonhaku tarkoittaa tiedonhankintaa erilaisista lähteistä, kuten kirjoista tai internetin erilaisista hakemistoista, tietokannoista ja linkkikirjastoista. Tiedonhakuja voi tehdä internetin hakukoneilla tai käyttämällä tietokantoja. On myös tiedonhakua helpottavia linkkikirjastoja ja aihehakemistoja, joita käyttämällä voi päästä aiheen jäljille nopeasti.

Jotta saadaan hyvät hakutulokset, on tiedonhaun oltava suunniteltua ja järjestelmällistä. Hakua on hyvä rajata tai laajentaa, hauissa kannattaa käyttää Boolean operaattoreita sekä sanakatkaisua. Sen lisäksi haussa kannattaa perushaun sijaan käyttää tarkennettua hakua, jos sellainen on olemassa.

Hakukoneella tehty kertaluonteinen tiedonhaku tapahtuu yhdesti tai tarvittaessa useammin. Jatkuva tiedonhaku on taustalla tapahtuvaa, vaikkapa seuraamalla Facebookissa televisio-ohjelman fanisivua.

Verkkolukutaitoisella ihmisellä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka osaa hakea tietoa netistä. Hän osaa valita oikean hakumenetelmän ja löytää hyviä lähteitä. Hän osaa myös suhtautua kriittisesti löytämäänsä materiaaliin. Verkkolukutaitoinen osaa myös itse luoda omaa materiaalia ja ottaa muut ihmiset huomioon. Verkossa toimimisella on omat sääntönsä, jota kutsutaan netiketiksi (<http://www.internetopas.com/netiketti/>).

Tiedonhankinnan aiheasanasto

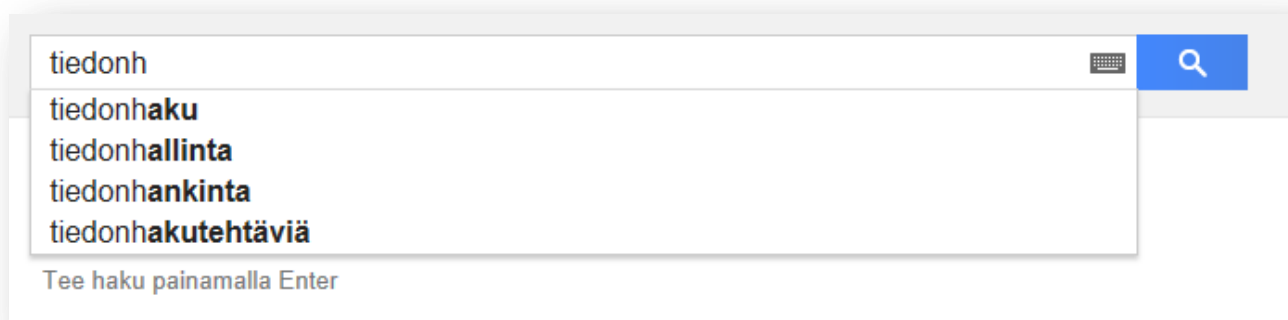
(<http://www2.amk.fi/mater/kirjasto/sanasto.htm>) auttaa ymmärtämään erilaisia, tässäkin tekstissä, käytettyjä tiedonhankintaan liittyviä termejä.

tiedonhaku Tietojen etsiminen tiedostoista, tietokannoista, kortistoista tms.

Google-haut

Google on varmasti suosituin hakukone, jonka luotetaan löytävän tiedon kuin tiedon. Google ja muut sanahakukoneet löytävät vain 30–50 prosenttia verkon sivuista. Google-hakuihin vaikuttaa hakusanojen lisäksi asiat, joita on aiemmin haettu tai verkkosivut, joilla on vierailtu useasti. Hauissa kannattaa käyttää useampaa hakusanaa, jotta etsitään oikeaa asiaa. Esimerkiksi jos käyttää pelkästään sanaa *kuusi*, tulee tuloksia numerosta sekä puusta. Mutta kun taas lisätään hakuun *kuusi puu*, haku alkaa tuottaa erilaisia tuloksia.

Google-hakua tehdessä hakukone alkaa ehdottaa haettavia asioita, kuten alla olevasta kuvasta näkyy.

Yhdellä haulla saa paljon hakutuloksia, joten kannattaa selata mahdollisimman paljon hakutuloksia, jotta parhaimmat sivut löytyvät. Google-hakujen ensimmäisille sivuille tulee tuloksia, joista osa on mainoksia, joten niitä kannattaa välttää.

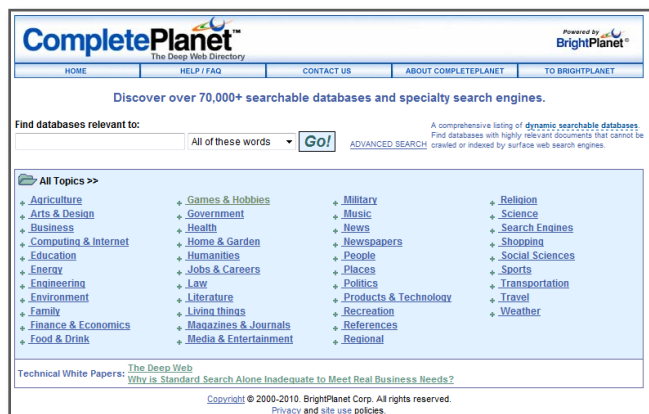
Hakiessaan tietoa on hyvä olla mukana maalaisjärkeä ja suhtautua tietoon kriittisesti.

Google-hakuja on olemassa monenlaisia. Googlen kautta on mahdollista hakea kuvia, karttoja, videoita, blogeja, keskusteluja.. Myös tieteellisten aineistojen hakemiseen on oma vaihtoehtonsa (Google Scholar). Näitä erilaisia hakumahdollisuuksia kannattaa käyttää hyödyksi hakuja tehdessään.

Syvä web

Verkkosivuja, joita ei löydy hakukoneiden avulla, kutsutaan syvään webiin kuuluviksi. Verkkosivuille täytyy löytää tiensä jotain muuta kautta kuin normaaleilla hakukoneilla.

Syvän webin selaamiseen on tehty siihen tarkoitukseen

olevia hakukoneita, esim. Complete Planet (linkki alla). Syvän webin verkkosivuille joudutaan ehkä rekisteröitymään sivua ja sen aineistoja käyttämään, sivulta ei ole linkkejä muille verkkosivuille tai materiaali on julkaistu tietokannassa. Syvän webin materiaalia on esimerkiksi Finlex, verkoversio Suomen laeista.

Miten syvän webin verkkosivuja löytää?

- Erilaisten aihehakemistojen avulla
- Syvän webin hakemistojen avulla
- Tietokantaluetteloiden avulla

Complete Planet (englanniksi) <http://aip.completeplanet.com>

Lue lisää: <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/content/syv%C3%A4-web>

Muita hakukoneita

Bing <http://www.bing.com> Perushakukone, myös suomeksi.

Ecosia <http://www.ecosia.org/> Ympäristöystävällinen Ecosia laittaa puita kasvamaan Brasiliaan sen hakukoneella tehtyjä hakuja vastaan. Yagoon alainen hakukone.

Yahoo <http://search.yahoo.com/> Yagoon hakukone, samantapainen kuin Google. Englanniksi.

Metahakukoneet

Metahakukoneet hakevat tiedon käyttämällä yleisten hakukoneiden laajoja tietokantoja ja tuoden tiedot relevanteimmista dokumenteista. Meta-haku tuottaa vain kymmenistä satoihin hakutulosta, kun taas isoimmat hakukoneet hakevat satojatuhansia tuloksia.

Metahakukoneita:

Dogpile <http://www.dogpile.com/> Englanninkielinen. Hakee mm. Googlen ja Yahoon tietovarannoista.

Mamma <http://mamma.com/> Yksi verkon vanhimmista metahakukoneista.

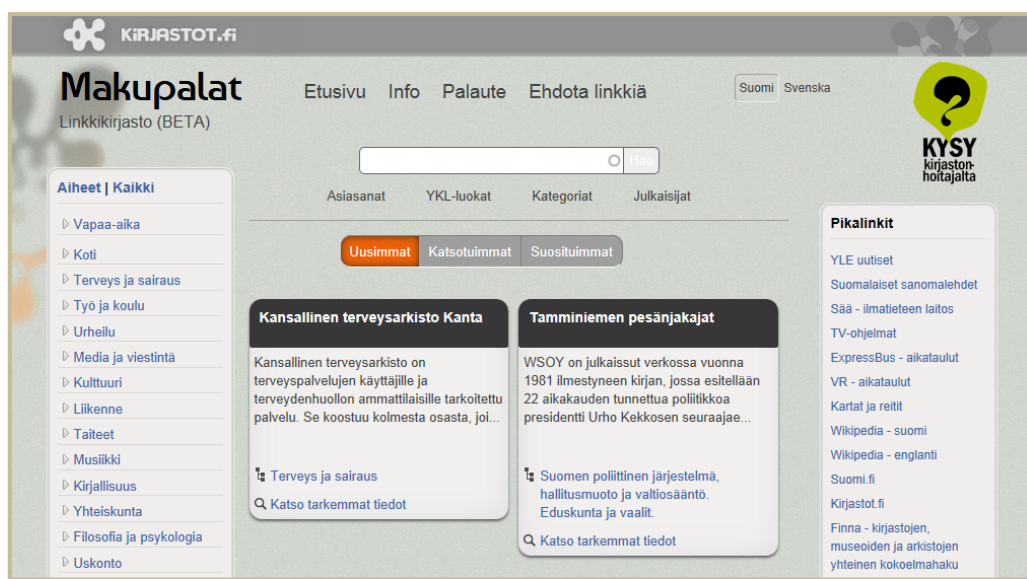
MetaCrawler <http://www.metacrawler.com/> Yphoon metahakukone.

Yippy <http://www.yippy.com/> Haussa käytettävä hakulausekkeita (and-, or- & not- operaattorit).

Aihehakemistot

Aiuehakemistot ovat linkkihakemistoja/-kirjastoja, joihin on kerätty hyödyllisiä linkkejä eri aiheista. Verkkosivujen linkit on listattu aihepiirien mukaisesti. Hyvä esimerkki aihehakemistosta on Kirjastot.fi:n Makupalat (<http://www.makupalat.fi>), jossa on tietoa yleisesti monista eri aiheista. Aiuehakemisto voi olla yleinen tai johonkin yhteen aiheeseen keskittyvä, kuten Eduskunnan kirjaston Elki-linkkikirjasto (<http://www.eduskunta.fi/kirjasto/Elki/#/aiheittain>), jossa on linkkejä oikeudellisen, yhteiskunnallisen ja eduskuntatiedon aloilta.

Aiuehakemistoja kannattaa käyttää silloin, kun haluaa tietää onko etsimäästä aiheesta olemassa verkkosivuja. Hakemistojen käyttö on nopeampaa kuin hakukoneilla selailu, jos vain tietää, mitä hakemistoa kannattaa käyttää. Aiuehakemistojen sisältö on tarkkaan valikoitua ja sivut yleensä luotettavia. On hyvä käyttää kirjastojen tekemiä linkkihakemistoja, koska ne ovat yleensä ammattilaisten laatimia ja luotettavia.

Aihehakemistoja:

Elki-linkkikirjasto <http://www.eduskunta.fi/kirjasto/Elki/#/aiheittain>

Makupalat <http://www.makupalat.fi>

Yahoon aihehakemisto (englanniksi) <http://dir.yahoo.com/>

Miten haetaan tietokannoista?

On olemassa eri tietokannoista riippuen erilaisia hakumahdollisuuksia.

Yleisimpiä kuitenkin ovat:

- Vapaasanahaku
- Tekijähaku
- Teoksen nimi/nimekehaku
- Luokkahaku
- Aihe/asiasanahaku
- Julkaisuvuosihaku
- Kustantajahaku
- Kielihaku
- Materiaalityyppihaku

Vapaasanahau avulla voidaan hakea useimpiin kenttiin liittyen. Vapaasana haku on yleensä helpoin hakuvaihtoehto, sillä sen avulla voidaan hakea moneen eri tarkoitukseen liittyen. Yleensä sitä käytetään nopeaan hakuun, esimerkiksi johonkin teokseen tai tekijään liittyen.

Tekijähau avulla haetaan teoksia tekijän nimen perusteella. Voidaan hakea jonkin kirjailijan tai muun tekijän kaikki teokset yhdellä haulla, jotta voidaan esimerkiksi selailla, mitä niistä ovat paikalla kirjastossa tai mitkä niistä ovat jo luettuja.

Teoksen nimi/nimekehaku mahdollistaa haun kirjan tai cd-levyn (ym.) nimen perusteella. Haku on hyödyllinen tapauksissa, joissa ei ole tiedossa tekijän nimeä.

Luokkahaku/luokitushaku mahdollistaa haun johonkin tiettyyn luokkaan liittyen. Hakua on järkevää käyttää tapauksissa, joissa haluaa tietää kaikki tietyn luokan teokset, esimerkiksi jonkin pienemmän alaluokan. Luokkahasta kerromme lisää myöhemmin.

Aihe/asiasanahaun avulla haetaan teoksia jostain tietystä aiheesta asiasanoja apuna käyttäen. Tietokirjallisuutta haettaessa käytetään YSA:n asiasanoja ja kaunokirjallisuudesta hakiessa voidaan ottaa apuun Kaunokin asiasanoitus. Asiasanoista kerromme lisää myöhemmin.

Julkaisuvuosihauulla voidaan hakea tiettyä ajanjaksona julkaistuja teoksia. Hakuvaihtoehtoina voi olla esimerkiksi tiettyjen vuosilukujen välinen ajanjakso (2000–2001) tai tietty vuosi (2013).

Kustantajahauulla haetaan tietyn kustantajan julkaisemia teoksia. Jos kustannusyhtiö on pieni, on kaikki sen julkaisemat teokset helppo hakea.

Kielihaku on yksi kriteeri/vaihtoehto, jonka avulla haetaan materiaalia jollain kielellä. Sitä kannattaneen käyttää hakiessa vieraskielistä aineistoa tai pelkästään suomenkielistä.

Materiaalityypin määrittäminen on haussa tärkeää, jos haluaa vain tietynlaista materiaalia, esimerkiksi kirjoja. Vaihtoehtoina voi olla esimerkiksi kirja, cd-levy, dvd-levy, elektroninen aineisto, moniviestin jne.

Asiasanat

Asiasanoilla määritellään aineiston aihe. Näin ollen mahdollistetaan aihehaku, jollaista voi tehdä myös luokituksen avulla. Asiasanojen oikeanlainen käyttäminen on tärkeää. Onkin siis hyvä tarkistaa asiasanojen oikea muoto ennen hakua (Verkko-YSA: <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>). Esimerkiksi jotkut sanat ovat yksikkömuodossa, jotkut monikossa, kuten aurinko ja tähdet (YSA). YSA:n asiasanoja käytetään tiedonhauissa, jotka kohdistuvat enemmän tietokirjallisuuteen. Kaunokki (<http://kaunokki.kirjastot.fi/>) toimii kaunokirjallisten teosten asiasanoituksen pohjana.

Asiasanahaku ei ole ihan niin yksinkertaista, miltä se vaikuttaa, mutta paljon hakuja tekemällä oppii koko ajan uutta. Asiasanoihin liittyy vahvasti Boolean operaattorit ja, tai sekä ei. Myös sanojen katkaiseminen on tärkeää, varsinkin jos ei tiedä asiasanan oikeaa muotoa. Sanojen katkaisu riippuu ihan tietokannasta, mutta yleisimmät katkaisumerkit ovat pelkkä väli (), väliviiva (-), tähti (*) ja kysymysmerkki (?). Esimerkiksi haun voi myös katkaista koirat? JA kissat?, joka hakee mm. koirista, koirakasvattajista, koirakielestä sekä kissoista jne.

Asiasanat perustuvat Yleiseen suomalaiseen asiasanastoon (YSA), Allärsiin (ruotsinkieliset asiasanat) ja musiikkiasiasanasto Musaan (ruotsinkielinen

Cilla). Näitä sanastoja ylläpitää Kansalliskirjasto yhdessä Helsingin yliopis-

Hakutulos: (YSA)

Käytettävä asiasana:	tekijänoikeus
Laajemmat termit:	immateriaalioikeus
Suppeammat termit:	kansainvälinen tekijänoikeus
Rinnakkaistermit:	kirjalliset teokset lähioikeudet mallioikeus patentointi piratismi plagiaatit taiteelliset teokset tavaramerkit
Korvaa termit:	copyright
Kuuluu ryhmiin:	[69] Oikeus. Lainsäädäntö
Ruotsinkielinen asiasana:	upphovsrätt

ton kirjaston kanssa. Kaunokirjallisuuden asiasanasto on Kaunokki, jota ylläpitää Helsingin kaupungin kirjasto.

Vesa-verkkosanasto, josta löytyy linkit YSA:n, Allärsiin, Musaan: <http://vesa.lib.helsinki.fi/index.html>

Boolean operaattorit

Boolean operaattorit mahdollistavat useiden hakutermien haun yhtä aikaa tai jonkin hakutermien rajaamisen pois hakutuloksista.

JA – AND

Ja-operaattoria käytetään silloin, kun halutaan hakea teoksia, jotka sisältävät kaikki hakutermi. Yleensä ja-operaattorin käyttäminen pienentää hakutulosten määrää. Esimerkiksi koira JA kissa JA jänikset. Tällöin haetaan tuloksia, jotka sisältävät kaikki hakutermi.

TAI – OR

Tai-operaattoria käytetään tapauksissa, joissa halutaan hakea esim. samankaltaisia termejä yhtä aikaa. Kannattanee käyttää silloin, kun tietää hakutulosten olevan vähäisiä. Tällä haulla voidaan laajentaa hakutulosten määrää. Esimerkiksi kaniinit TAI jänikset.

EI – NOT

Ei-operaattoria käytetään rajaamaan pois tietty hakutermi hakutuloksista. Jos siis halutaan hakea vain tietoa jäniksistä, mutta ei kaniineista. Esimerkiksi jänikset EI kaniinit.

Lisätietoa:

http://www.hyvan.helsinki.fi/wwwopetus/boolean_operaattorit.htm

Sanakatkaisu

Hakutulosten etsimisessä voi käyttää apuna sanakatkaisua. Sanakatkaisu kannattaa tehdä, jos ei tiedä onko asiasana monikossa (koira vai koirat) tai haluaa laajemman hakutuloksen (koira? hakee koirista, koiraroduista ja muista hakutermeistä). Tietokannasta tai hakupaikasta riippuen sanakatkaisun voi tehdä monella eri tavalla. Joissakin tietokannoissa käytetään katkaisumerkkinä pelkkää väliä (), väliviivaa (-), kysymysmerkkiä (?) tai tähteä (*). On myös monia muita mahdollisuuksia, mutta ne kannattaa ottaa selville tietokannan ohjeista, joissa yleensä neuvotaan haun tekemisen kanssa.

Esimerkkejä sanakatkaisusta:

koira? JA kissa?

(haettaessa koirista, kissoista, kissaroduista ja koiraroduista ym muista asiasanoista, joissa alku on sama)

aika* EI aikakone*

(haetaan ajasta, aikakausista, mutta ei aikakoneista)

saar- JA kari-

(haetaan saarista, muttei tiedetä sen virallista hakutermiä, se voi olla joko saari tai saaret, sekä haetaan kareista, ei tiedetä onko sekään monikossa)

Lisätietoa: <http://www.tamk.fi/tiedonhallinta/B24sanojenkatkaisu.htm>

Fraasihaku

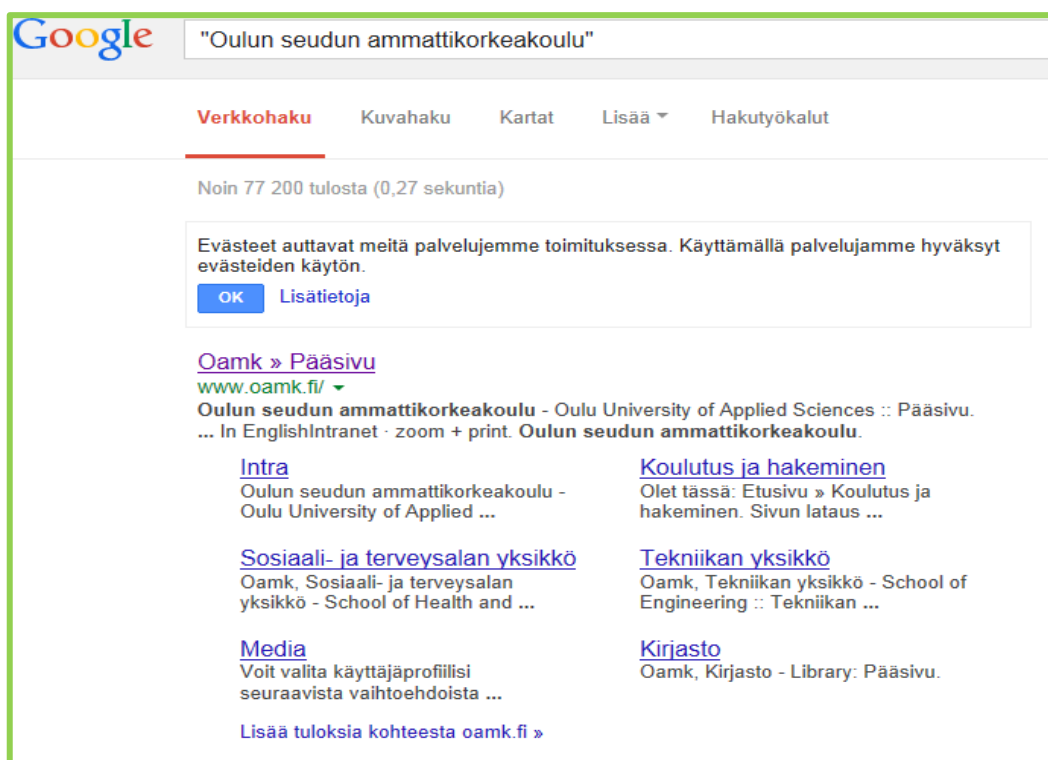
Fraasihaku tarkoittaa jonkin monen sanan muodostaman lauseen, laulun sanojen, henkilön- tai yrityksen nimen hakemista. Yksinkertaisesti siis haetaan jotakin sellaista lähdettä, joka sisältää kaikki kirjoitetut termit. Yleensä fraasihaussa hakutermit kirjoitetaan lainausmerkkien väliin. Kuitenkin joissain tietokannoissa on oma vaihtoehto fraasihaulle, esimerkiksi valitaan se alasvetovalikosta tai laitetaan raksi ruutuun.

Esimerkkejä fraasihausta:

”Oulun seudun ammattikorkeakoulu”

”Tove Jansson”

”Puistossa ilta viilenee, Pete lämpimikseen hyppelee”

Luokitus ja luokkahaku

Yleiset kirjastot käyttävät materiaalinsa luokitusjärjestelmänä Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmää, YKL:ää. Luokituksessa on 10 pääluokkaa, joilla jokaisella on useampia alaluokkia.

Pääluokat ovat:

0 YLEISTEOKSET. KIRJA-ALA. KIRJASTOTOIMI. YLEINEN KULTTUURIPOLITIikka. JOUKKO-TIEDOTUS
1 FILOSOFIA. PSYKOLOGIA. RAJATIETO
2 USKONTO
3 YHTEISKUNTA
4 MAANTIEDE. MATKAT. KANSATIEDE
5 LUONNONTIETEET. MATEMATIIKKA. LÄÄKETIEDE
6 TEKNIikka. TEOLLISUUS. KÄSITYÖ. MAA- JA METSÄTALOUS. KOTITALOUS. LIIKETA-LOUS. LIIKENNE
7 TAITEET. LIIKUNTA
8 KAUNOKIRJALLISUUS. KIRJALLISUUSTIEDE. KIELITIEDE
9 HISTORIA

Pääluokat ja niiden alaluokat on näkyvillä Verkko-YKL:ssä.
<http://ykl.kirjastot.fi/fi-FI/paaluokat/>.

Esimerkiksi luokan 8 Kaunokirjallisuus. Kirjallisuustiede. Kielitiede – raken-ne on seuraava:

80 Kaunokirjalliset sekasisältöiset teokset
81 Kansanrunous
82 Runous
83 Näytelmät
84 Kertomakirjallisuus

- 85 Sadut. Kuvakirjat. Sarjakuvat. Sadut
- 86 Kirjallisuustiede
- 87 Kielitiede
- 88 Suomalais-ugrilaiset kielet
- 89 Indoeurooppalaiset kielet. Muut kielet

Aineiston (kirja, dvd, lehti ym.) luokka määritellään sen käsittelemän aiheen avulla. Esimerkiksi kirja, joka käsittelee erilaisten vaatteiden ompelua, menee luokkaan 65.42 Ompelu. Jos kirjan aiheena ovat erilaiset tekstiilikäsityöt, se menee luokkaan 65.4. <http://ykl.kirjastot.fi/fi-FI/luokat/?MinClassNumber=6%2b&MaxClassNumber=6%2b&ClassNumber=65.4>

Luokkahaku

The screenshot shows the YKL library website interface. At the top, there's a navigation bar with 'VERKKO YKL' and search options. Below the navigation bar, there's a section titled 'Luokkahaku 5+' which lists various subjects. To the right, there's a section titled '52.21 Aurinkokunta' which lists related subjects and their corresponding numbers.

Luokkahaku 5+		52.21 Aurinkokunta	
5	LUONNONTIETEET. MATEMATIIKKA. LÄÄKETIEDE	Aurinko. Planeetat. Kuut	
50	LUONNONTIETEET	Merkurius. Venus. Mars. Jupiter. Saturnus. Uranus. Neptunus. Pluto	
50.1	Ympäristönsuojelu. Luonnonsuojelu	Maa tähtitieteelliseltä kannalta. Pikkuplaneetat. Asteroidit. Komeetat. Meteorit	
50.11	Uhanalaiset lajit. Luonnonsuojelualueet	Lähiavaruus. Ionosfääri. Stratosfääri. Magnetosfääri	
50.12	Ilmansuojelu	Auringon rakenne ja aktiivisuus	
50.13	Vesien suojeleminen	Auringonpilkit. Aurinkotuuli	
50.14	Maaperänsuojelu		
50.19	Eläinsuojelu		
51	MATEMATIIKKA	Viittaukset muihin luokkiin	
51.1	Lukuteoria. Aritmetiikka. Algebra	Auringon- ja kuunpimennykset	52.1
51.2	Geometria	Avaruuslennot	52.4
51.3	Analyysi	Fyysinen maantiede	55+
51.4	Todennäköisyyslaskenta	Geologia	55.2
51.5	Erityiset laskentamenetelmät	Mineralogia, petrologia ja meteoritit	55.3
51.8	Matematiikka harrasteena ja ajanvietteenä	Meteorologia, maapallon ilmakehän tutkimus	55.5
52	TÄHTITIEDE. GEODESIA	Hydrologia, maapallon vesikehän tutkimus	55.6

Luokkahakua kannattaa käyttää tapauksissa, joissa halutaan tietää kaikkien jonkin luokan aineistot tai esimerkiksi muiden hakukriteerien yhteydessä, kuten vuosiluvun. Luokkahakua käyttääkseen on hyvä tietää kirjastoluokkia, joita voi hakea ja selailla mm. YKL:n sivuilla (<http://ykl.kirjastot.fi>).

Verkko-YKL:n käyttö on helppoa, luokkia on mahdollista selata mm. oikean yläreunan numeroiden avulla ja siellä voi tehdä sanahakuja luokan löytämiseksi.

Kun tietää luokan, esimerkiksi luokka 52.21 Aurinkokunta, on helppo hakea kaikki sen luokan kirjat. Tietysti haussa voi olla ja on kannattavaa olla mukana lisää hakukriteereitä, esimerkiksi sijainti, vuosi tai tietty tekijä. Voidaan myös hakea pelkällä luokalla 52.2 Maailmankaikkeus. Tähdet. Tähtijärjestelmät, jos halutaan kaikki teokset Maailmankaikkeuteen liittyen, jolloin tähän hakuun tulee myös teokset alaluokista, kuten luokasta 52.21. Luokkahakua voidaan käyttää vaikkapa asiasanahaun yhteydessä, jotta varmistetaan aineiston olevan esimerkiksi kaunokirjallisuutta, lisäämällä luokkahaun kohtaan 84.2.

3 Maksuttomia tiedonhaun lähteitä

Tässä luvussa kerromme internetin maksuttomista tiedon lähteistä. Olemme nostaneet musiikkiin ja äidinkieleen liittyvät linkit erikseen, koska niihin liittyviä lähteitä on niin paljon. Myös oppimateriaalit ja tiedonhaun harjoitukset ovat omissa osioissaan. Olemme valinneet linkkejä, joiden koemme olevan hyödyllisiä opetuksessa ja tiedonhaussa, mutta olemme tietoisia, että on olemassa paljon muitakin tiedonlähteitä. Linkit on pääsääntöisesti valittu pitäen mielessä kohderyhmä: yläkoululaiset ja lukiolaiset.

Musiikki

E-Concerthouse – nuottikirjasto

<http://www.e-concerthouse.com/fi/kirjasto/nuottikirjasto>

Nuottikirjasto on kaikille avoin, maksuton elektroninen nuottikirjasto. Selaimelle on ladattava ilmainen Scorch-laajennus, jotta nuottien katselu on mahdollista. Nuotteja

on paljon, eri soittimille sekä erilaiseen laulamiseen. Nuotit ovat kerätty sinne open access- periaatteen mukaisesti eli kaikki materiaali on vapaasti kaikkien käytettävissä (materiaalin lukeminen, kopioiminen ja tulostaminen).

Fono äänitietokanta

<http://www.fono.fi/>

Sivustolla voi etsiä äänitteitä tekijän (säveltäjä, sanoittaja ym.), esittäjän (solisti, orkesteri ym.) tai molempien mukaan.

MUHAVE (Musiikin tiedonhaun verkko-oppimateriaali)

<http://www2.siba.fi/Kirjastot/muhave/index.php>

Sivusto jakaantuu kolmeen osaan. Tiedonhaun opastus kertoo tiedonhankinnan perusteista sekä antaa vinkkejä, miten musiikkiin liittyvää aineistoa voi hakea. Musiikin tiedonhaun harjoittelu keskittyy musiikkiin liittyvien tietokantojen käytön opastamiseen esittelyiden ja interaktiivisten harjoitusten avulla. Tiedonhaku-osio sisältää tiedonlähdekarttoja, jotka opastavat valitsemaan oikeat tiedonlähteet hakuja varten.

Musiikkibasaari

<http://www.musiikkibasaari.fi/>

Musiikkibasaari on Kirjastot.fi:n musiikkiin perustuva sivu, jossa on kaikenlaisia mahdollisuuksia esimerkiksi musiikin hakemiseen, musiikkiuutisiin ja -blogeihin. Musiikkibasaari on suunnattu kirjastoalan ammattilaisille ja musiikista kiinnostuneille henkilöille. Sivulla on hyvin linkkejä musiikkihakuun sekä musiikkiin ja kirjastoon liittyen.

POMUS – Populaarimusiikin museo

<http://pomus.net/>

Avoimet ja maksuttomat sivut, jonne on koottu paljon tietoa suomalaisen populaarimusiikin vaikuttajista, historiasta sekä näytteitä eri muusikoiden tuotannosta. Pomuksen sivulta saa apua erilaisiin tehtäviin suomalaiseen

popmusiikkiin liittyen. Ehkä kuitenkin tuoreimmista (2000-luvun) artisteista ei kannata lähteä täältä tietoa etsimään.

Secondhand Songs

<http://www.secondhandsongs.com/>

Cover-musiikin tietokanta, josta voi hakea eri kriteerein, mm. laulun nimi, esittäjä, julkaisuvuosi.. Sopii sellaisiin tarkoituksiin, jos halutaan tietää jonkin coverina soitetun laulun alkuperäinen esittäjä.

Viola – Suomen kansallisdiskografia

https://viola.linneanet.fi/vwebv/searchBasic?sk=fi_FI

Suomen kansalliskirjaston tietokanta, josta voidaan hakea tietoa kansalliskirjastoon luetteloidusta musiikista.

Yleisiä tiedonhaussa käytettäviä lähteitä

Arto-artikkeliviitetietokanta

https://arto.linneanet.fi/vwebv/searchBasic?sk=fi_FI

Kansalliskirjaston ylläpitämä ilmainen kotimainen artikkeliviitetietokanta. Kattavasti tallennettavien lehtien lisäksi Artoon on tallennettu mm. Helsingin yliopiston ja eräiden muiden korkeakoulujen henkilökunnan kirjoittamat artikkelit, erilaisia maakunta-aineistoja ja historiallista bibliografiaa.

ELKI- linkkitietokanta <http://www.eduskunta.fi/kirjasto/Elki/#/aiheittain>

Eduskunnan kirjaston ELKI- linkkitietokannassa on paljon linkkejä erilaisten hyödyllisten yritysten, yhdistysten ja muiden organisaatioiden verkkosivuille. Jos on etsinnässä esimerkiksi ulkomaalaisia verkkosivuja liittyen liikenteeseen, koulutukseen tai vaaleihin, kannattaa tarkistaa löytyisikö ELKI:stä apua niiden etsimiseen.

Fennica – Suomen Kansallisbibliografia <https://fennica.linneanet.fi/>

Suomen kansalliskirjaston tietokanta, joka on kaikkien käytettävissä. Kansallisbibliografia sisältää Kansalliskirjaston aineistot, joita ovat Suomessa julkaistut kirjat, lehdet, kartat ja muut julkaisut sekä tietoa suomalaisten tekijöiden ulkomailla julkaistuista teoksista tai teoksista jotka koskevat Suomea. Aineistoa voi hakea Fennicasta, mutta ne ovat selailtavissa vain Kansalliskirjastossa.

FILI- linkkikirjasto

<http://www.finlit.fi/fili/fili/linkkikirjasto/>

FILI – linkkikirjasto on Finnish Literature Exchange – organisaation ylläpitämä. Sivusto sisältää paljon linkkejä eri kustantajien, kirjallisuuslehtien, kirjamessujen ja kirja-alanjärjestöjen verkkosivuille. Hyödyllinen sivusto, jos tarvitsee tietoa erilaisiin kustantajiin tai kirjallisuuden muihin osakohtiin liittyen.

Finlex – Suomen lait sähköisessä muodossa <http://www.finlex.fi/fi/>

Finlex on Suomen oikeusministeriön omistama ja Edita Publishingin ylläpitämä kaikille avoin ja maksuton sivusto Suomen lainsäädännöstä ja oikeudellisesta aineistosta. Finlexistä löytyy ajantasaiset lait, valtiosopimukset ja hallituksen esitykset. Sivustolta voi tarkistaa ajantasaisimman lainsäädännön, joka voi muuttua paljonkin vuoden aikana. Lakien etsimiseen on oma haku, johon voi syöttää erilaisia hakulauseita löytääkseen haluamansa. Haku kohdistuu kaikkien lakitekstien sisältöihin.

FINNA – Suomen arkistojen, museoiden ja kirjastojen aarteet yhdellä haulilla <https://www.finna.fi/>

Finna on Kansalliskirjaston alainen verkkopalvelu, joka mahdollistaa haun yhtä aikaa museoista, arkistoista ja kirjastoista. Finnasta löytyy nyt vain muutamien organisaatioiden luettelot. Hakeminen on melko helppoa, hakukohta on etusivulla ja hakuun voi lisätä kriteeriksi materiaalin muodon (esim. kartta, video) tai minkä organisaation kokoelmista haluaa hakea (kirjastot, arkistot).

IMDb <http://www.imdb.com/>

Internet Movie Database on suosittu elokuvatietokanta. Tietokantaa käytetään paljon, tietokanta ei ole perinteinen tietokanta, sillä siellä on paljon mediaa, esimerkiksi videoita, kuvia ja käyttäjät voivat rekisteröityä sivustolle. IMDb ei ole kokonaan englanniksi, vaan joidenkin elokuvien nimistä siellä näkyy suomenkielinen versio, vaikkei sitä haluaisikaan. Sivusto on kokonaisuudessaan hyödyllinen etsittäessä tietoa elokuvista, näyttelijöistä ja heidän töistään.

Kirjastovirma <http://www.kirjastovirma.net/>

Kirjastovirma esittelee pohjoispohjanmaalaista kulttuuria eri kunnittain. Kuntien kirjastot ovat toimineet kotiseutuhankkeissa 2000-luvulla keräten aineistoa sivustolle. Sivustolta voi löytää paljon uutta, historiallista tietoa omasta kotikunnasta tai vaikka naapurikunnasta. Materiaalia on laidasta laitaan, sillä sivustolla on mm. pohjoispohjalaisten kuntien kotiseutulauluja, jotka voi myös kuunnella, tietoa kirjastojen historiasta ja kaikenlaista tietoa eri kunnista.

Hakumahdollisuuksia: vapaasanan perusteella, erilaisten kategorioiden (mm. kuntien, kirkkojen) perusteella.

Kysy kirjastonhoitajalta-palvelu <http://www.kirjastot.fi/kysy/>

Kirjastot.fi:n Kysy kirjastonhoitajalta-palvelu on toiminut jo monia vuosia. Vastaajakirjastoja on useita ja yleensä vastauksen kysymykseensä saa viimeistään 48 tunnin kuluessa. Ihan mihin tahansa kysymykseen palvelussa ei vastata, vaan yleensä kirjallisuuteen, musiikkiin ja kirjastoon liittyen.

Makupalat <http://www.makupalat.fi/>

Ilmainen linkkikirjasto. Tietoa löytyy aiheesta kuin aiheesta. Sopii hyvin kaiken ikäisille. Makupaloja on käsitelty tarkemmin sivulla 9.

Melinda-kirjastojen yhteistietokanta

http://melinda.kansalliskirjasto.fi/F/?func=find-b-0&con_lng=fin&local_base=fin01_opac

Kirjastojen yhteistietokanta Melinda on Kansalliskirjaston alainen tietokanta. Melinda hakee aineistoja yhtä aikaa monesta eri kirjaston tietokannasta. Tätä hakua kannattaa siis käyttää, jos aineisto on tieteellinen, eikä omasta kirjastosta taikka lähikirjastoista sitä löydy.

Ostrobotnia: Pohjois-Pohjanmaan aluetietokanta

<http://oukasrv6.ouka.fi:8000/?formid=free1>

Ostrobotniasta voi hakea tietoa liittyen pohjoispohjanmaalaiseen historiaan ja eri kuntiin liittyen. Aineistoa löytyy laidasta laitaan eri pohjoispohjanmaalaisiin kuntiin liittyen. Paikallistietoa tarvittaessa tietokannan puoleen on helppo kääntyä. Tietokannan käyttöön ei tarvitse erillisiä tunnuksia, se on vapaasti kaikkien käytettävissä.

Oula – Oulun yliopiston tietokanta

https://oula.linneanet.fi/vwebv/searchBasic?dbCode=LOCAL&sk=fi_FI

Oulun yliopiston tietokannasta voi hakea Oulun yliopiston kirjastojen materiaalia. Materiaali on pääosin tieteellistä, mutta koska Oulun yliopiston kirjasto on vapaakappalekirjasto, kirjastoon tulee kaikki Suomessa painettu materiaali (kirjat, lehdet). Tietokantaa voi käyttää kuka vain ja kirjastoon pääsee asiakkaaksi myös ulkopuolisia (jos ei ole opiskelija tai henkilö-

kunnan jäsen, niin saa silti lainausoikeuden). Kirjastossa on tieteellistä aineistoa, esimerkiksi Oulun yliopiston omia julkaisuja, joita muualta ei välttämättä saa.

Outi-verkkokirjasto

<http://oukasrv6.ouka.fi:8001/Intro?formid=findf>

Outi-kirjastoihin kuuluu Oulun kaupunginkirjaston lisäksi Oulun seudun kirjastoja, mm. Muhos, Kempele, Tyrnävä. Outi-verkkokirjasto on kaikkien kirjastojen yhteiskäytössä. Käytössä on PallasPro- tietokanta. Outi-verkkokirjastoon pääsee kirjautumaan omilla tunnuksillaan (jos on sellaiset hankkinut kirjastosta!) ja mm. uusimaan lainojaan ja tekemään varauksia.

Pohjoinen linkkikirjasto

<http://www.rovaniemi.fi/suomeksi/Palveluhakemisto/Kirjasto/Lappi-ja-saamelaiset/Pohjoinen-linkkikirjasto>

Pohjoinen linkkikirjasto on Rovaniemen kaupunginkirjaston – maakuntakirjaston laatima linkkikirjasto liittyen Lappiin ja Pohjois-Suomeen. Linkkejä on siis hyödyllisiin Lappi-aiheisiin verkkosivuihin, joista on hyötyä Lappitietoa etsittäessä.

Tilastokeskus

<http://www.tilastokeskus.fi/til/index.html>

Tilastokeskus tuottaa virallisia tilastoja Suomessa ja on myös tunnettu kansainvälinen toimija. Tilastoja tuotetaan vuosittain 200, joista tehdään vuosittain yli 600 julkistusta. Tilastoja on esimerkiksi koulutukseen ja sosi-

aaliturvaan liittyen. Jos luotettavia ja virallisia tilastotietoja etsii, niin Tilastokeskuksen tilastot ovat sellaisia.

Yle: Lehtihuone

<http://yle.fi/lehtihuone/>

Yleisradion Lehtihuoneessa on linkkejä sekä kotimaisten että ulkomaisten lehtien verkkosivuille.

Oppimateriaaleja: tehtäviä & harjoituksia

Abitreenit

<http://oppiminen.yle.fi/abitreenit/>

Lukion viimeisen vuosiluokan opiskelijoille harjoituksia, kertausta ja muuta materiaalia, jonka parissa voi opiskella ennen ylioppilaskirjoituksia. Tietysti myös muiden vuosikurssien opiskelijat voivat käyttää materiaalia ja tehtäviä hyödyksi.

EDU.fi

Opetushallituksen ylläpitämä verkkopalvelu opetuksen tueksi. Verkkopalvelu tarjoaa linkkejä erilaisiin tehtäviin ja oppimateriaaleihin. Sivulla on tehtäviä eri luokka-asteille eri oppiaineisiin liittyen.

Etälukion kurssit ja tehtävät: <http://www.edu.fi/etalukioetusivu>

Perusopetuksen verkko-oppimateriaalit:

http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/perusopetus

Lukiokoulutuksen verkko-oppimateriaalit:

http://www.edu.fi/verkko_oppimateriaalit/lukiokoulutus

Informaatiolukutaitoa lukio-opetukseen Tiedonhallinnan oppimateriaalia

<http://informaatiolukutaito.libvantaa.fi/etusivu.htm>

Näillä sivuilla oleva aineisto on tarkoitettu opettajan tueksi ja oppimateriaaliksi lukion tiedonhallintataitojen opetukseen. Aineisto pohjautuu kansainvälisille informaatiolukutaidon standardeille, jotka on alun perin laadittu yliopisto- ja korkeakouluopetuksen käyttöön.

Mediakasvatuksesta <http://mediakasvatus.kirjastot.fi/>

Sivustolla käsitellään yleisiä mediakasvatukseen liittyviä käsitteitä. Sivusto tarjoaa oppilaille myös itsenäisiä tiedonhaku tehtäviä.

Tilastokeskuksen Tilastokoulu

http://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=esittely

Tilastokoulu on kaikille avoin verkkokoulu, jossa voi opiskella tilastoihin liittyviä yksityiskohtia kuinka niitä esimerkiksi tulkitaan etc. Tilastokoulun oppimateriaalit sopivat käytettäväksi esimerkiksi matematiikan sekä yhteiskuntaopin opetuksen tukimateriaaliksi. Sivusto sopii yhtäläillä niin peruskoulun yläluokkalaisillekin kuin lukiolaisille.

Verkko-koulukirjasto: tehtäviä

<http://www.koulukirjasto.fi/avoin/verkkoaineistot.php>

Verkko-koulukirjaston sivuilla on paljon oppimateriaalia ja tehtäviä eri oppiaineittain eri-ikäisille oppijoille. Valittuja aineistoja saa käyttää vapaasti verkossa tapahtuvassa opetuksessa. Niiden tulostamista ja kopioimista

koskevat tekijänoikeuslainsäädännön asettamat rajoitukset, joiden mukaan muutaman kopion voi tehdä omaan yksityiseen käyttöön. Toisin sanoen opetuksessa ja opiskelussa näiden avointen verkkoaineistojen käytön tulee tapahtua verkossa.

Yle: Oppiminen

<http://oppiminen.yle.fi/>

Ylen Oppiminen-sivustolla on mahdollista opiskella aiheesta kun aiheesta erilaisten oppimateriaalien avulla. Näitä materiaaleja voi käyttää itsenäiseen opiskeluun, mutta myös luokkaopetuksessa.

Äidinkieli ja kirjallisuus

Dekkarinetti <http://www.tornio.fi/DekkariNetti>

Dekkareihin erikoistunut sivusto, jota ylläpitää Tornion kaupunginkirjasto.

Iso suomen kielioppi <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>

Verkkoversio Iso suomen kielioppi-kirjasta. Voi olla hyödyllinen sekä oppilaille että opettajille, jos on tarkistettava nopeasti jokin asia. Sivulla on hakutoiminto otsikon alla oikealla, joten tiedonhaku on tehty melko helpoksi. Kielioppi-kirjan käyttäminen on helppoa: vasemman sivun linkeistä valitaan ”sisällys”, josta päästään selaamaan kieliopin sisällysluettelo.

Kielijelppi <http://www.kielijelppi.fi/>

Äidinkielen viestintäopas erilaisiin viestintätapoihin, kuten puhe- ja kirjoitusviestintään. Ohjeita on moneen eri tarpeeseen. Opastusta mm. lähdeviitteisiin, lähdeluettelon laatimiseen ja tehtäviä erilaisiin tilanteisiin. Sivusto on Helsingin yliopiston äidinkielen opiskelijoiden tuottama.

Kirjasampo <http://www.kirjasampo.fi/>

Kirjasampo on verkkopalvelu, jossa voi etsiä kiinnostavia kirjailijoita, kirjoja ja uusia lukukokemuksia. Sivusto sopii erittäin hyvin lukiolaisille.

Kirjavinkit <http://www.kirjavinkit.fi/taustaa/>

Kirjavinkit on lukijoiden kirjoittamiin arvosteluihin perustuva kirjojen esitlemiseen keskittynyt sivusto. Sivusto on jaoteltu eri genreihin esim. rakkaus ja dekkarit.

Pegasos <http://www.kirjasto.sci.fi/>

Sivu sisältää pohjoismaisten kirjailijoiden esittelyjä englanniksi. Sivustolla on mahdollisuus tutustua Danten Jumalaiseen näytelmään sekä Juhani Ahon Juhaan.

Project Gutenberg

<http://www.gutenberg.org/>

Vapaassa käytössä olevia e-kirjoja eri kielillä. Teokset ovat vanhempia ja osa niistä on klassikoita. Löytyy myös suomenkielisiä teoksia. Kirjoja voi ladata lukulaitteelle, tabletille tai tietokoneelle, myös internetin kautta voi lukea (valitsemalla HTML-vaihtoehtoon).

Risingshadow <http://www.risingshadow.fi/>

Risingshadow on keskittynyt esittelemään fantasia- ja scifikirjallisuutta. Sivusto sisältää tietokantaosion, jossa voi etsiä tietyn kirjailijan tekemiä teoksia.

Runotietokanta <http://runotietokanta.kaupunginkirjasto.lahti.fi/>

Linkki maailman runouteen – tietokanta sisältää yli 31 000 viitettä yli 3000 vieraskielisen runoilijan runoihin ja yli 10 000 linkkiä erikielisille runosivuille Internetissä.

Sivupiiri <http://www.sivupiiri.fi/>

Sivupiirissä esitellään nuorten kirjallisuutta. Pääosan arvosteluista nuoret ovat itse kirjoittaneet. Sivustolla on mahdollisuus myös keskustella toisten nuorten kanssa kirjallisuudesta. Sivusto sopii hyvin yläluokkalaisille ja lukiolaisille.

Tiedonhaunharjoituksia

Joensuun kaupunginkirjaston tiedonhakuharjoituksia

<http://www.ins.fi/kirjastokuvat/uudettiedonhakuharjoitukset/>

Joensuun kaupunginkirjaston tekemiä tiedonhakuharjoituksia, mm. risti-koita ja tietovisoja yläasteikäisille. Mukana myös luokitukseen ja asiasanoihin liittyviä harjoituksia.

Mediakasvatus.kirjastot.fi

<http://mediakasvatus.kirjastot.fi/node/50>

Sivusto sisältää Tiedonhakuharjoituksia yläasteikäisille.

Petäjäveden yläaste: tiedonhaun tehtäviä

<http://peda.net/veraja/petajavesi/ya/oppiaineet/tietotekniikka/tehtavia/tiedonhaku>

Petäjäveden yläasteen verkkosivuilla on tiedonhaun tehtäviä yläkoululaisille.

Riihimäen lukion tiedonhaun tehtäviä

<http://www.riihimaki.fi/Riihimaki/Koulutuspalvelut/Lukio-opetus/Lukio/Riihimaen-lukio/Opiskelu/Oppiaineet-ja-kurssit/Tietotekniikka/Tiedonhaku/>

Riihimäen lukion sivuilla on tiedonhaun tehtäviä moniin tunnettuihin suomalaisiin verkkosivuihin liittyen.

Wikispaces- Tiedonhankintaa lukiolaisille

<http://kiravolukiolaisille.wikispaces.com/home>

Sivusto sisältää tiedonhakuun liittyviä termejä, käsitteitä ja tiedonhaku tehtäviä.

4 Sosiaalinen media

Sosiaalinen media tarkoittaa verkkoviestintäympäristöjä, joissa jokaisella käyttäjällä on mahdollisuus olla aktiivinen viestijä ja sisällöntuottaja tiedon vastaanottajana olon lisäksi. Sosiaalisen median muotoja ovat esimerkiksi keskustelupalstat, foorumit, videopalvelut, yhteisöt ja blogit. Sosiaalisen median käytöllä on paljon hyötyjä: sen avulla voi vaikuttaa, luoda uusia kontakteja ja tiedottaa erilaisista tapahtumista. Sen voi valjastaa myös yhdeksi oppimisen välineeksi.

Sosiaalisen median käytössä on kuitenkin myös omat haittapuolensa, tietovuotojen riski kasvaa ja maineen hallinta ovat muutamia niistä. Sen takia on syytä pitää omasta identiteettisuojausta huolta. Sosiaalisessa mediassa olennaista on sisällön tuottaminen ja sen jakaminen eteenpäin. Joissakin sosiaalisen median palveluissa sisältö on julkista kaikille, joten sen leviäminen laajalle on mahdollista. Joitakin palveluita voi käyttää rekisteröitymällä nimimerkin avulla, toisiin vaaditaan koko nimi.

Alla hyödyllisiä linkkejä sosiaalisen median käytöstä:

Edu.fi: Mikä ihmeen sosiaalinen media?

http://www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/mika_ihmeen_sosiaalinen_media

Oppaaseen on koottu tietoja ja vinkkejä sosiaalisesta mediasta ja sen käytöstä opettamisessa ja oppimisessa

Edu.fi: Ikärajoista, käyttöehdoista ym. sosiaalisen median palveluissa

[http://www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/sosiaalisen median kayttoehdot opetuksessa/taulukko sosiaalisen median palveluiden kayttoehdoista](http://www.edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja/tvt_opetuksessa/sosiaalisen_median_kayttoehdot_opetuksessa/taulukko_sosiaalisen_median_palveluiden_kayttoehdoista)

Meku.fi: Ikärajat

[http://www.meku.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=23
&Itemid=390&lang=fi](http://www.meku.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=23&Itemid=390&lang=fi)

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisen Mekun verkkosivuilla on tietoa, mm. ikärajoista elokuvissa, televisio-ohjelmissa ja peleissä.

Maailmankoulu: linkkikirjasto mediakasvatuksesta

<http://www.maailmankoulu.fi/node/65>

Maailmankoulun verkkosivuille on koottu linkkilista mediakasvatus materiaaleja tarjoavista tahoista. Materiaaleissa on paljon hyödyllistä tietoa ja materiaalia opetukseen.

Opeblogi

<http://www.opeblogi.blogspot.fi/>

Verkko-opettaja Anne Rongas bloggaa sosiaalisen median käytöstä opetuksessa

Sometu: Sosiaalinen media oppimisen tukena

<http://sometu.ning.com/>

Sometu on avoin verkosto kaikille sosiaalisesta mediasta ja oppimisesta kiinnostuneille. Sivuilta löytyy keskustelupalsta, ryhmiä, videoita, blogeja ja tapahtumatietoja

Sosiaalinen media- mitä se on

http://mediakasvatus.kirjastot.fi/tiedonhaku/sosiaalinen_media

Kirjastot.fi:n tietopaketti aiheesta

Sosiaalisen median palveluita

Tähän alle on kerätty tietoa erilaisista sosiaalisen median palveluista. Palveluita voidaan käyttää tietokoneen ja verkkoyhteyksillä varustetun älypuhelimien avulla. Joidenkin palveluiden käyttöön pitää ladata sovellus älypuhelimien, jotta pääsee rekisteröitymään ja käyttämään sovellusta.

Blogit

Blogi tarkoittaa verkossa olevaa ”päiväkirjamaisesti” pidettävää ja päivittyvää kirjoitusalausta. Blogia voi pitää monesta eri aiheesta: omasta elämästä, muodista ja kauneudesta, kirjavinkeistä tai esimerkiksi koulun tai kirjaston toiminnasta. Uusimmat blogikirjoitukset näkyvät yleensä sivun ensimmäisenä. Lukijat voivat kommentoida kirjoituksia, mm. alla oleviin kommenttilaatikoihin. Yleensä blogia kirjoittaakseen on rekisteröidyttävä käyttäjäksi. Blogi on yleensä kaikille julkinen, mutta joissakin palveluissa sen voi piilottaa vain rekisteröityneiden lukijoiden nähtäväksi.

Erilaisia blogipalveluita:

Wordpress (<http://wordpress.com>): englanninkielinen, tunnettu blogipalvelu.

Blogger (<http://www.blogger.com>): Blogin perustamiseen tarvitsee Google-tilin. Sinne kirjaudutaan siis samoilla tunnuksilla kuin Gmail-sähköpostiin.

Tumblr (<http://www.tumblr.com>): Tumblrissa voi julkaista kuvia, videoita, tekstiä.. Ja muut käyttäjät voivat jakaa sitä eteenpäin.

Blogit.fi (<http://blogit.fi>): suomalainen helppokäyttöinen blogipalvelu.

Vuodatus (<http://vuodatus.net>): suomalainen blogipalvelu. Etusivulla pääsee katsomaan vasta julkaistuja blogikirjoituksia.

LiveJournal

(<http://www.livejournal.com/>): Myös

englanninkielinen hyvin suosittu blogipalvelu.

Twitter (<http://www.twitter.com>): Mikroblogipalvelu Twitter. Viestit ovat noin 140 merkin pituisia. Käyttäjäksi rekisteröidyttävä, jotta voi kirjoittaa viestejä.

Blogeja voi seurata helpommin esimerkiksi Blogilistan avulla (<http://www.blogilista.fi/>). Sen kautta voi hakea blogeja ja näkee uusia kirjoituksia, postauksia.

Joissakin blogipalveluissa on mahdollisuus ryhtyä seuraamaan haluamiaan blogeja. Toisissa palveluissa se tarkoittaa sitä, että on rekisteröidyttävä esim. sähköpostin avulla seuraajaksi, jolloin sähköpostiin tulee ilmoitus uuden kirjoituksen ilmestyttyä.

Wikis

Wiki on verkossa toimiva palvelu, jossa ihmiset julkaisevat itse tekemäänsä materiaalia. Käyttäjät pääsevät vaikuttamaan sisältöön ja voivat käyttäjäksi rekisteröitymisen jälkeen muokata sivustoa ja tehdä omaa materiaalia. On olemassa myös eri organisaatioiden ylläpitämiä, esim. Kirjastot.fin Wiki. Wikeistä tunnetuin lienee Wikipedia.

Wikispaces (<http://www.wikispaces.com/>): kuka vain voi perustaa oman wikin. Wikit toimivat kuten Wikipedia, mutta vain pienemmässä mittakaavassa. Jokaiselle asialle kannattaa tehdä oma sivu. Hyödyllinen opetuskäytössä, esim. luokan oma wiki johonkin aiheeseen liittyen, jonne jokainen oppilas lisää oman sivunsa.

Wikipedia (<http://fi.wikipedia.org/>): Yleisesti käytetty tiedonlähde. Wikipedia tarkistaa artikkeleitaan, mutta virheitä voi ilmetä. Kannattaa ehkä varmistaa tiedon oikeus joltain muuta kautta. Voi kuitenkin käyttää epävirallisempiin tarkoituksiin, kuten omiin vapaa-ajan tiedonhakuihin, esim. viihteeseen tai matkoihin liittyen.

Kuvapalvelut

Alla erilaisia valokuvien julkaisu- ja jakamispalveluita.

Instagram

(<http://instagram.com/#>) kuva-palvelu, johon rekisteröitymiseen tarvitsee älypuhelinsovelluksen. Muiden käyttäjien kuvien tykkääminen ja kommentointi mahdollista.

Myös lyhyiden videoiden lataaminen on tullut uutena ominaisuutena palveluun.

Photobucket (<http://photobucket.com/>): kuvien varastointia verkossa. Tarvitaan tunnukset, on mahdollista tehdä monia kansioita ja jakaa myös kuvia muilla verkkosivuilla, esim. jokaiseen kuvaan on oma linkkinsä, jonka avulla voidaan laittaa kuva vaikkapa omalle verkkosivulle.

Flickr (<http://www.flickr.com/>): kuvapalvelu, jossa voidaan jakaa kuvia, joita on itse ottanut. Samantapainen palvelu kuin Instagram, jonka käyttöön ei tarvitse ladata älypuhelimeen sovellusta. Kuvat ovat yhtä selkeitä kuin alkuperäisessä versiossa.

Pinterest (<https://pinterest.com/>): kuvapalvelussa kerätään omalle sivulle itseään miellyttäviä kuvia sekä itseltään että muilta käyttäjiltä. Asioita voi kansioida, jotta kaikki kuvat eivät ole sekaisin omalla sivulla. Vaatii rekisteröitymisen ja sivulla voi esiintyä omalla nimellään.

Videopalvelut

Videopalveluita erilaisiin tarpeisiin.

Youtube (<http://www.youtube.com>): varmasti suosituin videopalvelu, jota käytetään ympäri maailman. Videoita löytyy laidasta laitaan ja myös suomalaiset videoharrastajat ja kenties ammattilaisetkin ovat tehneet oman osansa. Youtubea voi käyttää ilman rekisteröitymistä, mutta jos haluaa ladata videoita talteen tai tykätä muiden videoista, pitää sinne rekisteröityä.

Vimeo (<https://vimeo.com/>): englanninkielinen videopalvelu, jonne voi ladata omia videoita ja jakaa niitä muiden käyttäjien kanssa.

Keek (<https://www.keek.com/>): videopalvelussa videoiden pituus on lyhyt, alle 30 sekuntia. Suosittu sosiaalisen median muoto. Videoita voi jakaa esim. Twitterissä tai Facebookissa.

Vine (<https://vine.co/>): tässäkin videopalvelussa on kyse lyhyistä, alle 30 sekunnin videoista. Videot ovat ”pätkittyjä” (ensin ollaan yhdessä kohtaa, esim. katolla, kohta ollaan maassa..) ja niitä voi tehdä puhelimen avulla.

Yhteisöpalvelut

Palveluissa muiden käyttäjien kanssa kommunikointi on olennaista.

facebook

Sähköposti tai puhelin Salasana Kirjaudu sisään

Pidä minut sisäänkirjautuneena Unohditko salasanan?

Lähdössä ulos? Pysy yhteyksissä
Käy matkapuhelimellasi osoitteessa facebook.com.

Hae Facebook Mobile

Rekisteröidy

Se on ilmaista nyt ja aina.

Etunimi Sukunimi

Sähköpostiosoitteesi

Kirjoita sähköpostiosoite uudelleen

Uusi salasana

Syntymäaika

Päivä Kuukausi Vuosi Missä minun pitää antaa syntymäaika?

☐ Nainen ☐ Mies

Klikkaamalla Rekisteröidy-painiketta hyväksyt käyttöehtomme ja luovut luvunne palvelunkäyttökäytännöistämme, mukaan lukien Evästeen käyttö.

Rekisteröidy

Luo sivu julkaiselle, yritykselle tai yritykselle.

Facebook (<http://www.facebook.com>): sosiaalisen median tunnetuimpia palveluja. Facebook, naamakirja, Fb jne.. Perusperiaate: pyydetään tuttuja ja tuntemattomia ”kaveriksi”, jolloin voidaan nähdä muiden ihmisten tilapäivityksiä kuulumisista, kuvia ja muuta. Kommunikointi muiden ihmisten kanssa helppoa, voi pelata pelejä, saada tarjouksia seuraamalla jotain yritystä tai vaikka lukea uutisia. Yleensä käytetään omaa nimeä profiilissa, mutta mahdollisuuksia myös tehdä profiili käyttämällä jotain muuta nimeä (jos ei halua täysin omana itsenään esiintyä).

Google+ (<https://plus.google.com/?hl=fi>): Googlen versio yhteisöllisen median palvelusta. Muita käyttäjiä voidaan pyytää kavereiksi ja kommunikoida heidän kanssaan palvelua käyttämällä. Toisten käyttäjien tilapäivitykset näkyvät ja niitä voi kommentoida. Paljon samoja toimintoja kuin Facebookissa. Tarvitaan Googlen Gmail-sähköposti, jonka avulla rekisteröidytään käyttäjäksi.

Twitter (<http://www.twitter.com>): mikroblogipalvelu, jonka avulla voi kommunikoida muiden käyttäjien kanssa. Esim. uutiset leviävät nopeasti Twitterin kautta. Käyttäjätunnus voi olla oma nimi tai nimimerkki. Monet yritykset, erityisesti viihdealan, ovat löytäneet Twitterin.

Irc-Galleria (<http://irc-galleria.net/>): suomalainen, erityisesti nuorten suosima yhteisöpalvelu, jossa kaikilla käyttäjillä on oma profiili, mutta jossa esiinnyttään nimimerkin avulla. Palvelu on ollut olemassa reilut kymmenen vuotta. Ihmiset lisäävät kuviaan palveluun ja toisten kuvia voi kommentoida.

LinkedIn (<http://www.linkedin.com/>): ammatillinen yhteisö, jossa voidaan jakaa ideoita, kommunikoida muiden saman alan tai vaikka eri alan työntekijöiden kanssa ja pysyä perillä oman alansa tapahtumista. Sivulle rekisteröidytään omissa nimissä ja seurataan sellaisia henkilöitä, joiden kanssa on joskus tehnyt töitä tai tekee jatkossa.

MySpace (<https://myspace.com/>): sosiaalisen median palvelu, jossa voidaan jakaa muiden käyttäjien kansaa musiikkia, videoita, kuvia, blogeja jne. Vanhempi palvelu, joka on uudistunut muiden palveluiden tullessa markkinoille.

Keskustelupalstoja nuorille

Internetissä on paljon keskustelupalstoja ja foorumeita, joissa käyttäjät voivat kommentoida toistensa tekstejä ja kommentteja. Jotkut foorumit vaativat rekisteröitymisen, joihinkin pääsee myös selailemaan ilman rekisteröitymistä ja jopa kirjoittamaan. Nuorten tyttöjen suosimia keskustelupalstoja ovat esimerkiksi Demi- lehden ja Hevostalli.net:in keskustelupalstat. Pojat käyttävät enemmän pelifoorumeja, joista esimerkkejä ovat mm. KonsoliFin ja Jatkoaika. Nykyään on helppoa perustaa oma foorumi, esimerkiksi Suntuubin kautta.

Demi.fi <http://www.demi.fi/keskustelut>

Hevostalli.net <http://www.hevostalli.net>

Jatkoaika <http://keskustelu.jatkoaika.com/index.php>

Koirat.com <http://www.koirat.com/keskustelu>

KonsoliFin: pelikeskusteluja <http://www.konsolifin.net/bbs/>

Kvaak.fi: sarjakuvakeskustelua <http://www.kvaak.fi/keskustelu/index.php>

Luettavaa sosiaaliseen mediaan liittyen:

Kalliala, Eija & Toikkanen, Tarmo. Sosiaalinen media opetuksessa. 2012. 2. uud. pain.

5 Tekijänoikeudet

Teoksella on aina tekijä. Tekijä on aina henkilö ja teoksella voi olla useampia tekijöitä. Teos voi olla kirjallinen (kirja), taiteellinen (maalaus), käyttötaiteellinen (huonekalu) tai audiovisuaalinen (video) teos. Tekijänoikeus syntyy samaan aikaan, kun teos luodaan.

Tekijänoikeuteen liittyy kahdenlaisia oikeuksia: moraalisia ja taloudellisia. Moraaliset oikeudet tarkoittavat sitä, että teoksen oikea tekijä saa kunnian teoksesta. Taloudelliset oikeudet tarkoittavat sitä, että teoksen tekijä hyötyy taloudellisesti, kun teosta käytetään. Tekijänoikeudet ovat voimassa 70 vuotta tekijän kuolemasta.

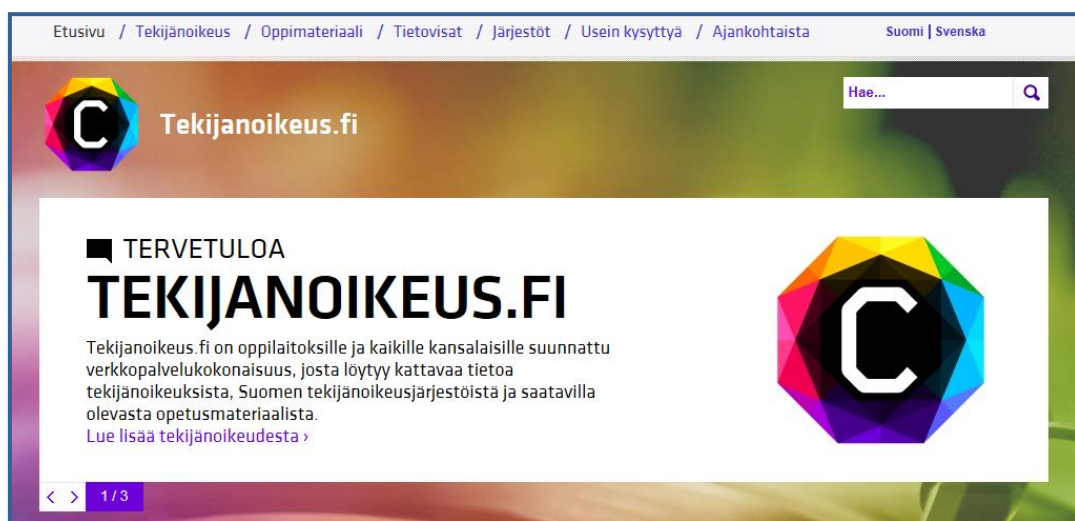
Hyviin tapoihin kuuluu, että tekijän nimi ilmoitetaan teosta käytettäessä. On myös mahdollista ilmoittaa lähde, jos esimerkiksi tekijän nimi ei ole saatavilla (valokuva kuvapankista, jossa ei ole tekijän nimeä).

Teoksen yksityinen käyttö on sallittua. Esimerkiksi toisen henkilön ottaman valokuvan voi ripustaa kotiseinälleen, sillä se ei ole julkinen paikka. Julkisiksi paikoiksi luetaan mm. koululuokat ja yleiset kirjastot. Teoksen julkiseen esittämiseen tai käyttämiseen tarvitaan tekijän tai vaihtoehtoisesti tekijänoikeusjärjestön lupa, joka joissain tapauksissa edellyttää maksun maksamista. Elokuvan näyttämiseen koululuokassa tarvitaan lupa, sillä tila on julkinen. Myös kirjastossa siihen tarvitaan lupa. Internet on julkinen

paikka, joten on oltava varuillaan sen kanssa, mitä esimerkiksi omille kotisivuilleen tai blogiin laittaa.

Kirjojen ja muiden tekstien kopioiminen kirjastossa ja muissa kunnan tiloissa on sallittua, sillä yleensä kunnat maksavat Kopiostolle tekijänoikeusmaksuja kopioimisesta. Kuitenkin kirjastossa asiakkaiden kopioinnista peritään maksuja kattamaan paperi- ja mustekuluja.

Tekijänoikeuksissa on olemassa rajoituksia, joista siteerausoikeus ja kopiointi yksityiseen käyttöön ovat tärkeitä. Siteerausoikeus tarkoittaa sitä, että lainataan toisen henkilön tekstiä esimerkiksi lainausmerkeissä. Lainatun tekstin tulee erottua muun tekstin joukosta, vaikkapa lainausmerkein. Lainatun tekstin yhteydessä on mainittava sen lähde ja tekijä.

Yksityiseen käyttöön kopiointi on sallittua, kunhan vain se kappale, josta kopio otetaan, on laillinen. Esimerkiksi kirjaston cd-levyjä ja kirjoja voi kopioida omaan käyttöön vapaasti. Yksityiseen käyttöön kopioitua kirjaa, cd-levyä, valokuvaa ym. ei saa käyttää mihinkään muuhun tarkoitukseen.

Tiedolla ei ole tekijänoikeussuojaa. Saatavilla olevaa tietoa saa ja kannattaa lukea, opiskella ja hyödyntää. On sallittua ja suositeltavaa käyttää muita teoksia lähteinä oman tekstin luomisessa. Lähteet inspiroivat oman tekstin kirjoittamiseen, ja ne kannattaa mainita tekstiviitteiden muodossa.

Oppilaiden tekemien töiden, esim. Powerpoint-esitysten, ottaminen osaksi opetusta on mahdollista, jos vain siihen on oppilaiden lupa. Tässä tapauksessa on kysyttävä oppilailta lupaa materiaalin käyttöön opetuksessa.

Lisää tietoa:

- Finlex. Tekijänoikeuslaki 8.7.1961/404.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>
- Kopiraitti. 2013. Reitti tekijänoikeuteen. <http://www.kopiraitti.fi/>
- Mansala, M-L. 2009. Tekijänoikeus opetuksessa. Helsinki: Edita Publishing.
- Opettajan tekijänoikeus. 2013. Opettajan opas tekijänoikeuksiin.
<http://www.opettajantekijanoikeus.fi/>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2013. Tekijänoikeus.
<http://www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/?lang=fi>
- Sorvari, K. 2010. Opetustoimen tekijänoikeudet. Helsinki: WSOY.
- Tekijänoikeus.fi. 2013. <http://www.tekijanoikeus.fi/>
- Toikkanen, T. 2011. Opettajan tekijänoikeusopas. Helsinki: Finn Lectura.

6 Lähdekritiikki

Lähdekritiikki tarkoittaa ihmisen kykyä käyttää ja arvioida verkkotietoa.

Lähdekriittinen henkilö osaa siis arvioida etsimiään lähteitä kriittisesti ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuuden. Verkkolähteen tiedon luotettavuutta voidaan arvioida seuraavin kriteerein:

- 1) Kuka on sivuston ylläpitäjä tai sisällöntuottaja?
- 2) Esiintyykö kirjoittaja omalla nimellään tai edustaako hän jotain organisaatiota?
- 3) Mikä on tekstin tyyli?
- 4) Millaista on tekstin kieli?
- 5) Mikä on kirjoittajan motiivi?
- 6) Löytyykö sivulta linkkejä tai mainintaa kirjoittajan käyttämistä lähteistä?

Esimerkiksi sivuston ylläpitäjä tai päivitysmäärä voi vaikuttaa luotettavuuteen. Moni varmasti luottaa enemmän Opetus- ja kulttuuriministeriön tarjoamiin materiaaleihin kuin jonkun toisen tekemään Wikiin. Jos vain mahdollista, on järkevää etsiä käsiinsä monta eri lähdettä ja verrata niiden sisältämää tietoa toisiinsa. Näin saa varmemmin oikeaa tietoa hyödynnettäväkseen.

Tiedon tuoreus voi joissakin tapauksissa vaikuttaa tiedon luotettavuuteen, esimerkiksi liittyen teknologiaan. Mutta osassa tapauksessa uutta tietoa

tuskin tullaan löytämään, esimerkiksi historiaan liittyvät tiedot, kuten mitä tapahtui 1980-luvulla.

Tiedon luotettavuutta voi määritellä myös käyttötapa, sillä joissain tapauksissa, kuten mielipiteissä ei ole varmastikaan vain yhtä oikeaa näkökantaa. Esimerkiksi muoti-, peli- ja matkasuosituksiset ovat tietoa, jonka käyttötarkoitus ei ole sama kuin työ- tai koulutehtävissä.

Toisten tekstejä lainatessaan on hyvä mainita käyttämänsä tiedon lähde, esimerkiksi lähdeluettelossa tai esityksen lopuksi. Jos viitataan toisen käden viitteisiin, kannattaa hankkia alkuperäisin lähde käsiinsä. Esimerkiksi jos kirjassa on käytetty lähteenä toista kirjaa ja siihen viitataan, on järkevintä hankkia käsiinsä lähteenä toiminut kirja. Näin ollen saadaan parempi käsitys alkuperäisen tekstin kirjoittajan ajatuksista.

Tietoa hakiessaan kannattaa olla kärsivällinen ja yrittää käydä läpi mahdollisimman paljon *luotettavilta vaikuttavia* tuloksia, esim. verkkohauissa. Jos tekstin kieli vaikuttaa olevan suomennettua, esimerkiksi Google-kääntäjän avulla, ei tekstin sisältö oletettavasti ole kovin luotettavaa. Myös kirjoittajan motiivia kannattaa pohtia, eli mistä syystä kirjoittaja on tekstin kirjoittanut ja mihin tarkoitukseen. Joissain tapauksissa tekstin on tarkoitus olla kärjistettyä ja mielipiteitä herättävää. Voi myös pohtia onko teksti sopivaa kouluteksteissä hyödyntämiseen, sillä se voi olla vaikeasti ymmärrettävää.

Wikipedia voi toimia tiedonlähteenä, mutta sen sisältämään tietoon tulee suhtautua kriittisesti. On järkevää hankkia tietonsa muualta, mutta ottaa

selvää asiasta Wikipedian kautta, esimerkiksi itselle täysin outo asia voi selkiintyä lukemalla siitä tehdyn tietopaketin Wikipediassa.

Lue lisää:

<http://mediakasvatus.kirjastot.fi/tiedonhaku/lahdekritiikki>

<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/lahdeesiin/>

7 Pelit

Mediakasvatuksen yksi osa-alue ovat pelit. Lapset ja nuoret pelaavat tietokone- ja konsolipelejä, kännykkäpelejä sekä erilaisia nettipelejä. Aikuisen vastuulla on tuntea pelien ikärajat ja valita lapsille sopivia pelejä. Ikäraja ei kuitenkaan kerro pelin sopivuudesta vaan varoittaa mahdollisesti haitallisesta sisällöstä.

Suomessa käytetään pelien ikäraja- ja sisältömerkintöihin yleiseurooppalaista PEGI-luokitusta. PEGI-luokituksen mukaiset ikärajat ovat ensisijaisesti ainoastaan suosituksia, poikkeuksena 18 vuoden ikäraja, jolla merkittyjen pelien luovuttaminen alaikäiselle on rikos. Lisäksi peleissä on ikäraja merkinnän lisäksi sisältömerkintöjä.

Pakkauksen kyljessä esitettävät sisältösymbolit kertovat tärkeimmät syyt, joiden takia peli on saanut tietyn ikärajan. Sisältösymboleja on kahdeksan: väkivalta, kiroilu, kauhu, huumeet, seksi, syrjintä, uhkapeli ja verkkopeli. Alle olemme koonneet nämä symbolit.

Kiroilu

Peli sisältää voimakasta kielenkäyttöä

Syrjintä

Peli sisältää syrjintää tai syrjintään rohkaisevaa materiaalia

Huumeet

Peli sisältää viittauksia huumeiden käyttöön tai huumeiden käyttöä

Kauhu

Peli voi herättää pelkoa tai kauhua pienissä lapsissa

Uhkapeli

Peli rohkaisee pelaamaan uhkapeliä tai opettaa uhkapelin pelaamista

Seksi

Peli sisältää alastomuutta ja/tai seksuaalista materiaalia ja/tai viittauksia seksiin

Väkivalta

Peli sisältää väkivaltaa

Online

Peliä voi pelata verkossa

Lisätietoa:

- Mannerheimin lastensuojeluliitto
<http://www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/tietoa-kasvattajille/pelaaminen/>
- Mediakasvatus.kirjastot.fi
http://mediakasvatus.kirjastot.fi/pelit/tietokoneella_pelaaminen

Lähteet

Haasio, A. & Haasio, M. 2008. Pulpetit virtuaalivirrassa. Helsinki: BTJ, 88, 132.

Haasio, A. 2008. Kaikki irti internetistä. Helsinki: BTJ, 21, 26, 91-92, 118, 124, 252-253.

Haasio, A. 2011. Mitä iloa internetistä? Helsinki: BTJ, 18-20, 77-84.

<http://www.uta.fi/kirjasto/oppaat/tiedonhankinnanperusteet/sis/arviointi/lahtekritiikki/index.html>

Kalliala, Eija & Toikkanen, Tarmo. Sosiaalinen media opetuksessa. 2012. 2. uud. pain.

Lammi, O. 2013. Opi ja työskentele verkossa: tätinörtti opastaa. Jyväskylä: Docendo, 72-74, 79-80.

Lietsala, K. & Sirkkunen, E. 2010. Johdatusta sosiaaliseen mediaan teoksessa S. Serola (toim.) Ote informaatiosta. Helsinki: BTJ, 264.

Mansala, M-L. 2009. Tekijänoikeus opetuksessa. Helsinki: Edita Publishing.

Wikipedia. 2013. <http://fi.wikipedia.org>

Yleisten kirjastojen luokitusjärjestelmä. 2013. <http://ykl.kirjastot.fi>

Kuvalähteet:

Kansilehden kuva: Saija Ronkainen

s. 6 Tiedonhankinnan aiheasanasto.

<http://www2.amk.fi/mater/kirjasto/sanasto.htm>

s. 6 Google. <http://www.google.fi>

s. 7 Complete Planet. <http://aip.completeplanet.com>

s. 10 Makupalat. <http://www.makupalat.fi>

s. 11 Wordin ClipArt

s. 13 Verkko-YSA. <http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>

s. 16 Google. <http://www.google.fi>

s. 19 YKL. <http://ykl.kirjastot.fi>

s. 20 ClipArt

s. 36 LiveJournal. <http://www.livejournal.com/>

s. 37 Instagram. <http://instagram.com/#>

s. 38 Facebook. <http://www.facebook.com>

s. 41 ClipArt

s. 42 Tekijänoikeus.fi. <http://www.tekijanoikeus.fi/>

s. 46-47 PEGI. <http://www.pegi.info/fi/index/id/201/>